

PRÁVNICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

Rigorózní práce

**Náhrada škody způsobené porušením článku 81
Smlouvy o založení Evropského společenství**

*(Compensation for damages caused by the breach of Article
81 of the Treaty establishing the European Community)*

Konzultant: JUDr. Ing. Jiří Zemánek, CSc.
Zpracoval: Mgr. Martin Podhorský

Květen 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Poděkování

Děkuji panu JUDr. Ing. Jiřímu Zemánkovi, CSc., za jeho vstřícný postoj při přijetí mé rigorózní práce a za jeho cenné připomínky.

V Praze dne 31. května 2009

Martin Podhorský

Seznam použitých zkratk

CMLR	Common Market Law Review
CPN	Competition Policy Newsletter
ELR	European Law Review
ESD	Soudní dvůr Evropských společenství
Komise	Evropská komise
Nařízení č. 1/2003	Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy
SES, Smlouva	Smlouva o založení Evropského společenství
Soudy	Soudní dvůr Evropských společenství a/nebo Soud prvního stupně
Společenství	Evropské společenství
SPS	Soud prvního stupně

1.	ÚVOD	3
2.	KARTELOVÉ JEDNÁNÍ V EVROPSKÉM SOUTĚŽNÍM PRÁVU	7
2.1	Obchod mezi členskými státy	8
2.2	Pojem vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže ve smyslu článku 81 SES	10
2.2.1.	Teoretická východiska.....	10
2.2.2.	Praktická aplikace pojmu narušení hospodářské soutěže	13
2.3	Podnik, jakožto adresát soutěžně-právních norem.....	15
2.3.1.	Existence entity	16
2.3.2.	Hospodářská činnost	20
2.4	Druhy kartelového jednání	28
2.4.1.	Dohody mezi podniky	29
2.4.2.	Rozhodnutí sdružení podniků	32
2.4.3.	Jednání ve shodě.....	33
2.5	Citelnost narušení hospodářské soutěže	36
3.	ŽALOBY NA NÁHRADU ŠKODY ZPŮSOBENÉ PORUŠENÍM ČLÁNKU 81 SMLOUVY	41
3.1	Pravomoc národních soudů	43
3.1.1.	Rozhodné právo	46
3.1.2.	Příslušnost soudu	47
3.2	Jednotné uplatňování práva hospodářské soutěže Společenství	48
3.3	Nárok na náhradu škody	55
3.4	Stěžejní judikatura týkající se náhrady škody	56
4.	PROBLEMATICKÉ ASPEKTY NÁHRADY ŠKODY.....	62
4.1	Osoby oprávněné k náhradě škody.....	62
4.2	Bezdůvodné obohacení	64
4.3	Předběžná opatření	69
5.	LEGISLATIVNÍ NÁVRHY KOMISE A BUDOUCÍ VÝVOJ.....	72
5.1	Programy shovívavosti	72
5.2	Kolektivní vymáhání	76
5.2.1.	Žaloby podané v zastoupení.....	78
5.2.2.	Kolektivní žaloby.....	79
5.3	Přístup k důkazům.....	81
5.3.1.	Podmínky pro zpřístupnění důkazů	83
5.3.2.	Další aspekty zpřístupnění důkazů	84
5.4	Vázanost rozhodnutím soutěžních úřadů	87
5.5	Další otázky související se soukromoprávním vymáháním kartelového práva	90
6.	ZÁVĚR	94

1. ÚVOD

Oblast kartelového práva je primárně upravena v článku 81 Smlouvy a spolu s problematikou zneužívání dominantního postavení a úpravou státních podpor patří mezi základní pilíře systému zajišťujícího, aby v souladu s článkem 3 odst. 1 písm. g) Smlouvy nebyla na vnitřním trhu narušována hospodářská soutěž.

Hospodářská soutěž představuje základní mechanismus tržní ekonomiky, který podporuje inovaci, omezuje výrobní náklady a zvyšuje výkonnost celého hospodářství. Pouze podniky stimulované konkurencí nabízejí výrobky a služby, které jsou konkurenceschopné z hlediska kvality a ceny. Fungující hospodářské soutěž má velký význam zejména pro spotřebitele, neboť silná konkurence mu umožňuje výběr ze širšího sortimentu zboží za nižší ceny.¹ S ochranou hospodářské soutěže jsou také přímo spojeny strategické cíle Komise, jako je podpora ekonomického růstu, inovací, udržení konkurenceschopnosti Společenství v globální ekonomice a vytváření nových pracovních míst.²

Z počtu rozhodnutí Komise je zřejmé, že její boj proti porušování pravidel hospodářské soutěže je rok od roku intenzivnější a úspěšnější. V rámci své činnosti směřující k zajištění řádného fungování a rozvoje společného trhu Společenství Komise uložila v roce 2007 za porušení článku 81 Smlouvy pokuty v celkové výši dosahující bezmála 3,3 miliardy EUR, zatímco v roce 2006 dosáhla celková výše pokut za účast na kartelových dohodách částky přibližně 1,8 miliard EUR.³ Uvedená čísla však nedokazují, zda je systém kontroly ze strany Komise a národních orgánů nad dodržováním pravidel hospodářské soutěže dostatečný. Zásadní

---

¹ Viz Úřad pro ochranu hospodářské soutěže České republiky, [citováno dne 2.ledna 2009], dostupné na: <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/>.

² Viz dokument Komise Strategické cíle 2005-2009: Evropa 2010: Partnerství pro evropskou obnovu – Prosperita, solidarita a bezpečnost, KOM 2005 (12) ze dne 26. ledna 2005.

³ Brouwer, W., Goyder, J., Mes, D. Developments in EC competition law in 2007: An overview. CMLR. Kluwer Law International, 2008, číslo 4, str. 1176 a Demetriou, M., Gray, M. Developments in EC competition law in 2006: An overview. CMLR. Kluwer Law International, 2007, číslo 5, str. 1429.

je otázka, zda důvodem většího objemu pokut uložených Komisí je efektivnější fungování jejích kontrolních mechanismů, nebo celkový nárůst praktik odporujících komunitárním pravidlům hospodářské soutěže. I přes výše zmíněné úspěchy Komise není přehnaný optimismus zřejmě na místě a počet odhalených případů protisoutěžních jednání může být pouze onou pověstnou špičkou ledovce.

Účinnost tzv. veřejného vymáhání soutěžního práva (*public enforcement*) má nepochybně své limity, které jsou dány rozsahem pravomocí Komise, resp. národních orgánů pro hospodářskou soutěž a jejich omezenými finančními a personálními zdroji. Komise, vědoma si této skutečnosti, zahájila veřejnou diskuzi o možnostech soukromoprávního vymáhání soutěžního práva (*private enforcement*). Koncepce soukromoprávního vymáhání soutěžního práva je založena na možnosti subjektů poškozených porušením soutěžního práva domáhat se soudní cestou náhrady škody. Cílem uvedené iniciativy je vytvoření jednotného fungujícího systému vymáhání soutěžního práva, ve kterém by se vzájemně kombinovaly a doplňovaly aspekty veřejnoprávního i soukromoprávního vymáhání.

Ačkoliv může být princip soukromoprávního vymáhání považován za výrazný zásah do stávající praxe, ESD ve svých rozhodnutích opakovaně potvrdil princip, podle kterého každý občan nebo podnik, který utrpěl škodu v důsledku porušení pravidel Společenství na ochranu hospodářské soutěže, má právo vymáhat odškodnění od strany odpovědné za toto porušení. Právo poškozených na náhradu škody je garantovaným právem Společenství a proto nelze soukromoprávní vymáhání soutěžního práva na komunitární úrovni považovat za zcela cizorodý prvek.⁴

---

⁴ Přestože Komise nepopírá jistou inspiraci americkým systémem soukromoprávních žalob, kde je tímto způsobem řešena naprostá většina případů porušení antimonopolních předpisů, distancuje se od přejímání amerického modelu jako celku. Viz Kroes, N. Reinforcing the fight against cartels and developing private antitrust damage actions: two tools for a more competitive Europe, projev evropské komisařky pro hospodářskou soutěž ze dne 8. března 2008, [citováno dne 2.ledna 2009]. Dostupný na <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/documents.html#link3>

Tato práce vznikala v době probíhající veřejné diskuze nad závěry tzv. Bílé knihy, ve které Komise představila své návrhy na odstranění překážek bránících dle jejího názoru efektivnímu uplatnění žalob o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel Společenství (zejména porušením článku 81, ale v jisté míře i článku 82 Smlouvy). V návaznosti na výsledky veřejné diskuze by na základě těchto návrhů měla být vytvořena obecně závazná pravidla pro žaloby na náhradu škody v podobě sekundárních pramenů práva Společenství. Vzhledem k tomu, že regulace tohoto typu žalob výrazným způsobem ovlivní podniky účastníci se hospodářské soutěže v rámci Společenství, zaměřují se ve své práci na několik klíčových oblastí. Východiskem mé práce je analýza současného právního stavu a zhodnocení aktuálních možností vymáhání náhrady škody způsobené porušením článku 81 Smlouvy. V této souvislosti bude zvláštní pozornost věnována hmotněprávním a procesním překážkám, jimž mohou poškození při vymáhání svých nároků čelit. Výsledky tohoto zkoumání by měly zhodnotit, zda a případně nakolik je vhodná a nutná speciální právní úprava v této oblasti. Druhou rovinou práce tvoří posouzení legislativních záměrů Komise z hlediska jejich efektivity. Klíčová je v tomto ohledu skutečnost, jestli může být daným způsobem dosaženo účinného vymáhání soutěžního práva na komunitární úrovni, případně jaký dopad budou mít tato opatření na hospodářskou soutěž.

Následující text je rozdělen do několika logických celků. První kapitola nastiňuje základní koncept ochrany hospodářské soutěže, s cílem představit základní principy jeho fungování a podmínky jeho praktické aplikace. Smyslem není předložit vyčerpávající popis věnovaný definici kartelového jednání, ale pomocí judikatury evropských soudů interpretovat základní pojmy obsažené v článku 81 Smlouvy a upozornit na některé sporné body při vymezení obsahu jednání, které je komunitárním právem z důvodu ochrany hospodářské soutěže zakázáno. Tento výklad je nezbytným uvedením do problematiky vymáhání náhrady škody způsobené jednáním v rozporu s článkem 81 Smlouvy.

V druhé části práce se zabývám obecnými otázkami náhrady škody způsobené porušením antimonopolních předpisů Společenství. Pozornost je

věnována především právní analýze pravomoci národních soudů rozhodovat tento typ sporů, jejich příslušnosti, jakož i problematice jednotné aplikace článku 81 Smlouvy národními soudy a Komisí. Samotné vymáhání náhrady škody je posuzováno ve světle základních zásad práva Společenství a judikatury ESD.

Třetí kapitola popisuje problematické aspekty žalob o náhradu škody, které v současné době představují zásadní překážku pro efektivní fungování systému soukromoprávního vymáhání soutěžního práva Společenství. V této části se rovněž zabývám úvahami de lege ferenda, které by mohly být možným řešením uvedených procesních překážek.

Čtvrtou částí práce je analýza návrhu Komise obsaženého v Bílé knize, který má být jádrem budoucí právní regulace této problematiky. Navrhovaná opatření byla vypracovávána se záměrem zvýšit atraktivitu soukromoprávního vymáhání soutěžního práva a stimulovat podniky k tomu, aby prostřednictvím tohoto mechanismu vytvořily plnohodnotnou alternativu k veřejnoprávní kontrole hospodářské soutěže. Z tohoto hlediska přistupuji i k jejich analýze a hodnocení.

Předkládaná práce vychází z uceleného zpracování literatury a judikatury ke dni 1.1.2009.

2. KARTELOVÉ JEDNÁNÍ V EVROPSKÉM SOUTĚŽNÍM PRÁVU

Základním pramenem evropského práva regulujícím oblast kartelových dohod je Smlouva, která ve svém článku 81 odst. 1 prohlašuje za neslučitelné se společným trhem veškeré dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž cílem nebo výsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu.

Tato tzv. „generální klauzule“ záměrně používá neurčité pojmy, které přímo nedefinuje a jejich výklad ponechává v zájmu vyšší efektivity při ochraně hospodářské soutěže na rozhodovací praxi, která může lépe a flexibilněji reagovat a postihovat jednotlivá jednání neslučitelná s článkem 81 Smlouvy.

Z textu tohoto ustanovení Smlouvy vyplývají pouze základní kritéria jeho aplikace. Jako neslučitelné se společným trhem může být podle článku 81 Smlouvy posouzeno pouze takové jednání, které je **způsobilé ovlivnit obchod mezi členskými státy**. V souladu se stálou judikaturou evropských soudů nemůže být komunitární právo aplikováno na dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků nebo jednání ve vzájemné shodě, pokud jsou jejich účinky omezeny toliko na jeden členský stát.⁵ Ačkoliv může být takové jednání relevantní z hlediska národních předpisů upravujících hospodářskou soutěž, pro aplikaci článku 81 Smlouvy je nutný „komunitární rozměr“ protisoutěžního jednání. Druhou podmínkou aplikace článku 81 Smlouvy je skutečnost, že cílem nebo výsledkem konkrétního

---

⁵ ESD, Věc 22/78 (Hugin Kassaregister AB a Hugin Cash Registers Ltd proti Komisi), rozsudek ze dne 31. května 1979, Sb. 1979, I-01869, odst. 17: „Výklad pojmu ovlivnění obchodu mezi členskými státy, který je obsažen v člancích 85 a 86 Smlouvy (dnes 81 a 82) musí být založen na účelu tohoto pojmu, jímž je definovat v kontextu soutěžního práva hranice mezi oblastmi pokrytými komunitárním právem na straně jedné a právem členských států na straně druhé. Komunitární právo pokrývá veškeré dohody nebo jednání, které ohrožují volný obchod mezi členskými státy a jsou v rozporu s cílem vytvořit jednotný trh mezi členskými státy, zejména dohody o rozdělení trhu nebo dohody ovlivňující strukturu hospodářské soutěže v rámci společného trhu. Na druhou stranu, jednání, jehož účinky jsou omezeny na území jediného členského státu se řídí příslušným národním právním řádem.“

kartelové jednání je **vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu**. Obě tyto podmínky jsou kumulativní, musí být tedy splněny současně, přičemž je třeba mít na paměti, že splnění jedné podmínky se posuzuje nezávisle na splnění druhé.⁶

2.1 Obchod mezi členskými státy

Při posuzování skutečnosti zda došlo k ovlivnění obchodu mezi členskými státy, nelze pojem obchod chápat pouze jako klasickou výměnu zboží a služeb mezi členskými státy, ale je třeba jej posuzovat v širším slova smyslu jako jakoukoliv ekonomickou aktivitu mající v rámci Společenství přeshraniční účinky týkající alespoň dvou členských států.⁷ Na základě judikatury ESD podrobněji definující pojem obchod podle článků 81 a 82 SES vydala Komise pokyny k výkladu tohoto pojmu, které mají sloužit jako určité interpretační vodítko nejen pro jednotlivé soutěžitele, ale též orgány a soudy členských států. Podle Komise mohou k ovlivnění obchodu mezi členskými státy vést například i dohody mezi podniky (pokud není dále uvedeno jinak, rozumí se dohodami mezi podniky i rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě), které jsou způsobilé měnit strukturu hospodářské soutěže v rámci společného trhu tím, že z něj vyloučí určitého soutěžitele nebo omezí jeho přístup na společný trh.⁸

---

⁶ Viz Goyder, D.G. EC competition law. 4 vydání. Oxford University Press, 2003, str. 83.

⁷ Širší výklad pojmu obchod podle článku 81 odst. 1 SES vyplývá z judikatury ESD a zahrnuje mimo jiné i převody finančních prostředků - viz ESD, Věc 172/80 (Gerhard Züchner proti Bayerische Vereinsbank AG), rozsudek ze dne 14. července 1981, Sb. 1981, I-02021, odst. 18, televizní vysílání - viz ESD, Věc 155/73 (Giuseppe Sacchi), rozsudek ze dne 30. dubna 1974, Sb. 1974, I-00409, správu práv duševního vlastnictví - viz ESD, Věc-127/93 (Belgische Radio en Televisie a Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs proti SV SABAM a NV Fonior), rozsudek ze dne 27. března 1974, Sb. 1974, I-00313, zprostředkování zaměstnání - viz ESD, Věc C-41/90 (Klaus Höfner a Fritz Elser proti Macrotron GmbH), rozsudek ze dne 23. dubna 1991, Sb. 1991, I-01979, nebo ekonomické aspekty týkající se pravidel sportovních organizací - viz ESD, Věc C-415/93 (Union royale belge des sociétés de football association ASBL a další proti Jean-Marcu Bosmanovi a dalším), rozsudek ze dne 15. prosince 1995, Sb. 1995, I-04921.

⁸ Pokyny Komise k výkladu pojmu obchod podle článků 81 a 82 Smlouvy (*Guidelines on the effect on trade concept contained in Articles 81 and 82 of the Treaty*), Úřední věstník C 101, ze dne 27. dubna 2004, odst. 20.

Z teleologického výkladu článku 81 odst. 1 SES dále vyplývá, že pro splnění zde uvedené podmínky postačí pouze potencionální možnost (viz anglické znění daného odstavce „*may affect*“ nebo německé „*zu beeinträchtigen geeignet*“) ovlivnění obchodu mezi členskými státy v důsledku kartelového jednání, aniž by k tomuto ovlivnění muselo fakticky dojít. Rovněž ESD ve své rozhodovací praxi podává velmi široký výklad toho, kdy může být kartelové jednání způsobilé ovlivnit obchod mezi členskými státy. Dle konstantní judikatury je tomu tak v situacích, kdy lze s uspokojivou mírou pravděpodobnosti a na základě souboru objektivních faktorů předvídat, že jednání může přímo či nepřímo ovlivnit způsob obchodování mezi členskými státy.⁹ Takto široká interpretace textu Smlouvy může však svádět k posuzování celé řady dohod mezi podniky jako jednání, které je způsobilé nepřímo ovlivnit obchod mezi členskými státy. Proto je nutné zdůraznit, že analýza skutečnosti, zda je určité jednání způsobilé ovlivnit obchod mezi členskými státy skrze nepřímé či potencionální vlivy, nesmí být založena na posuzování spekulativních, hypotetických či nesouvisejících dopadů tohoto jednání.¹⁰ Ovlivnění obchodu mezi členskými státy nelze chápat pouze v negativním významu tohoto pojmu, jako omezení určité škály zboží, služeb, či v omezení určité ekonomické aktivity. Právě naopak může ovlivnění obchodu mezi členskými státy v důsledku kartelového jednání spočívat i v prudkém nárůstu objemu obchodu v určitém segmentu zboží či služeb.¹¹

Z hlediska posouzení vlivu kartelového jednání na obchod mezi členskými státy je nerozhodné teritoriální vymezení relevantního trhu, na který se kartelové jednání vztahuje. I v případě, že kartelové jednání pokrývá území pouze jednoho členského státu (nebo jen jeho části) může dojít k ovlivnění obchodu na komunitární úrovni. Jak Soudy opakovaně judikovaly, horizontální dohody mezi soutěžiteli pokrývající celé území

---

⁹ ESD, Věc 56-65 (Société la Technique Minière (L.T.M.) proti Maschinenbau Ulm GmbH), rozsudek ze dne 30. června 1966, bod 7 shrnutí.

¹⁰ Pokyny Komise k výkladu pojmu obchod podle článků 81 a 82 Smlouvy, op. cit. sub 8, odst. 43.

¹¹ Faull, J., Nikpay, A. The EC Law of Competition. Oxford University Press, 1999, str. 142, nebo ESD, Spojené věci 56 a 58/64 (Établissements Consten S.à.r.l. a Grundig-Verkaufs-GmbH proti Komisi), rozsudek ze dne 13. července 1966.

členského státu v konečném důsledku posilují oddělování jednotlivých národních trhů a tím brzdí snahy o ekonomickou integraci Společenství.¹² Vertikální dohody mohou ovlivnit obchod mezi členskými státy typicky tehdy, pokud ztěžují podnikům z jiných členských států přístup na příslušný národní trh.¹³ Komise proto doporučuje¹⁴ v případě kartelových praktik omezených na území pouze jednoho členského státu provést detailní analýzu možného dopadu na obchod mezi členskými státy.

Jak již bylo zmíněno výše, posouzení vlivu kartelového jednání na obchod mezi členskými státy je zcela zásadním předpokladem pro případnou aplikaci komunitárního práva. Význam a důležitost této analýzy podtrhují i změny provedené v evropském soutěžním právu Nařízením č. 1/2003, které přeneslo část pravomocí Komise na orgány a soudy členských států. V případě, že tyto státní orgány dospějí k závěru, že kartelové jednání je způsobilé ovlivnit obchod mezi členskými státy, jsou povinny aplikovat na daný případ vedle národního práva i právo komunitární.

2.2 Pojem vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže ve smyslu článku 81 SES

2.2.1. Teoretická východiska

Druhým objektem chráněným článkem 81 SES je ochrana hospodářské soutěže v rámci společného trhu před jejím vyloučením, omezením nebo narušením. Hospodářská soutěž je neurčitým právním pojmem a evropské soutěžní právo, podobně jako například české soutěžní právo, jeho přímou definici neobsahuje. Z praktického hlediska lze tento přístup jen uvítat.

---

¹² Např. ESD, Věc C-35/96 (Komise proti Italské republice), rozsudek ze dne 18. června 1998, Sb. 1998, I-03851, odst. 48, nebo ESD, Věc C-309/99 (Wouters a ostatní proti Algemene van de Nederlase Orde van Advocaten), rozsudek ze dne 19. února 2002, Sb. 2002, I-01577, odst. 95.

¹³ Forma omezení přístupu na trh není rozhodná, může se např. jednat o vytvoření překážek pro dovoz zboží či ztížení podmínek pro podnikání zahraniční osoby. Vertikální dohody v rámci jednoho členského státu mohou ovlivnit obchod na společném trhu i v situaci, kdy nevytváří přímé překážky obchodu. Blíže viz Pokyny k výkladu pojmu obchod podle článků 81 a 82 Smlouvy, op.cit. sub 8, odst. 86 – 88.

¹⁴ Pokyny Komise k výkladu pojmu obchod podle článků 81 a 82 Smlouvy, op.cit. sub 8, odst. 77.

Podle mého názoru není vhodné orgány aplikující soutěžní právo svazovat legislativní definicí, protože právě jejich rozhodovací praxe by měla vytvářet obsah tohoto velmi neurčitého a stále se vyvíjejícího se pojmu.

Z teoretického hlediska jsou různé definice výsledkem různých přístupů, které zdůrazňují různé charakteristické znaky daných pojmů. Zpravidla se jako základní nesporné znaky hospodářské soutěže uvádí: a) existence trhu, b) s minimálně dvěma nabízejícími nebo poptávajícími subjekty, c) které se chovají antagonisticky. Nicméně taková definice není pro soutěžní právo příliš významná a k aplikaci příslušného neurčitého právního pojmu v konkrétních případech nijak zvlášť nepomáhá.¹⁵

Rovněž problematickým bodem je dosažení shody v tom, kdy se jedná o narušení hospodářské soutěže. Příliš formalisticky a extenzivně pojímaný přístup k definování pojmu narušení hospodářské soutěže by totiž mohl vést k tomu, že téměř každá dohoda mezi podniky bude považována za narušující hospodářskou soutěž a tudíž zakázanou, aniž by se náležitě posoudily její ekonomické a právní aspekty. Na druhou stranu, příliš liberální pojetí vyjímá z působnosti článku 81 SES řadu dohod, u nichž lze konstatovat jejich vliv na strukturu hospodářské soutěže. Jednotlivá teoretická východiska směřující k definování pojmu narušení hospodářské soutěže¹⁶ mají přímý praktický dopad na aplikaci článku 81 SES, neboť až vymezením pojmu narušení hospodářské soutěže lze pod zákaz v článku 81 SES subsumovat konkrétní jednání podniků.

Evropské soutěžní právo rovněž užívá odvozený pojem tzv. účinné (efektivní) hospodářské soutěže. S tímto pojmem se lze setkat např. v čl. 2 odst. 2 nařízení Rady č. 139/2004 ze dne 20. ledna 2004 o kontrole spojování podniků, podle kterého: „*spojení které nenaruší účinnou hospodářskou soutěž na společném trhu nebo jeho podstatné části, (...), bude prohlášeno za slučitelné se společným trhem.*“ Účinná hospodářská soutěž je tedy chráněnou hodnotou, cílem sledovaným soutěžním právem. I v tomto případě se však opět jedná o neurčitý právní pojem, který není

---

¹⁵ Kindl, J. Pojem narušení hospodářské soutěže – obecná východiska a konkrétní aplikace. Právní Rozhledy. 2005, číslo 10, str. 343-344.

¹⁶ Pojem narušení hospodářské soutěže je zde používán jako nadřazený pojem zahrnující rovněž její vyloučení či omezení.

legislativně definován a vymezení jeho konkrétního obsahu spočívá na orgánech aplikujících příslušný právní předpis.

Při jistém zjednodušení se můžeme setkat se dvěma základními koncepcemi pojmu narušení hospodářské soutěže. První z těchto přístupů, charakteristický pro aplikační praxi Komise a ESD, vychází z postulátu samostatnosti. V popředí zájmu orgánu aplikujícího soutěžněprávní normy jsou výsledky posuzovaného opatření na ekonomickou svobodu ostatních účastníků působících na společném trhu.¹⁷ Tato tzv. *ordoliberalní* teorie chápe hospodářskou soutěž jako proces, ve kterém účastníci trhu působí v hospodářství bez ochromujících omezení ze strany soukromé či veřejné moci a cílem soutěžní politiky je ochrana individuální ekonomické svobody.¹⁸ V právní vědě je tento myšlenkový směr typický pro kontinentální Evropu a nachází oporu především u německy mluvících autorů.

Na druhé straně se řada jiných autorů přiklání spíše k *neoklasickému* přístupu, který prosazuje pojetí hospodářské soutěže, jako prostředku k maximalizaci spotřebitelského blahobytu. Z tohoto hlediska by orgány veřejné správy měly do procesu hospodářské soutěže zasahovat pouze tehdy, pokud jednání účastníků hospodářské soutěže má (nebo by mohlo mít) negativní dopad na spotřebitele.¹⁹ V této souvislosti je třeba poznamenat, že Soudy a především Komise aplikovaly v minulosti ve své rozhodovací praxi poměrně striktně ordoliberalní teorii a ztotožňovaly narušení hospodářské soutěže s omezením nezávislého tržního jednání.²⁰ Určitou změnu tohoto značně rigidního přístupu a určitý příklon k některým prvkům neoklasického pojetí hospodářské soutěže představuje zveřejnění Pokynů k aplikaci článku 81 odst. 3 SES přijatých Komisí

---

¹⁷ Immenga, U., Mestmäcker, E.J. EG Wettbewerbsrecht. Komentář. Díl I. Mnichov: C.H.Beck, 1997, str. 161.

¹⁸ Viz Kindl, J., op. cit. sub. 15, str. 345 a jím citované autoři.

¹⁹ K tomu blíže viz Bishop, S., Walker, M. The Economics of EC Competition Law: Concepts, Application and Measurement. Londýn: Sweet&Maxwell, 2002, str. 41.

²⁰ Nazzini, R. Article 81 EC between time present and time past: A normative critique of "restriction of competition" in EU law. CMLR. Kluwer Law International. 2006, číslo 2, str. 498-499.

v roce 2004, které na několika místech zdůrazňují jako jeden z hlavních cílů ochrany hospodářské soutěže prosazování spotřebitelského blahobytu²¹

Dosažení koncepční shody v tom, jaké jednání představuje narušení hospodářské soutěže je důležitým výchozím bodem pro praktickou aplikaci článku 81 odst. 1 SES, kdy důkazní břemeno narušení hospodářské soutěže leží na regulačním orgánu aplikujícím příslušné ustanovení, či subjektu tvrdícímu narušení hospodářské soutěže v případném soukromoprávním sporu.

2.2.2. Praktická aplikace pojmu narušení hospodářské soutěže

K posouzení skutečnosti, zda došlo k narušení hospodářské soutěže je třeba zodpovědět otázku, jaký by byl stav hospodářské soutěže, pokud by k předmětnému jednání vůbec nedošlo. Přispěje-li kartelové jednání ke znatelné odchylce od normálního stavu hospodářské soutěže, lze při splnění dalších podmínek hovořit o narušení hospodářské soutěže podle článku 81 SES.²² Pojem hospodářská soutěž v tomto kontextu zahrnuje nejen existující hospodářskou soutěž, ale rovněž i potenciální podobu hospodářské soutěže, která by byla výsledkem působení přirozených tržních mechanismů, pokud by nedošlo k jejímu narušení. Při analýze potenciální podoby hospodářské soutěže zkoumá Komise strukturu trhu a možnost potenciálních soutěžitelů vstoupit na relevantní trh. Za potenciálního soutěžitele je Komisí považován každý subjekt, u něhož lze prokázat, že by při vynaložení nezbytných investic mohl vstoupit jako soutěžitel na relevantní trh, pokud by předmětné kartelové jednání neexistovalo. Taková analýza však musí být založena na reálných podkladech, pouhá teoretická možnost vstoupit na trh není dostatečná.²³

---

²¹ Pokyny k aplikaci článku 81 odst. 3 SES (*Guidelines on the application of Article 81(3) of the Treaty*), Úřední věstník C 101, ze dne 27. dubna 2004, čl. 13, 21 nebo 33.

²² Bellamy, Ch., Child, G. *European Community law of competition*. 5. vydání. Londýn: Sweet&Maxwell, 2001, str. 98.

²³ Pokyny pro posuzování horizontálních spojování podle nařízení Rady o kontrole spojování podniků (2004/C31/03), Úřední věstník C 31, ze dne 5. února 2004, str. 5-14, odst. 9, nebo SPS, Věc T-102/96 (Gencor Ltd proti Komisi), rozsudek ze dne 25. března 1999, Sb. 1999, II-00753.

Kartelové jednání tedy může být podle ustanovení článku 81 SES posuzováno pouze v případě, pokud je jeho cílem (tzv. delikt ohrožovací) nebo výsledkem (tzv. delikt poruchový) některá z výše uvedených poruch hospodářské soutěže.²⁴ Ohrožení a narušení hospodářské soutěže jsou pro účely aplikace článku 81 SES alternativními, nikoliv kumulativními podmínkami. Z tohoto důvodu není nutné zabývat se konkrétními výsledky kartelového jednání, pokud se prokáže, že cílem tohoto jednání je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže.²⁵ Při posuzování cíle kartelového jednání není rozhodný subjektivní záměr stran, ale právně ekonomické aspekty jejich dohody a konkrétní jednání zúčastněných subjektů. *A contrario* lze dovodit, že Komise a Soudy nemohou jednostranně prohlásit za cíl konkrétní dohody omezení hospodářské soutěže, aniž by se zabývaly hodnocením výše uvedených skutečností. A to i v případě, kdy strany takto svůj úmysl otevřeně deklarují.²⁶ Subjektivní úmysl stran ve vztahu k cíli jejich dohody však může značně usnadnit důkazní situaci na straně regulátora. V případě, že není možné takto cíl kartelového jednání prokázat, je nutné zabývat se otázkou, zda skutečně došlo k poruše hospodářské soutěže na společném trhu, tedy přistoupit k posouzení výsledku kartelového jednání.²⁷

Narušení hospodářské soutěže je podle Komise výsledkem kartelového jednání v případě, kdy lze s rozumnou mírou pravděpodobnosti očekávat v důsledku kartelového jednání negativní vliv na úroveň cen, produkci, inovaci, kvalitu zboží nebo jeho rozsah na relevantním trhu.²⁸ Pro

---

²⁴ Viz Tichý, L. a kol. Evropské právo. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, str.552-553.

²⁵ Tento názor byl opakovaně vyjádřen v řadě soudních rozhodnutí, např. ESD, Věc C-277/87 (Sandoz prodotti farmaceutici SpA proti Komisi), rozsudek ze dne 11. ledna 1990, Sb. 1990, I-00045, ESD, Věc C-219/95 P (Ferriere Nord SpA proti Komisi), rozsudek ze dne 17. července 1997, Sb. 1997, I-04411, odst. 13-15, nebo ESD, Věc C-49/92 P (Komise proti Anic Partecipazioni), rozsudek ze dne 8. července 1999. Sb. 1999, I-04125, odst. 99.

²⁶ Faull, J., Nikpay, A., op. cit. sub 11, str. 82.

²⁷ Za kartelové jednání jehož cílem je narušení hospodářské soutěže ve smyslu článku 81 SES se obecně považuje kartelové jednání obsahující tzv. „hard-core“ omezení, např. dohody o určení cen nebo objemu produkce, či vertikální dohody stanovující minimální maloobchodní ceny (tedy kategorie dohod uvedené v demonstračním výčtu kartelových praktik v bodech a) až e) článku 81 SES. Obecně lze říci, že u těchto kategorií kartelového jednání se jejich výsledek presumuje.) K tomu blíže např. Goyder, D.G. EC competition law, 4 vydání, Oxford University Press, 2003, str. 96-97.

²⁸ Viz Pokyny k aplikaci článku 81 odst. 3 SES, op.cit. sub 21, odst. 24, ESD, Věc C-7/95 P (John Deere Ltd proti Komisi), rozsudek ze dne 28. května 1998, Sb. 1998, I-

účely posouzení dopadu kartelového jednání na hospodářskou soutěž je často nezbytné nejdříve vymezit relevantní trh a určit pozici stran na tomto trhu, protože k negativním vlivům na hospodářskou soutěž v rámci relevantního trhu dochází častěji v případech, kdy strany dosáhly určité tržní síly a kartelová dohoda přispívá k udržení nebo posílení této tržní síly, případně umožňuje stranám její zneužití.²⁹

2.3 Podnik, jakožto adresát soutěžně-právních norem

Základním předpokladem pro určení osobní působnosti článku 81 SES je náležité vymezení zde užívaného pojmu podnik. Podnik (*undertaking, Unternehmen*) plní roli adresáta právních norem evropského práva (ochrany) hospodářské soutěže, a je tak jedním ze stěžejních pojmů používaných evropským soutěžním právem.³⁰ Je již notorií, že význam pojmu podnik užívaný v kontextu evropského soutěžního práva nelze ztotožňovat s pojmem podnik ve smyslu ustanovení § 5 zák. č. 513/1991 Sb., v platném znění (obchodní zákoník). Samotná Smlouva definici podniku neobsahuje, proto byl tento pojem podrobně definován judikaturou a aplikační praxí, a to se stejným významem pro účely článku 81 Smlouvy, tak i pro další oblasti evropského soutěžního práva.

Podnikem nelze v žádném případě rozumět pouze právnické či fyzické osoby, protože jeho vymezení je založeno na zcela jiném pojetí. Podnikem může být každá entita (hospodářská jednotka) vykonávající hospodářskou činnost, přičemž pro naplnění pojmu podnik není rozhodná její právní subjektivita či způsob jejího financování.³¹ Základními kumulativními definičními znaky podniku jsou tedy a) existence určité

03111, odst. 77, nebo ESD, Věc 31-85 (SA ETA Fabriques d'Ébauches proti SA DK Investment a dalším), rozsudek ze dne 10. prosince 1985, Sb. 1985, I-03933, odst. 12.

²⁹ Pokyny k aplikaci článku 81 odst. 3 SES, op.cit. sub 21, odst. 25.

³⁰ Kindl, J. Podnik nebo soutěžitel...záleží na tom?. Právní Rozhledy. 2006, číslo 5, str. 161.

³¹ ESD, Věc C-41/90 (Klaus Höfner a Fritz Elser proti Macrotron GmbH), rozsudek ze dne 23. dubna 1991, Sb. 1991, I-01979.

entity a b) výkon hospodářské činnosti.³² Evropské soutěžní právo staví pojem podniku na funkčním a dynamickém pojetí. Funkční pojetí spočívá v tom, že určitá entita může být podnikem jen ve vztahu k některým svým aktivitám, zatímco u jiných takové postavení mít nebude.³³ Podstatou dynamického pojetí podniku je skutečnost, že konkrétní entita, která je podnikem, může kdykoliv pozbyt charakteru podniku v důsledku ztráty ekonomické samostatnosti.³⁴

2.3.1. Existence entity

Entitou se rozumí soubor osobních, hmotných a nehmotných prostředků uspořádaných v jednotné organizaci. Vzhledem k tomu, že pro podřazení určité entity pod pojem podniku není rozhodná její právní subjektivita, ale její existence a nezávislý výkon hospodářské činnosti, mohou být dva nebo více právně samostatných subjektů považovány pro účely soutěžního práva za jeden podnik. Evropské soutěžní právo v této souvislosti vytvořilo koncept tzv. jednotné hospodářské jednotky (*single economic entity*)³⁵. Za jednu hospodářskou jednotku (a tedy za jeden podnik) je považováno více samostatných entit, má-li některá nad ostatními takovou kontrolu, že zbývající jednotky nemohou samostatně rozhodovat o svém působení na trhu.³⁶ Typickým příkladem jsou vztahy mezi mateřskou a dceřinou společností, kdy v důsledku absence ekonomické nezávislosti na straně dceřiné společnosti jsou obě společnosti považovány za jeden

---

³² J. Munková uvádí ještě jako třetí znak podniku sledování hospodářského cíle. Viz. Munková, J. Podnik jako adresát normy v soutěžním právu. Právní rozhledy. 2004, číslo 17, str. 628.

³³ Vaughan, D., Lee, S., Kennelly, B., Riches, P. EU Competition Law: General Principles. Richmond: Richmond Law and Tax Ltd, 2006, str. 34.

³⁴ Tamtéž, str. 34 a Kindl, J., op. cit. sub. 30, str. 170.

³⁵ Např. rozhodnutí Komise 2002/468/ES ze dne 15. ledna 2002, Úřední věstník 2002 L 165, str. 15-28, odst. 22.

³⁶ Např. ESD, Věc C-73/95 P (Viho Europe BV proti Komisi), rozsudek ze dne 24. října 1996, Sb. 1996, I-05457. V tomto případě byla prodejní a marketingová strategie dceřiných společností určována týmem osob jmenovaných mateřskou společností, do jehož působnosti náleželo stanovení prodejních cílů, výše rabatu, určení cen, rozhodování o pohybu hotovosti a stavu zásob. Takto ustanovený tým rovněž dohlížel na reklamní strategie přijímané dceřinými společnostmi a vydával interní směrnice regulující poskytování slev. Z tohoto důvodu považoval ESD uvedenou skupinu společností za jednotnou hospodářskou jednotku, protože dceřiné společnosti nepožívaly skutečné autonomie ohledně stanovení jejich obchodní politiky, ale pouze dodržovaly instrukce mateřské společnosti.

podnik.³⁷ S hmotněprávním vymezením podniku souvisí otázka přičitatelnosti protiprávního jednání podniku konkrétním právním subjektům. Pokud je za protiprávní jednání odpovědný podnik nemající právní subjektivitu (např. podnik složený z několika právně samostatných subjektů), je třeba z procesního hlediska vyřešit, komu bude uložena sankce, aby bylo zajištěno její efektivní vymáhání. Samotné určení adresáta sankce je motivováno především jejím účelným vynucením a nemusí nutně znamenat, že by takto postižený subjekt měl postavení podniku.³⁸

Koncept jednotné hospodářské jednotky umožňuje Komisi a Soudům uplatnit svou jurisdikci i na mateřské společnosti se sídlem mimo teritorium Evropského společenství, pokud aktivně kontrolují své dceřiné společnosti mající sídlo a podnikající v rámci Evropského společenství. Druhá výhoda spočívá v aplikování tohoto konceptu při posuzování vztahů mezi subjekty v rámci jednoho koncernu, kdy je možné brát zřetel na skutečné ekonomické vazby, spíše než na formální právní vztahy, se kterými může být stranami snadněji manipulováno.³⁹

Zajímavou problematikou, nejen ve vztahu k odpovědnosti za protiprávní jednání, je otázka právního nástupnictví v důsledku společensko-právních změn podniku. K určitým obtížím může dojít v situaci, zanikne-li podnik odpovědný za porušení hospodářské soutěže, který je adresátem příslušného sankčního rozhodnutí, ještě před tím, než je realizován výkon rozhodnutí. Důsledkem zániku právní subjektivity (např.

---

³⁷ Určení toho, zda více samostatných entit tvoří jednotnou hospodářskou jednotku může být v praxi poměrně problematické. Výše majetkové účasti mateřské společnosti, případně existence akcionářských dohod týkajících se dceřiné společnosti mohou být důležitými faktory při této analýze, nicméně nemohou být jedinými zvažovanými kritérii. V úvahu je třeba vzít i složení statutárních orgánů a rozsah, v jakém mateřská společnost skutečně ovlivňuje dceřinou společnost a určuje její jednání. Někteří autoři se domnívají, že určité vodítko v této problematice představuje Sdělení Komise o pojmu spojování podle Nařízení Rady (EHS) č. 4064/89 o kontrole spojování podniků (98/C 66/02, Úřední věstník C 66, ze dne 2. března 1998, str. 5-13) a její rozhodovací praxe týkající se výkladu pojmu „kontrola“ podle Nařízení o fúzích. K tomu např. Van Bael, J., Bellis, J.F. *Competition Law of the European Community*. 4. vydání. Kluwer Law International, 2004, str. 37. Nicméně při aplikaci výše uvedených pramenů pro účely článku 81 odst. 1 Smlouvy je namístě jistá opatrnost, protože tato praxe ještě nebyla potvrzena judikaturou Soudů.

³⁸ Wils, W.P.J. The undertaking as subject of EC competition Law and the imputation of infringements to natural or legal persons. *ELR*, 2000, číslo 25, str. 112 a násl.

³⁹ Goyder, D.G., op. cit. sub. 6, str. 66

v důsledku fúze) je odpovědnost právního nástupce za porušení norem soutěžního práva ze strany zanikajícího podniku. Tato odpovědnost je dána i v případě, že právní nástupce nepokračuje v protiprávním jednání, pokud existuje ekonomická a funkční kontinuita mezi oběma podniky.⁴⁰ V popsané situaci se tedy plně uplatní tzv. princip universální sukcese, kdy v důsledku určité právní skutečnosti dochází k automatickému přechodu veškerých práv i závazků z právního předchůdce na jeho nástupce.

ESD v této souvislosti vytvořil tzv. „teorii ekonomické kontinuity“. Pokud existuje identita mezi podnikem, který porušil předpisy soutěžního práva a jeho nástupcem, je nový subjekt odpovědný za dřívější porušení právních předpisů původním podnikem.⁴¹

Nicméně tato teorie se obvykle používá pouze v případech, kdy původní podnik zanikne. Ne zcela jednoznačná je proto situace, pokud podnik odpovědný za protiprávní jednání převede svá majetková aktiva na jiný subjekt, aniž by sám zanikl. Komise i Soudy se obecně kloní k názoru, že převod majetkových aktiv je z hlediska přechodu odpovědnosti irelevantní, tj. pokud původní podnik nadále existuje jako nezávislá entita, nepřechází odpovědnost za porušení soutěžních norem na nového nabyvatele majetkových aktiv.⁴²

---

⁴⁰ Viz ESD, Spojené věci 40 až 48, 50, 54 až 56, 111, 113 a 114/73 (Coöperatieve Vereniging „Suiker Unie“ UA a další proti Komisi), rozsudek ze dne 16. prosince 1975, Sb. 1975, I-01663, odst. 75-87, kde ESD rozhodl, že nová společnost přebírající práva a závazky čtyř družstev, která byla zrušena, je odpovědná za porušení hospodářské soutěže těmito družstvy, neboť nová společnost převzala majetek i zaměstnance původních subjektů a pokračovala v jejich činnosti.

⁴¹ SPS, T-6/89 (Enichem Anic proti Komisi), rozsudek ze dne 17. prosince 1991, Sb. 1997, II-1623, odst. 235 a násl. Soud v dané věci judikoval, že podnikem podle článku 81 odst. 1 Smlouvy je třeba rozumět hospodářskou jednotku složenou z personálních a materiálních prvků, které mohly přispět k porušení právního předpisu. V případě porušení je třeba určit osobu (fyzickou nebo právnickou), která byla za provoz podniku v okamžiku porušení odpovědná. Pokud mezi okamžikem protiprávního jednání a okamžikem, v němž je dotčený podnik volán k odpovědnosti, přestane odpovědná osoba právně existovat, musí se nejprve zjistit materiální a personální prvky, které se podílely na porušení právního předpisu. Následně musí být určeno, na koho bude přenesena odpovědnost za protiprávní jednání dané hospodářské jednotky, aby se podnik nemohl předmětné odpovědnosti zbavit s poukazem na neexistenci odpovědné osoby.

⁴² Ač z výše uvedeného vyplývá, že se v tomto případě teorie ekonomické kontinuity neuplatňuje, sama Komise se od této praxe odchytila v rozhodnutí 92/261/EEC ze dne 18. března 1992 ve věci All Weather Sports Benelux BV., kde uznala odpovědným za porušení článku 81 odst. 1 Smlouvy podnik, který převzal veškerá majetková aktiva od společnosti, která se dopustila porušení pravidel hospodářské soutěže. Původní společnost však nadále existovala jako samostatný právní subjekt, i když pouze

Výjimku z tohoto obecného pravidla představuje rozsudek ESD ve věci *Aalborg Portland S/A*⁴³, kdy Komise uznala společnost Aalborg Portland S/A („Aalborg“) odpovědnou za narušení hospodářské soutěže, kterého se dopustila společnost Aktieselskabet Aalborg Portland Cement Fabrik („AAPCF“) ještě před tím, než byla společnost Aalborg založena. Po svém založení převzala společnost Aalborg hospodářské činnosti společnosti AAPCF, zatímco AAPCF i nadále existovala a držela ve společnosti Aalborg padesátiprocentní majetkový podíl. Předmětné rozhodnutí bylo společností Aalborg napadnuto právě s poukazem na rozhodovací praxi evropských soudů, podle níž lze teorii ekonomické kontinuity uplatnit pouze v případech, kdy původní narušitel hospodářské soutěže již zanikl a z tohoto důvodu je třeba za účelem vymožení uložených pokut postihnout jeho ekonomického nástupce. ESD vzal v úvahu závěry Komise a SPS, které považovaly společnosti Aalborg a AAPCF jednotnou hospodářskou jednotku a potvrdil, že podnik provozovaný společností Aalborg je identický s podnikem dříve provozovaným společností AAPCF.

Vzhledem k tomu, že mezi oběma subjekty existovala úzká strukturální vazba, ESD odmítl závěry společnosti Aalborg o nemožnosti aplikace teorie ekonomické kontinuity.⁴⁴ Rozsudek *Aalborg Portland S/A* však nelze vykládat jako nějaký zásadní zvrát v přístupu Soudů nebo překonání ustálené praxe v posuzování problematiky odpovědnosti za porušení antimonopolních pravidel. Jak vyplývá z odůvodnění rozsudku ve věci *Aalborg Portland S/A* uložení pokuty entitě odlišné od původního porušitele bylo v daném případě dáno konkrétními specifickými okolnostmi spočívajícími v úzké vazbě mezi porušitelem a adresátem sankce. Podmínky, za kterých by bylo možné dovodit odpovědnost ekonomického

---

z daňových účelů, zatímco v její hospodářské činnosti pokračoval nabyvatel jejích majetkových aktiv. Předmětné rozhodnutí bylo zrušeno rozsudkem SPS, T-38/92 (*All Weather Sports Benelux BV proti Komisi*), ze dne 28. dubna 1994, Sb. 1994, II-00211. Podle SPS neobsahovalo rozhodnutí Komise náležité zdůvodnění, proč byla sankce uložena právě nabyvateli majetkových aktiv, když původní porušitel nadále existoval.

⁴³ ESD, C-204/00 P (*Aalborg Portland S/A a ostatní proti Komisi*), rozsudek ze dne 7. ledna 2004, Sb. 2004, I-00123.

⁴⁴ Tamtéž, body 354 až 360.

nástupce původního subjektu, pokud tento stále existuje, musí být vykládány velmi restriktivně (a tyto případy by měly být zcela výjimečné).

Za podnik podle článku 81 odst. 1 jsou považovány i fyzické osoby, které jsou příslušníky svobodných povolání, jako např. advokáti, auditoři, patentoví zástupci, praktičtí lékaři, architekti aj.⁴⁵ Rovněž různé profesní organizace svobodných povolání, jako jsou advokátní či lékařské komory jsou dle současné praxe Soudů podniky.

Naproti tomu nelze za samostatný podnik považovat zaměstnance, pokud tito vystupují a jednají jménem svého zaměstnavatele. Začne-li však zaměstnanec vykonávat nezávisle na svém zaměstnavateli hospodářské činnosti sledující jeho vlastní ekonomické zájmy, nelze vyloučit, že může být považován za samostatný podnik. S obdobnou logikou vyplývající z funkčního konceptu podniku lze přistupovat k odborovým organizacím zaměstnanců. V rozsahu, v jakém se odborová organizace účastní kolektivního vyjednávání, plní podmínky kolektivní smlouvy, či jinak jedná za své členy, se na ni nevztahuje článek 81 odst. 1 SES. Podnikem a adresátem soutěžně-právních norem se konkrétní subjekt stává až v okamžiku, kdy začne vykonávat hospodářské činnosti, např. začne provozovat cestovní kanceláře nebo poskytovat finanční, či pojišťovací služby.⁴⁶

2.3.2. Hospodářská činnost

Pojem hospodářská činnost zahrnuje nabízení zboží nebo služeb na určitém trhu, bez ohledu na to, zda je cílem příslušné entity dosažení zisku,

---

⁴⁵ Původní praxe ve vztahu k svobodným povoláním však byla jiná a změna tohoto přístupu nastala až v nedávné době. K tomu blíže Monti, M.: *Competition in professional services: New light and new challenges*. Berlín, přednáška pro Spolkovou Advokátní Komoru ze dne 21. března 2003, [citováno dne 30. listopadu 2008], jejíž znění je volně přístupné na: http://ec.europa.eu/comm/competition/speeches/text/sp2003_29 a 29. zpráva Komise o soutěžní politice za rok 1999 (*XXIXth Report on Competition Policy*), odst. 138 a zde uváděná rozhodnutí, v nichž Komise použila článek 81 SES na jednání příslušníků svobodných povolání.

⁴⁶ ESD, Spojené věci C-180/98 a ž C-184/98 (Petr Pavlov a další proti Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten), rozsudek ze dne 12. září 2000, Sb. 2000, I-06451, odst. 59-60.

nebo zda zisku fakticky dosahuje.⁴⁷ Rozhodovací praxe Komise i Soudů vykládá hospodářskou činnost velmi široce, jako jakékoliv působení v tržním kontextu. Základním měřítkem pro posouzení toho, jestli příslušná entita vykonává hospodářskou činnost je skutečnost, že její aktivita na relevantním trhu může být vykonávána soukromým subjektem za účelem zisku.⁴⁸ Naproti tomu se pojem hospodářské činnosti ve smyslu soutěžního práva nevztahuje na činnosti, které svojí povahou, svým cílem a pravidly, jimž podléhají, nepatří do sféry hospodářské aktivity nebo které jsou spojeny s výkonem veřejné moci.⁴⁹ V souladu s funkčním pojetím podniku proto lze považovat za podniky i orgány veřejné moci, státem financované entity či státní podniky, pokud vykonávají hospodářské činnosti.⁵⁰

Aplikace funkčního pojetí podniku orgány Společenství může být názorně demonstrována na rozhodnutí Komise týkajícího se distribuce vstupenek na fotbalové mistrovství světa v roce 1990.⁵¹ V daném případě udělil organizační výbor Italského Fotbalového Svazu (FIGC), který byl pověřen pořádáním mistrovství světa ve fotbale, společnému podniku (*joint venture*) dvou italských cestovních kanceláří výhradní právo prodávat po celém světě vstupenky na jednotlivá fotbalová utkání jako součást turistických zájezdů. Kromě zmíněného společného podniku distribuovaly

---

⁴⁷ Srov. čl. 1 Protokolu č. 22 ke Smlouvě o EHS, dle něhož je podnikem každý právní subjekt, který vykonává komerční nebo hospodářskou činnost, Bundesgesetzblätter II, 1993, str. 267.

⁴⁸ ESD, Věc C-55/96 (Job Centre coop. arl.), rozsudek ze dne 11. prosince 1997, Sb. 1997, I-07119, odst. 20 až 22.

⁴⁹ Hospodářskou činností tak není plnění úkolů ve veřejném zájmu, které souvisí se základními funkcemi státu. Viz ESD, Věc C-343/95 (Diego Cali & Figli Srl proti Servizi ecologici porto di Genova SpA), rozsudek ze dne 18. března 1997, Sb. 1997, I-01547, odst. 22-23, nebo ESD, Věc C-364/92 (SAT Fluggesellschaft mbH proti Eurocontrol), rozsudek ze dne 19. ledna 1994, Sb. 1994, I-00043, odst. 30.

⁵⁰ Tak byly za podniky považovány např. zemědělská družstva, kulturní organizace, sportovní svazy, profesní komory, státem zřízené agentury pro zprostředkování zaměstnání, státní poskytovatelé poštovních služeb, či veřejnoprávní média. Viz ESD, Věc 61/80 (Coöperatieve Stremsel- en Kleursel-fabriek proti Komisi), rozsudek ze dne 25. března 1981, Sb. 1981, I-00851, ESD, Spojené věci 43/82 a 63/82 (Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen, VBVB, a Vereniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels, VBBB, proti Komisi Evropských společenství), rozsudek ze dne 17. ledna 1984, Sb. 1984, I-00019, ESD, Věc C-55/96 (Job Centre coop. arl.), rozsudek ze dne 11. prosince 1997, Sb. 1997, I-07119, ESD, Věc C-309/99 (Wouters proti Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten), rozsudek ze dne 19. února 2002, Sb. 2002, I-01577.

⁵¹ Rozhodnutí Komise 92/521/EEC ze dne 27. října 1992 týkající se řízení podle článku 85 SES – distribuce balíčků vstupenek během mistrovství světa v roce 1990, Úřední věstník L326, ze dne 12. listopadu 1992, str. 31-42.

vstupenky národní fotbalové a sportovní svazy, Evropská Fotbalová Federace a sponzoři mistrovství světa. Národní fotbalové a sportovní svazy však nesměly jimi distribuované vstupenky dále prodávat cestovním kancelářím. V důsledku tohoto ujednání nemohly cestovní kanceláře stojící mimo společný podnik nabízet zájezdy na fotbalová utkání včetně vstupenek. Tento skutkový stav byl Komisí posuzován pro tvrzený nesoulad s článkem 81 SES. Jednou z otázek řešených v této souvislosti Komisí bylo, zda lze fotbalové svazy považovat za podniky ve smyslu článku 81 SES. Ačkoliv Komise v řadě svých rozhodnutí uznává, že na velké množství činností vykonávaných sportovními svazy nelze normy soutěžního práva aplikovat, v posuzovaném případě fotbalové svazy a organizační výbor FICG vykonávaly hospodářskou činnost a proto byly považovány za podniky.⁵²

(i) Veřejnoprávní entity a hospodářská činnost

Poměrně ožehavým a aktuálním problémem současné praxe evropského práva na ochranu hospodářské soutěže je otázka podřazení některých činností vykonávaných veřejnoprávními institucemi pod hospodářskou činností a s tím související aplikaci článku 81 SES (jakož i dalších norem soutěžního práva) na tyto veřejnoprávní instituce.

V případě *AOK Bundesverband*⁵³ ESD rozhodl, že německé veřejnoprávní zdravotní pojišťovny nejsou považovány za podniky nebo sdružení podniků v situaci, kdy společně stanoví maximální výši úhrady nákladů na zdravotní výrobky hrazenou ze zdravotního pojištění.

---

⁵² Tamtéž, body 54-57: „Organizační výbor FICG byl založen společně Světovou Fotbalovou Federací (FIFA) a FICG za účelem vykonávání činností týkajících se přímo či nepřímo technického a logistického zajištění světového šampionátu. Mezi úkoly organizačního výboru FICG patřilo sjednávání smluv na distribuci vstupenek. Příjmy organizačního výboru FICG pocházely částečně z prodeje televizních práv, reklamních práv, prodeje vstupenek a komerčního použití emblému mistrovství světa. Udělením výlučného práva na distribuci vstupenek společnosti 90 Tour Italia získal organizační výbor FICG příjmy v souladu s článkem 5 předmětné smlouvy ze dne 26 června 1987. Na základě těchto skutečností lze uzavřít, že organizační výbor FICG byl entitou vykonávající hospodářskou činnost, v důsledku čehož je považován za podnik podle článku 81 SES.“

⁵³ ESD, Spojené věci C-264/01, C-306/01 a C-355/01 (*AOK Bundesverband* a ostatní proti *Ichthyol-Gesellschaft Cordes, Hermani & Co.* a ostatní), rozsudek ze dne 16. března 2004, Sb. 2004, I-02493.

Předmětný spor vycházel z německé právní úpravy zdravotního pojištění, která umožňuje asociaci zdravotních pojišťoven určit kategorie zdravotních výrobků se stejným léčebným účinkem, u nichž je na principu nejlevnějšího dostupného ekvivalentu stanovena maximální výše úhrady ze systému zdravotního pojištění.

Podle ESD nezahrnuje pojetí podniku v evropském právu entity pověřené správou veřejných systémů zdravotního a důchodového pojištění (i) sledují-li výlučně společenské cíle a (ii) neangažují-li se v hospodářských činnostech. Toto je i případ asociace německých zdravotních pojišťoven, které jsou ze zákona povinny zajistit svým pojištěncům v zásadě stejný rozsah zdravotní péče nezávisle na výši jejich pojistného. Vzhledem k tomu, že zdravotní pojišťovny nerozhodují o druhu zdravotní péče poskytované pojištěncům a jejich asociace je založena na principu solidarity umožňujícím „rozložení“ nákladů a rizik na jednotlivé členy, neúčastní se (a to jak mezi sebou navzájem, ani se soukromými subjekty), hospodářské soutěže v oblasti poskytování zdravotní péče. Při stanovení maximální ceny zdravotních produktů hrazené ze zdravotního pojištění nejednají zdravotní pojišťovny jako podniky nebo sdružení podniků, jelikož tato činnost má výlučně společenský cíl související s rolí zdravotních pojišťoven v systému veřejného zdravotního pojištění.⁵⁴

ESD se bohužel vzhledem k uvedenému závěru nezabýval tím, zda samotné stanovení maximální částky náhrady nákladů ze systému veřejného zdravotního pojištění omezuje hospodářskou soutěž či zda by takové případné omezení bylo v souladu s úpravou individuálních výjimek podle článku 81 odst. 3 SES nebo výjimkou podle článku 86 odst. 2 SES. Tato skutečnost byla podrobena kritice ze strany některých autorů, kteří se domnívají, že vyjasnění těchto otázek a určité zobecnění závěrů ze strany

---

⁵⁴ To že se jedná o poměrně složitou problematiku, kde hranice mezi sledováním čistě společenských cílů a účastí v hospodářské soutěži není vždy zcela zřejmá, potvrzuje i skutečnost, že stanovisko generálního advokáta F. Jacobse bylo v daném případě odlišné od závěru ESD. Podle generálního advokáta F. Jacobse se veřejné zdravotní pojišťovny v určité míře účastní cenové soutěže mezi sebou navzájem, pokud jde o výši pojistného. Za druhé zde existuje prostor pro hospodářskou soutěž ve vztahu ke službám poskytovaným nad rámec stanovený zákonem. A konečně jsou veřejné zdravotní pojišťovny v hospodářské soutěži se soukromými zdravotními pojišťovnami o zaměstnance, kteří nemusí být ze zákona pojištěni.

ESD by bylo pro aplikační praxi přínosnější, než posuzovat případ od případu, kdy veřejné zdravotní pojišťovny či jiné veřejné instituce sociálního zabezpečení sledují svou činností hospodářské cíle a proto představují podniky.⁵⁵

Problematikou subsumpce činnosti vykonávané veřejnoprávní institucí v oblasti zdravotnictví pod pojem hospodářské činnosti se ESD zabýval i v kauze FENIN⁵⁶. Předmětem sporu bylo údajné zneužití dominantního postavení institucí spravujících španělský národní systém zdravotní péče. Stížnost pro porušení článku 82 SES podalo ke Komisi sdružení podniků vyrábějících zdravotnické zařízení (FENIN), jehož obrat byl z 80% tvořen prodejem zdravotnických výrobků veřejnoprávními entitám spravujícím zdravotní systém. Důvodem stížnosti bylo systematické opoždění plateb ze strany veřejnoprávních entit, které dle FENINU představovalo zneužití dominantního postavení. Komise tuto stížnost zamítla, SPS v odvolacím řízení proti rozhodnutí Komise její rozhodnutí potvrdil.

Jak Komise, tak SPS rozhodly, že veřejnoprávní entity nakupující zdravotnické zařízení dodávané členy FENIN nejednají jako podniky, protože nelze oddělit jejich nákupní činnosti od následné činnosti, kterou je nabízení bezplatných služeb na základě veřejného zdravotního pojištění. FENIN se proti rozsudku SPS odvolal s argumentací, že nákupní činnost je hospodářskou činností sama o sobě, kterou lze oddělit od služby poskytované následně a proto entity spravující španělský systém zdravotní péče musí podléhat pravidlům hospodářské soutěže. S touto právní argumentací se však ESD neztotožnil a dal za pravdu závěru SPS, když uvedl že: *„...je to činnost sestávající se z nabízení zboží nebo služeb na daném trhu, které charakterizuje pojem hospodářská činnost, takže není na místě oddělit činnost nákupu výrobku od následného užívání, jehož účelem*

---

⁵⁵ Viz Drijber, B.J. Annotation to Joined Cases C-264/01, C-306/01 a C-355/01. CMLR. Kluwer Law International, 2005, číslo 2, str. 529-533, nebo Völcker, S.B., Developments in EC Competition Law in 2004: An Overview. CMLR. Kluwer Law International, 2005, číslo 6, str. 1696.

⁵⁶ ESD, C-205/03-P (Federación Española de Empresas Sanitaria (FENIN) proti Komisi), rozsudek ze dne 11. července 2006, Sb. 2006, I-06295.

je zhodnotit povahu uvedené činnosti, a že je to následné užívání zakoupeného výrobku, co nutně určuje povahu nákupní činnosti.“

Na základě dvou výše uvedených judikátů (*AOK Bundesverband* a *FENIN*) lze shrnout, že za podniky ve smyslu evropského práva hospodářské soutěže nelze považovat veřejnoprávní entity, pokud spravují určitý systém založený na zásadě solidarity a sledující sociální účel. Lze si tedy představit, že kromě zdravotnictví se může jednat zejména o oblast sociálního a důchodového zabezpečení. Rovněž nákupní činnosti vykonávané těmito entitami nelze bez dalšího identifikovat jako hospodářské činnosti, aniž by byla provedena analýza charakteru následné činnosti, na kterou je příslušný nákup navázán.⁵⁷

(ii) Pravidla sportovních organizací

Dalším zajímavým judikátem, kdy ESD právem odmítl příliš extenzivní výklad pojmu hospodářské činnosti, je rozhodnutí ve věci *Meca-Medina and Majcen*⁵⁸. V tomto případě se ESD zabýval slučitelností antidopingových pravidel Mezinárodního Olympijského Výboru (MOV) a Mezinárodní Plavecké Federace (MPF) s pravidly Společenství v oblasti hospodářské soutěže a volného pohybu služeb. Skutkový základ sporu spočíval v zákazu činnosti, který byl na základě těchto antidopingových pravidel uložen dvěma profesionálním plavcům za pozitivní test na zakázané anabolické látky. Oba plavci podali stížnost Komisi, v níž namítali porušení hospodářských svobod zaručených zejména článkem 49 SES a porušení práv, kterých se mohou závodníci domáhat na základě článků 81 a 82 SES. Proti zamítavému stanovisku Komise podali stěžovatelé žalobu k SPS, který ve svém rozsudku potvrdil právní názor Komise, s poukazem na to, že sporná antidopingová úprava nespadá z důvodů své čistě sportovní povahy do rozsahu působnosti článků 81 a 82

---

⁵⁷ Podobně viz stanovisko generálního advokáta M. Poiarese Madura ze dne 10. listopadu 200 ve věci C-205/03 P (*FENIN* proti Komisi), Sb. 2006, I-06295, odst. 64: „Je-li příslušný odběr navázán na aktivity nikoliv hospodářské povahy, je daná nákupní činnost srovnatelná s poptávkou spotřebitelů a vůbec tedy nespadá do působnosti soutěžního práva.“

⁵⁸ ESD, Věc C-519/04P (*David Meca-Medina a Igor Majcen* proti Komisi), rozsudek ze dne 18. července 2006, Sb. 2006, I-06991.

SES. V dalším řízení u ESD stěžovatelé namítali nesprávné právní posouzení věci ze strany SPS. Dle jejich argumentace ESD nikdy obecně nevyloučil čistě sportovní úpravy z rozsahu působnosti ustanovení SES a nelze proto dovodit, že každé pravidlo týkající se otázky významné pouze pro sport nesouvisí jako takové s hospodářskou činností.

ESD tak byl postaven před posouzení otázky, zda a případně do jaké míry jsou normy regulující hospodářskou soutěž aplikovatelné na pravidla a činnosti čistě sportovní povahy, respektive zda pravidla čistě sportovní povahy nemají i ekonomický aspekt (v daném případě navrhovatelé argumentovali právě „prolínáním“ antidopingových pravidel s hospodářskou činností projevující se v dopadech na ekonomickou sféru suspendovaných sportovců).

Pokud jde o vymezení rozsahu působnosti SES, dospěl ESD k následujícímu závěru: *„okolnost, že pravidlo má čistě sportovní povahu nevede k tomu, že se na toho, kdo vykonává činnost upravenou tímto pravidlem, nebo na subjekt, který je vydal, nevztahuje působnost Smlouvy. Pokud dotčená sportovní činnost spadá do rozsahu působnosti Smlouvy, podléhají podmínky jejího výkonu všem povinnostem, které vyplývají z jednotlivých ustanovení Smlouvy. (...) Stejně tak je namístě ověřit, zda s ohledem na podmínky použití článků 81 a 82 SES pravidla, která upravují uvedenou činnost, byla vydána podnikem, zda tento podnik omezuje hospodářskou soutěž nebo zneužívá svého dominantního postavení a zda toto omezení nebo zneužívání omezuje obchod mezi členskými státy.“* V tomto směru dal ESD za pravdu stěžovatelům, tvrdícím, že SPS neprávem zamítl jejich žádost z důvodu, že se na spornou antidopingovou úpravu nevztahuje právní úprava hospodářské soutěže obsažená v SES.

Nicméně s jejich argumentací ohledně neslučitelnosti antidopingových pravidel s pravidly Společenství v oblasti hospodářské soutěže se neztotožnil. ESD se domnívá, že: *„slučitelnost určité úpravy s pravidly Společenství v oblasti hospodářské soutěže nemůže být posuzována abstraktně. Na všechny dohody podniků nebo na všechna rozhodnutí sdružení podniků, které omezují svobodu jednání stran nebo jedné z nich se nezbytně nevztahuje zákaz stanovený v čl. 81 odst. 1*

Smlouvy. Za účelem použití tohoto ustanovení v konkrétním případě je totiž nejprve namístě vzít v úvahu celkový kontext, ve kterém bylo dotčené rozhodnutí přijato nebo působí, a konkrétněji jeho cíle. Dále je třeba zkoumat, zda omezující účinky na hospodářskou soutěž, které z něj vyplývají, jsou inherentní zajištění uvedených cílů a přiměřené těmto cílům. Obecným cílem antidopingové úpravy v oblasti sportu je boj proti dopingu za účelem zajištění poctivého průběhu sportovní soutěže a tento cíl zahrnuje nezbytnost zajistit rovné šance závodníků, jejich zdraví, integritu a objektivnost závodu, jakož i etické hodnoty ve sportu. Krom toho, jelikož jsou sankce nezbytné pro zajištění zákazu dopingu, musí být jejich účinek na svobodu jednání závodníků považován v zásadě za inherentní antidopingovým pravidlům. Proto i za předpokladu, že by antidopingová úprava musela být považována za rozhodnutí sdružení podniků omezující svobodu jednání, kterých se týká, nemůže nutně představovat omezení hospodářské soutěže neslučitelné se společným trhem ve smyslu článku 81 Smlouvy, neboť je odůvodněna legitimním cílem.“

Při určitém stupni zobecnění citovaného rozsudku ESD lze tedy uvést, že přijetí a uplatňování antidopingových pravidel sportovními organizacemi není činností ekonomického charakteru, protože sleduje jiné než hospodářské cíle (v tomto případě jde o zajištění řádného průběhu sportovní soutěže).

(iii) Dílčí závěr

Z výše uvedeného výkladu je tedy zřejmé, že správné vymezení podniku je naprosto nezbytné pro správnou aplikaci článku 81 odst. 1 SES. Protože zakázané kartelové praktiky vyžadují jednání alespoň dvou nezávislých stran, nespádají do působnosti článku 81 odst. 1 SES dohody (ani jiné kartelové praktiky) mezi dvěma a více právně samostatnými subjekty, které tvoří jednotnou hospodářskou jednotku a tudíž jsou komunitárním právem považovány za jeden podnik. V tomto případě se na

vzájemné dohody mezi těmito subjekty pohlíží pouze jako na interní alokaci úkolů mezi složkami jednoho podniku.⁵⁹

Dynamické pojetí podniku však umožňuje, aby entita tvořící s jinými jednotnou hospodářskou jednotku získala v důsledku společensko-právních změn ekonomickou nezávislost (např. prodá-li mateřská společnost svoji majetkovou účast v této entitě subjektu mimo ekonomickou jednotku). Získáním ekonomické nezávislosti se tato entita stává samostatným podnikem, což vede k rozšíření působnosti zákazu podle článku 81 odst. 1 SES na dohody, které původně představovaly dělbu rolí v rámci jedné korporátní skupiny.

2.4 Druhy kartelového jednání

Článek 81 odst. 1 SES zakazuje trojí druh kartelového jednání, a to dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve shodě. V praxi se pojmy dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve shodě často překrývají a pro podřazení určitého jednání pod zákaz obsažený v článku 81 odst. 1 SES není nezbytné přesně vymezit, o jaký typ kartelového jednání se v daném případě jedná. Podstatné je rozlišit, kdy se jedná o nezávislé tržní jednání, které je dovolené a kdy o nedovolenou „koordinaci“, bez ohledu na rozlišování mezi jednotlivými skutkovými podstatami kartelového jednání.⁶⁰ Společným znakem všech tří jednání je vědomé, úmyslné a záměrné vzájemné působení více podniků za účelem koordinace jejich působení v soutěži. Všechny tři kategorie kartelových (koordinačních) praktik jsou rovnocenné a posuzují se autonomně, tj. podle hledisek komunitárního práva bez ohledu k národnímu právu.⁶¹

---

⁵⁹ ESD, Věc 15-74 (Centrafarm BV a Adrian de Peijper proti Sterling Drug Inc.), rozsudek ze dne 31. října 1974, Sb. 1974, I-01147.

⁶⁰ ESD, Věc C-49/92P (Komise proti Anic Partecipazioni SpA), rozsudek ze dne 8. července 1999, Sb. 1999, I-04125, odst. 108.

⁶¹ Tichý, L. a kol., Evropské právo, 3. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, str. 546

2.4.1. Dohody mezi podniky

Pod pojmem dohody mezi podniky je třeba rozumět jakýkoliv shodný projev vůle dvou podniků týkající se jejich budoucího chování na trhu. Forma projevu vůle není rozhodná, tj. může být projevována písemně, ústně i konkludentně. Pojem dohody je záměrně vykládán velice široce, tak, aby zahrnoval rozsáhlý okruh vícestranných právních úkonů a umožnil správním orgánům efektivně postihovat kartelové jednání. Účastníci kartelových dohod totiž zcela výjimečně uzavírají klasické písemné smlouvy popisující veškeré aspekty jejich budoucího jednání a dávají spíše přednost neformálním ústním dohodám. Výklad daného pojmu tedy sleduje účel soutěžního práva.

Dohoda ve smyslu článku 81 odst. 1 SES nemusí být platnou smlouvou podle národního právního řádu.⁶² Z tohoto důvodu lze pod pojem dohody mezi podniky zařadit, přestože se nejedná o právně vymahatelné závazky, i neformální „gentlemanské“ ujednání, pokud komunikace mezi stranami obsahuje vážný projev společné vůle týkající se jejich chování na trhu.⁶³ V souladu s existující judikaturou Soudů se za účastníka kartelové dohody považuje i podnik účastnící se jednání s konkurenty, na kterém jsou diskutovány podmínky kartelové dohody, pokud tyto podmínky prokazatelně neodmítne. Je-li podniku účast na takovém jednání prokázána, nese důkazní břemeno ohledně skutečnosti, že se předmětného jednání účastnil bez jakýchkoliv úmyslů participovat na dané dohodě a svůj úmysl dal ostatním účastníkům jednání najevo.⁶⁴

---

⁶² Za dohodu podniků podle článku 81 odst. 1 SES jsou mimo jiné považovány např. (i) protokol obsahující souhlasné stanovisko stran ohledně jejich budoucího jednání, (ii) stanovy obchodní komory, (iii) všeobecné obchodní podmínky, či (iv) dohody uzavřené v tísní a pod nátlakem.

⁶³ ESD, Věc C-277/87 (Sandoz prodotti farmaceutici SpA proti Komisi), rozsudek ze dne 11. ledna 1990, Sb. 1990, I-00045, odst. 2 shrnutí, nebo SPS, Věc T-141/89 (Tréfileurope Sales SARL proti Komisi), rozsudek ze dne 6. dubna 1995, Sb. 1995, II-00791, odst. 95-96.

⁶⁴ SPS, Věc T-2/89 (Petrofina SA proti Komisi), rozsudek ze dne 24. října 1991, Sb. 1991, II-01087, ESD, Spojené věci C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, 217/00 P a 219/00 P (Aalborg Portland S/A a ostatní proti Komisi), rozsudek ze dne 7. ledna 2004, Sb. 2004, I-00123, odst. 8 shrnutí, nebo SPS, Věc T-141/94 (Thyssen Stahl AG proti Komisi), rozsudek ze dne 11. března 1999, Sb. 1999, II-00347, odst. 6 shrnutí.

To vše platí za předpokladu, že na daném jednání bylo mezi podniky dosaženo shody ohledně jejich budoucího jednání. Není-li mezi stranami dosaženo konsenzu (bez ohledu na formu v jaké je vyjádřen), nelze hovořit o dohodě ve smyslu článku 81 odst. 1 SES. Odlišné právní následky jsou spojeny se situací, kdy některá ze stran zamýšlí nedodržovat podmínky dohody nebo podmínky dohody porušuje. Obecně se má za to, že subjektivní úmysl stran při uzavírání kartelové dohody je nerozhodný a kartelová dohoda je uzavřena bez ohledu na záměr strany nejednat v souladu s dohodou. Rovněž tak skutečnost, kdy podnik fakticky nedodrží závazky obsažené v kartelové dohodě neznamena, že není stranou této dohody.⁶⁵ Dohoda podniků ve smyslu článku 81 odst. 1 SES existuje i poté, co je právně ukončena, přetrvávají-li nadále účinky dohody na hospodářskou soutěž. Účinky dohody na hospodářskou soutěž přetrvávají, pokud lze z jednání stran dovodit znaky jednání ve shodě či jinou koordinaci charakteristickou pro kartelovou dohodu a je jimi dosahováno výsledků zamýšlených kartelovou dohodou.

Řada kartelových dohod má poměrně dlouhou dobu trvání, často se v průběhu času mění jejich účastníci, případně se někteří účastníci nemusí aktivně účastnit dohody v plném rozsahu. Vzhledem k těmto skutečnostem vyvinula Komise za účelem usnadnění svého důkazního břemene koncepci tzv. jedné celkové dohody („*single overall agreement*“). Řada souvisejících dohod sledujících stejný cíl je podle této koncepce považována za jednu celkovou dohodu. Účastníci kartelové dohody se tak nemohou zbavit odpovědnosti za svoji účast na této dohodě argumentací, že se nepodíleli na všech jejích aspektech, je-li jim prokázáno, že věděli nebo museli vědět o tom, že koluzní jednání na němž se podíleli je součástí celkového plánu narušení hospodářské soutěže.

Dohodou je minimálně dvoustranný právní úkon. Nicméně některé formy dohod mezi podniky mohou na první pohled vypadat jako jednostranné jednání podniku nespádající pod článek 81 odst. 1 SES.

---

⁶⁵ ESD, Spojené věci 209 až 215 a 218/78 (Heinz van Landewyck SARL a ostatní proti Komisi), rozsudek ze dne 29. října 1980, Sb. 1980, I-03125, odst. 90-91, nebo ESD, Věc 246/86 (SC Belasco a ostatní proti Komisi), rozsudek ze dne 11. července 1989, Sb. 1989, I-02117, odst. 15.

Kritériem pro posouzení toho, zda došlo k uzavření dohody je existence shodné vůle mezi podniky, která je předpokladem jejich smluvního vztahu. Shodná vůle mezi podniky může např. vyplývat z konkludentního souhlasu podniku s návrhem jiného podniku (např. prostřednictvím absence jakékoliv reakce na tento návrh).⁶⁶

Samotný podpis smlouvy, která neporušuje zákaz kartelového jednání však není dostatečným důkazem o existenci shodné vůle podniků změnit v rozporu se soutěžními pravidly Společenství (na základě podnětu jedné ze stran) podmínky této smlouvy. V každém případě musí být podniku prokázán alespoň konkludentní souhlas s navrženou změnou smlouvy, která vede k porušení článku 81 SES. Nutno poznamenat, že ze strany Komise došlo v minulosti v několika případech k takto extenzivnímu výkladu pojmu dohody mezi podniky, kdy Komise automaticky presumovala existenci kartelové dohody na základě jednostranné výzvy k jejímu uzavření. Nicméně závěry Komise byly Soudy korigovány v tom směru, že Komise musí jasně prokázat existenci shodné vůle mezi podniky.⁶⁷ Uvedené závěry Komise nejenže nepřípustným způsobem rozšiřovaly výklad pojmu dohody mezi podniky, ale zároveň obracely důkazní břemeno v neprospěch podniků.⁶⁸

O dohodu se nebude jednat ani v případě, kdy podnik jemuž je adresován konkludentní návrh dohody ve formě jednostranného opatření přijatého jiným podnikem, projeví s tímto opatřením nesouhlas. Problematickou otázkou však může být forma projevu nesouhlasu s navrženým opatřením nebo míra intenzity takového projevu.

---

⁶⁶ Viz ESD, Věc C-277/87 (Sandoz prodotti farmaceutici SpA proti Komisi), rozsudek ze dne 11. ledna 1990, Sb. 1990, I-00045, kde soud judikoval, že klauzule „vývoz zakázán“ pravidelně obsažená ve faktuře dodavatele tvořila konkludentní dohodu mezi dodavatelem a odběrateli o omezení vývozu. Podle skutkových zjištění soudu totiž odběratelé pokračovali v obchodu s dodavatelem, aniž by s klauzulí narušující hospodářskou soutěž projevili nesouhlas.

⁶⁷ Např. ESD, Věc C-74/04 (Komise proti Volkswagen AG), rozsudek ze dne 13. července 2006, Sb. 2006, I-06585, odst. 35-39, 43-49.

⁶⁸ Rovněž by šlo argumentovat v tom směru, že ukládání sankcí podnikům na základě takto „zjištěného“ skutkového stavu je v rozporu se zásadou presumpce nevinny. Uvedená zásada je nedílnou součástí komunitárního práva a jako taková se uplatní i v řízeních o porušení soutěžních pravidel Společenství.

2.4.2. Rozhodnutí sdružení podniků

Pojem „sdružení“ podniků je v evropském soutěžním právu vykládán stejně široce jako pojem podnik. Za sdružení podniků lze považovat nejen různé obchodní komory, zájmová sdružení, či sdružení bez právní subjektivity, ale pod tento pojem byly zařazeny i sdružení mající veřejnoprávní charakter, pokud reprezentují hospodářské zájmy svých členů a přijímají rozhodnutí v souladu s těmito zájmy.⁶⁹ Obecně tedy lze za sdružení považovat každou entitu, která byla vytvořena s cílem prosazovat a hájit zájmy svých členů.

Základním rozdílem mezi rozhodnutím sdružení podniků a dohodou podniků spočívá v tom, že rozhodnutí vychází z již existujícího právního úkonu, jakými jsou statut společnosti, společenská smlouva, jednacím pořádek apod., na základě kterého jsou jednotlivé podniky sdruženy do jedné organizační jednotky.⁷⁰ Forma rozhodnutí je vykládána velmi volně, jako jakýkoliv projev vůle sdružení adresovaný svým členům obsahující určitý návod k jednání. Za rozhodnutí je považováno i právně nezávazné doporučení, mělo-li by jednání členů sdružení v souladu s tímto doporučením za následek citelné narušení hospodářské soutěže.⁷¹ Z tohoto hlediska je třeba vždy posoudit v jaké míře se v minulosti členové sdružení nezávazných doporučení drželi a možný vliv doporučení na hospodářskou soutěž. Pokud je výsledkem (respektive cílem) rozhodnutí sdružení podniků narušení hospodářské soutěže podle článku 81 odst. 1 SES, je forma v jaké bylo rozhodnutí přijato nepodstatná.⁷² Nelze-li ovšem dostatečně odlišit

---

⁶⁹ K tomu např. ESD, Věc C-35/96 (Komise proti Italské republice), rozsudek ze dne 18. června 1998, Sb. 1998, I- 03851, odst. 40, kde ESD uvádí, že veřejnoprávní charakter sdružení vyplývající z národního práva nebrání použití článku 81 SES na rozhodnutí tohoto sdružení. V daném případě bylo za sdružení podniků ve smyslu soutěžních pravidel Společenství považována organizace sdružující celníky. Dále např. ESD, Věc 123/83 (Bureau national interprofessionnel du cognac proti Guyi Clairovi), rozsudek ze dne 30. ledna 1985, Sb. 1985, I-00391, ESD, Spojené věci C-180/98 až C-184/98 (Petr Pavlov a další proti Stichting Pensionenfonds Medische Specialisten), rozsudek ze dne 12. září 2000, Sb. 2000, I-06451, odst. 85, nebo ESD, Věc 309/99 (Wouters a ostatní proti Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten), rozsudek ze dne 19. února 2002, Sb. 2002, I-01577, odst. 50 až 71.

⁷⁰ Tichý, L. a kol., op. cit. sub 24, str. 548

⁷¹ Viz ESD, Věc 45/85 (Verband der Sachversicherer e.V. proti Komisi), rozsudek ze dne 27. ledna 1987, Sb. 1987, I-00405, odst. 3 shrnutí.

⁷² Viz Jones, A., Sufrin, B. EC Competition Law, 2. vydání. Oxford, 2007, str. 148.

protisoutěžní jednání sdružení od jednání jeho jednotlivých členů, může se sdružení teoreticky zprostit odpovědnosti na úkor svých členů. Nezbytnou podmínkou je, že se sdružení samostatně nepodílelo na realizaci protisoutěžních opatření.⁷³

2.4.3. Jednání ve shodě

Třetí skutková podstata kartelových praktik tvoří jakousi „záchrannou síť“ pro regulatorní orgány aplikující komunitární soutěžní právo. Smyslem této kategorie je umožnit postih takového jednání podniků, které nenaplnuje znaky dohody, či rozhodnutí sdružení podniků, jsou-li splněny další podmínky podle článku 81 odst.1 SES.⁷⁴ V některých případech je v praxi velmi obtížné či spíše nemožné odlišit, zda se jedná o neformální dohodu mezi podniky nebo jednání ve shodě. Jak však již bylo uvedeno výše (viz úvod části 2.4 této práce), zařazení konkrétního jednání do jedné ze tří kategorií typových kartelových praktik není nezbytné. Nejčastěji je koncept jednání ve shodě aplikován regulatorními orgány v případě, kdy nelze kartelové jednání podnikům prokázat prostřednictvím přímých důkazů a je třeba se spolehnout na řetězec nepřímých důkazů svědčících o určitém protisoutěžním jednání.⁷⁵ Konkrétním příkladem takto koordinovaného protisoutěžního jednání může být např. stejně načasované zvýšení cen jednotlivých podniků, nebo společná diskriminace vybraného třetího podniku.

K základnímu vymezení jednání ve shodě došlo v rozhodnutí ESD ve věci *ICI proti Komisi*⁷⁶, kde ESD charakterizoval jednání ve shodě jako: „formu koordinace mezi podniky, která, aniž by bylo dosaženo dohody

---

⁷³ Viz ESD, Spojené věci 89, 104, 114, 116, 117 a 125 až 129/85 (A. Ahlström Osakeyhtiö a další proti Komisi), rozsudek ze dne 27. září 1988, Sb. 1988, I-05193, odst. 24 až 27.

⁷⁴ Viz Jones, A., Sufrin, B. op.cit. sub 72, str. 150, obdobně též Bishop, S., Walker, M. *The Economics of EC Competition Law: Concepts, Application and Measurement*. Londýn: Sweet&Maxwell, 2002, str. 139.

⁷⁵ Viz např. ESD, Věc C-199/92 P (Hüls AG proti Komisi), rozsudek ze dne 8. července 1999, Sb. 1999, I-04287, ESD, Věc C-49/92 P (Komise proti Anic Partecipazioni SpA), rozsudek ze dne 8. července 1999, Sb. 1999, I-04125, nebo ESD, Věc C-291/98 P (Sarrió SA proti Komisi), rozsudek ze dne 16. listopadu 2000, Sb. 2000, I-09991.

⁷⁶ ESD, Věc 48/69 (Imperial Chemical Industries Ltd. proti Komisi), rozsudek ze dne 14. července 1972, Sb. 1972, I-00619.

v pravém slova smyslu, je základem jejich vědomé spolupráce“ Tato definice byla potvrzena a upřesněna v řadě dalších rozhodnutí, z nichž vyplývají základní znaky jednání ve shodě. O jednání ve shodě se tedy jedná, jsou-li kumulativně přítomny následující znaky: (i) určitá forma koordinace mezi podniky, (ii) dosažená prostřednictvím přímého či nepřímého kontaktu mezi dotčenými podniky a (iii) cílem nebo účinkem kontaktu musí být ovlivnění jednání dotčených podniků na trhu.⁷⁷

Jednou z podmínek existence kvalitní hospodářské soutěže je konkurenční jednání jednotlivých podniků, které se rozhodují nezávisle na svých konkurentech. Pokud podniky v rozporu s tímto předpokladem koordinují své jednání na trhu, lze jejich jednání kvalifikovat jako jednání ve shodě. ESD dokonce zastává názor, že o jednání ve shodě ve smyslu článku 81 odst. 1 SES jde i v případě, kdy se neprojeví protisoutěžní účinky jednání na hospodářskou soutěž.⁷⁸ Je-li podnikům prokázáno jednání ve shodě, nastupuje vyvratitelná domněnka negativních účinků na hospodářskou soutěž a je na dotčených podnicích prokázat opak.

Koordinace jednání mezi podniky je možná pouze na základě přímého nebo nepřímého kontaktu mezi nimi. Regulační orgán vyšetřující údajné jednání ve shodě proto musí prokázat kontakt mezi podniky umožňující některému z nich předvídat budoucí jednání jeho konkurentů na trhu. Jako důkaz takovýchto kontaktů mohou sloužit zápisy z jednání, korespondence mezi podniky, záznamy jejich telefonické či elektronické komunikace, případně dokumenty, kterými jeden podnik sděluje svým konkurentům důvěrné informace týkající se jeho podnikatelského plánu, způsobilé ovlivnit jednání jeho konkurentů (např. obchodní strategie, plánovaný objem produkce, nebo vývoje cen).⁷⁹

Regulační orgány vychází ve své aplikační a rozhodovací praxi obecně z předpokladu, že každá informace týkající se budoucího jednání

---

⁷⁷ ESD, Spojené věci 40 až 48, 50, 54 až 56, 111, 113 a 114/73 (Coöperatieve Vereniging „Suiker Unie“ UA a další proti Komisi), rozsudek ze dne 16. prosince 1975, Sb. 1975, I-01663, odst. 173-174.

⁷⁸ ESD, Věc C-199/92P (Hüls AG proti Komisi), rozsudek ze dne 8. července 1999, Sb. 1999, I-04287.

⁷⁹ ESD, Spojené věci C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85, C-125/85, C-126/85, C-127/85, C-128/85 a C-129/85 (Ahlström Osaakeyhtiö a ostatní proti Komisi), rozsudek ze dne 31. března 1993, Sb. 1993, I-01307, odst. 71.

podniku na trhu, sdělená podnikům účastnícím se hospodářské soutěže na identickém trhu ovlivní, ať už přímo nebo nepřímo, jejich chování. Takto obrácené důkazní břemeno klade velké nároky na podniky mezi kterými došlo k výměně předmětných informací, pokud jde o prokázání skutečnosti, že získané informace neovlivnily jejich jednání na trhu. Ač výměna informací není uvedena v demonstrativním výčtu kartelových praktik v článku 81 SES, Komise ve své praxi dospěla k názoru, že za určitých okolností je takové jednání způsobilé narušit hospodářskou soutěž. Z hlediska možného narušení hospodářské soutěže je třeba analyzovat tři základní kritéria související s výměnou informací.

Především je důležitá struktura relevantního trhu, která může do značné míry napovědět, zda případné sdílení informací mezi konkurenty vede k nedovolené koordinaci jednání v hospodářské soutěži. Zvýšená výměna informací posiluje větší vzájemnou závislost mezi konkurenčními podniky a tudíž do jisté míry oslabuje soutěžní prostředí a snižuje intenzitu hospodářské soutěže. A to především na oligopolistických trzích. Z ekonomických studií vypracovaných Komisí vyplývá, že míra koordinace je vyšší na koncentrovaných trzích, kde působí nižší počet soutěžitelů a na trzích s jedním produktem. V případě trhu s více produkty totiž ani přístup k informacím poskytnutým konkurenty nemusí stačit k tomu, aby podnik mohl dostatečně předvídat chování svých konkurentů a přizpůsobit mu své jednání.⁸⁰

Druhým významným kritériem je povaha a rozsah sdílených informací. Výměna citlivých informací a informací, které jsou předmětem obchodního tajemství zvyšuje podle Komise pravděpodobnost, že je soutěžitelé využijí ke koordinaci svého jednání v hospodářské soutěži. Na druhou stranu nespátřuje Komise riziko pro hospodářskou soutěž ve výměně dat týkajících se produktů, pokud tato neumožňují identifikaci

---

⁸⁰ V případě UK Agricultural Tractor Registration Exchange Komise zakázala výměnu informací v rámci relevantního trhu na němž čtyři soutěžitelé dosáhli podílu ve výši 80% a kdy ke vstupu na tento trh pro další soutěžitele existovaly značné překážky. Viz rozhodnutí 92/157/EEC ze dne 17. února 1992, Úřední věstník L 68, str. 19-33. Na druhou stranu v případě EUDIM (OJ 1996, C 111/8) podle Komise nevedla výměna informací k narušení hospodářské soutěže na trhu zahrnujícím přes jeden milión produktů.

jednotlivých podniků, či pokud zveřejnění těchto dat slouží výhradně statistickým účelům.

V neposlední řadě je třeba vzít v potaz i skutečnost, zda jde o soukromou výměnu informací, kdy pouze určitý okruh podniků získá detailnější informace o svých konkurentech a relevantním trhu, či zda jsou tyto informace veřejně zpřístupněné např. spotřebitelům.⁸¹ Nutno však dodat, že legislativní stanovení jednoznačné hranice mezi „dovolenou“ a „zakázanou“ výměnou informací je značně obtížné. V praxi je proto třeba posuzovat každý případ individuálně s ohledem na ekonomické a další aspekty, které výměnu informací mezi podniky provází.⁸²

2.5 Citelnost narušení hospodářské soutěže

Citelnost (znatelnost) narušení hospodářské soutěže je jedinou z podmínek pro aplikaci článku 81 odst. 1 SES, která nevyplývá přímo z jeho textu. Posuzování citelnosti narušení hospodářské soutěže je motivováno snahou zabránit příliš formalistickému přístupu, v důsledku něhož by se zákaz podle článku 81 odst. 1 SES vztahoval i na bagatelní případy, které sice z formálního hlediska naplňují znaky kartelových praktik, ale jejichž vliv na obchod mezi členskými státy a hospodářskou soutěž na společném trhu je nepatrný.

Zcela stěžejním rozsudkem týkajícím se citelnosti narušení hospodářské soutěže je rozhodnutí ESD ve věci *Völk proti Vervaecke*⁸³, ve

---

⁸¹ Tento přístup Komise má oporu i v judikatuře ESD, viz ESD, Věc C-7/95 P (John Deere Ltd proti Komisi), rozsudek ze dne 28. května 1998, Sb. 1998, I-03111, odst. 6 a 7 shrnutí, kde se mimo jiné uvádí, že ačkoliv požadavek nezávislého jednání podniku na společném trhu vyplývající z SES nezbavuje podnik práva přizpůsobit se exitujícímu či předpokládanému jednání jeho konkurentů, vylučuje jakýkoliv přímý nebo nepřímý kontakt mezi konkurenčními podniky, jehož cílem či účinkem je vytvoření takových podmínek hospodářské soutěže, které neodpovídají skutečné situaci na daném trhu. Obdobně též ESD, Věc C-8/95 P (New Holland Ford Ltd proti Komisi), rozsudek ze dne 28. května 1998, Sb. 1998, I-03175.

⁸² Detailnější analýzu jednotlivých kritérií výměny informací, jakož i stávající praxe Komise v této oblasti přináší Capobianco. Viz Capobianco, A. Information Exchange Under EC Competition Law, CMLR, Kluwer Law International, ročník 2004, číslo 5, str. 1247-1276.

⁸³ ESD, 5/69 (Franz Völk proti S.P.R.L. Ets. J. Vervaecke), rozsudek ze dne 9. července 1969, Sb. 1969, I-00295. O stěžejním významu, jaký tento rozsudek sehrál při vytvoření požadavku citelnosti narušení hospodářské soutěže svědčí i to, že je citován

kterém ESD poprvé vyloučil z působnosti článku 81 odst. 1 SES dohody, které, ač mající za cíl vyloučení, omezení, nebo narušení hospodářské soutěže, jsou uzavřeny mezi podniky, jejichž podíly na relevantním trhu jsou natolik nízké, že nemohou mít dopad na obchod mezi členskými státy. Vzhledem k použití uvedeného testu citelnosti narušení hospodářské soutěže, tak zákazu podle článku 81 odst. 1 SES mohou uniknout i dohody obsahující tzv. „*hard core*“ omezení, u nichž se má automaticky za to, že jejich cílem je narušení hospodářské soutěže. Dohody s nepatrným vlivem na hospodářskou soutěž a obchod mezi členskými státy totiž nijak neohrožují jeden ze základních cílů Evropského Společenství, kterým je vytvoření jednotného trhu s volným pohybem zboží a služeb.⁸⁴

Obrovský dopad citovaného rozhodnutí na praxi hospodářské soutěže musel být následně reflektován i v legislativní činnosti Komise,⁸⁵ která za účelem určení jasných kritérií pro posouzení citelnosti narušení hospodářské soutěže vydala řadu oznámení o posuzování dohod menšího významu (tzv. pravidlo *de minimis*). Smyslem oznámení o uplatnění pravidla *de minimis* bylo poskytnout podnikům vyšší míru právní jistoty a stanovit jasně kvantifikovatelná kritéria, na základě kterých by si samy podniky posoudily, zda jejich dohody spadají pod článek 81 odst. 1 SES. Zároveň byla Komise zbavena značného objemu agendy související s dohodami menšího významu a mohla se zaměřit na závažné případy porušení pravidel hospodářské soutěže. V současné době je v platnosti Oznámení Komise o dohodách menšího významu z roku 2001⁸⁶, které

---

prakticky ve všech publikacích zabývajících se podrobněji evropským soutěžním právem. Namátkou Immenga, U., Mestmäcker, E.J. EG Wettbewerbsrecht. Kommtät. Díl I. Mnichov: C.H.Beck, 1997, str. 175, Faull, J a Nikpay, A. The EC Law of Competition. Oxford: Oxford University Press, 1999, str. 83 a násl., Bellamy, Ch., Child G. European Community Law of Competition. Londýn: Sweet & Maxwell, 2001, str. 129.

⁸⁴ Čímž samozřejmě není vyloučeno, aby na takovéto dohody byly aplikovány vnitrostátní předpisy práva na ochranu hospodářské soutěže.

⁸⁵ Přesnější by bylo hovořit o jakési „kvazi-legislativní“ činnosti Komise, protože oznámení a sdělení vydávaná Komisí nejsou samozřejmě právně závazné akty. Nicméně představují pohled Komise na řešení konkrétních soutěžně-právních otázek a jako takové ve značné míře ovlivňují chování podniků na trhu a posilují jejich právní jistotu při řešení konkrétních otázek.

⁸⁶ Oznámení Komise o dohodách menšího významu, které významně neohrožují hospodářskou soutěž podle čl. 81 odst. 1 Smlouvy (*de minimis*), Úřední věstník C 368, ze dne 22. prosince 2001, str. 13-15.

nahradilo starší oznámení z roku 1997 (dále jen „Oznámení de minimis“). V aktuálním oznámení Komise pomocí prahů podílů na trhu kvantifikuje, co není významných omezením hospodářské soutěže podle článku 81 odst. 1 SES. Na rozdíl od předchozího oznámení opouští od rozlišování vertikálních a horizontálních dohoda a namísto toho rozlišuje dohody uzavřené mezi podniky, které jsou současnými nebo možnými soutěžiteli⁸⁷ na relevantním trhu a dohody uzavřené podniky, které nejsou soutěžiteli (ať už současnými nebo možnými). Podle článku 7 Oznámení de minimis zastává Komise názor, že dohody mezi podniky, které jsou soutěžiteli neomezují výrazně hospodářskou soutěž, jestliže celkový podíl smluvních stran dohody nepřekračuje 10% na kterémkoliv z relevantních trhů dotčených touto dohodou. Pro dohody mezi podniky, které nejsou soutěžiteli je tato hranice stanovena na 15% podíl na kterémkoliv relevantním trhu. V případech, kdy je obtížné označit dohodu buď za dohodu mezi soutěžiteli nebo za dohodu mezi nesoutěžiteli, se použije práh 10%. Je-li hospodářská soutěž omezena kumulativním účinkem dohod uzavřených jednotlivými dodavateli nebo distributory, snižují se prahy podílů na trhu na 5%.

Text článku 11 Oznámení de minimis aplikaci jasně vymezených pravidel zdánlivě komplikuje tím, že vylučuje použití uvedených hranic tržních podílů na dohody obsahující tzv. tvrdá (*hard core*) omezení.⁸⁸ Toto pravidlo se může jevit jako odporující závěrům ESD ve věci *Völk proti Vervaecke*, kdy posuzovaná dohoda obsahovala klauzuli o omezení prodeje (tedy bezpochyby tvrdé omezení) a přesto ESD v daném případě vyloučil

---

⁸⁷ Pojmy současný a možný soutěžitel nejsou v Oznámení de minimis definovány. V poznámce pod čarou č. 4 se zde odkazuje na Pokyny Komise o použitelnosti článku 81 Smlouvy na dohody o horizontální spolupráci, Úřední Věstník C 3, ze dne 6. ledna 2001, odst. 9. Podle těchto pokynů se za současného soutěžitele považuje firma (podnik), jestliže působí na témž příslušném trhu nebo jestliže při neexistenci dohody je schopen přeměrovat výrobu na příslušné výrobky a prodávat je krátkodobě, aniž by mu vznikly významné dodatečné náklady nebo rizika při reakci na malý a trvalý růst relativních cen. Naproti tomu je podnik považován za možného soutěžitele, jestliže existují důkazy, že při neexistenci dohody by tento podnik mohl uskutečnit nebo by pravděpodobně uskutečnil nezbytné dodatečné investice nebo jiné nezbytné výdaje na změnu výroby, tak aby mohl vstoupit na příslušný trh v reakci na malý a trvalý růst relativních cen.

⁸⁸ Mezi tzv. tvrdá omezení hospodářské soutěže patří zejména dohody mezi soutěžiteli, jejichž obsahem je stanovení cen při prodeji výrobků třetím stranám, omezení výroby nebo prodeje, či rozdělení trhu nebo zákazníků.

aplikaci článku 81 odst. 1 SES. Nicméně, jak Komise uvádí v článku 2 Oznámení de minimis: *“negativní vymezení toho co není výrazným omezením hospodářské soutěže neznamená, že dohody mezi podniky, které překračují uvedené prahy, výrazně omezují hospodářskou soutěž. Tyto dohody přesto mohou mít jen zanedbatelný význam na hospodářskou soutěž, a proto je nelze zakázat ustanovením čl. 81 odst. 1 SES.”* Z tohoto důvodu vynětí dohod obsahujících tvrdá omezení z působnosti Oznámení de minimis neznamená, že u těchto dohod nemůže být vyloučena aplikace článku 81 odst. 1 SES pro jejich zanedbatelný význam na hospodářskou soutěž. V kontextu dřívějších rozhodnutí Komise se zdá, že v tomto případě jde o dlouhodobou praxi Komise nepovažovat (*hard core*) dohody za dohody menšího významu, nejsou-li tržní podíly stran dohody podstatně nižší než podíly uvedené v Oznámení de minimis. Zjednodušeně lze uvést, že čím závažnější je narušení hospodářské soutěže, tím menší musí být tržní podíl smluvních stran na relevantním trhu, aby se jednalo o dohodu zanedbatelného významu. Absence jasně stanovených kritérií pro dohody s tvrdými omezeními přináší pro smluvní strany takovéto dohody riziko porušení článku 81 odst. 1 i v případě, že jejich tržní podíl na relevantních trzích je menší než výše uvedené prahy (tj. 5, 10 a 15%).

Vztahuje-li se na dohodu mezi podniky Oznámení de minimis, nezahajuje Komise řízení ani na žádost, ani z vlastního podnětu. Jestliže podniky dospějí v dobré víře k názoru, že toto oznámení se vztahuje na určitou dohodu, Komise neuloží pokuty.⁸⁹ Oznámení de minimis tedy představuje jakýsi „bezpečný přístav“ pro podniky, protože posiluje jejich právní jistotu tím, že jim umožňuje bez součinnosti s Komisí či národními soutěžními úřady a soudy posoudit, zda jimi uzavřená dohoda není výrazným omezením hospodářské soutěže. Tím však není dotčena možná neplatnost dohody, pokud by takováto dohoda byla eventuálně shledána za odporující článku 81 odst. 1 SES. Prokázání podezření na porušení článku 81 odst. 1 SES předpokládá na straně vyšetřujícího orgánu provedení náležité analýzy za účelem správného vymezení relevantního trhu a určení podílů smluvních stran na tomto trhu. Jen pro úplnost dodávám, že mimo

---

⁸⁹ Oznámení de minimis, op. cit. sub 86, čl. 4.

problematiku zanedbatelného vlivu na hospodářskou soutěž je samozřejmě nezbytné posuzovat separátně otázku možného vlivu dohody na obchod mezi členskými státy, která není v Oznámení de minimis řešena.

3. ŽALOBY NA NÁHRADU ŠKODY ZPŮSOBENÉ PORUŠENÍM ČLÁNKU 81 SMLOUVY

Úprava kartelových dohod obsažená v článku 81 SES vymezuje základní znaky jednání neslučitelného s komunitárním právem, prohlašuje takovéto jednání za automaticky neplatné a stanoví hmotněprávní podmínky pro uplatnění individuálních výjimek⁹⁰ z jeho obecného zákazu. Jak již bylo uvedeno výše, ochrana hospodářské soutěže před kartelovými praktikami je ve veřejném zájmu Společenství a v souladu s jeho cíli. Evropské soutěžní právo tedy primárně (stejně jako jednotlivé národní úpravy) slouží veřejnému zájmu a jeho hlavním účelem není regulovat soukromoprávní vztahy mezi jednotlivými soutěžiteli. Nicméně ani tuto druhou rovinu ochrany hospodářské soutěže, kterou je ochrana jednotlivých podnikatelů před praktikami jejich konkurentů narušujícími hospodářskou soutěž nelze zcela opomíjet.

V praxi je zcela běžné, že v důsledku kartelových dohod vzniká některým účastníkům hospodářské soutěže škoda. Přesto jsou případy vymáhání náhrady této škodu u národních soudů ojedinělými úkazy a jejich

---

⁹⁰ Spadá-li dohoda podniků naplňující znaky skutkové podstaty kartelového jednání pod zákaz obsažený v článku 81 odst. 1 SES, je automaticky neplatná podle článku 81 odst. 2 SES, aniž by neplatnost musela být výslovně prohlášena soudním či správním rozhodnutím. I takováto dohoda však může být ze zákazu podle článku 81 odst. 1 vyňata, pokud splňuje podmínky článku 81 odst. 3 SES. Smyslem článku 81 odst. 3 SES je zvážit možné racionalizační efekty jinak zakázané dohody, které mohou přispět ke zlepšení produkce nebo distribuce zboží, nebo podpořit technický či ekonomický rozvoj. Při určitém zjednodušení můžeme text článku 81 odst. 3 považovat za výsledek střetu dvou společenských zájmů, a to zájmu na zabezpečení řádného fungování hospodářské soutěže v rámci společného trhu na straně jedné a na straně druhé zájmu podporovat inovace a racionalizaci přinášející v konečném důsledku prospěch spotřebitelům. Tyto zájmy jsou do značné míry protichůdné, proto je text článku 81 odst. 3 SES vyjádřením určité snahy o zajištění jejich rovnováhy prostřednictvím principu proporcionality. Jak uvádí J.Bejček, posilování vědeckých a technologických základů evropského průmyslu a podpora rozvoje mezinárodní konkurenceschopnosti, které jsou podle Smlouvy jedním z cílů Evropského společenství (viz čl. 163 odst. 1 Smlouvy), předpokládá širokou spolupráci podnikatelů, kteří jsou též konkurenty, v oblasti výzkumu a vývoje. Dalším cílem je vytvoření vnitřního trhu a podpora soutěže na něm (článek 163 odst. 2 Smlouvy). S tou ovšem spolupráce konkurentů nemusí vždy ladit, protože spolupráce mezi těmi, kteří by z povahy věci měli spíše získávat podíl na trhu na úkor svých konkurentů, může vést k dohodám omezujícím soutěž. (Bejček, J. Podpora inovací a (nebo) ochrana soutěže. Právní rozhledy, 2006, číslo 1, str. 1.

počet se jen pozvolna zvyšuje.⁹¹ Kromě jiných důvodů, které rozebírám níže, panovaly dlouhou dobu pochybnosti, zda komunitární právo umožňuje, aby se poškození úspěšně domáhali náhrady škody z titulu porušení pravidel soutěžního práva Společenství. Nejistotu panující kolem této otázky vyvrátila postupně judikatura ESD.⁹² Podpora soukromoprávního vymáhání soutěžního práva Společenství byla rovněž považována za jeden z cílů rozsáhlé reformy soutěžního práva, která vyvrcholila přijetím Nařízení č. 1/2003. Preambule Nařízení č. 1/2003 proto v bodě č. 7 výslovně uvádí: „*Vnitrostátní soudy hrají při používání pravidel hospodářské soutěže Společenství důležitou úlohu. Při rozhodování sporů mezi soukromými osobami chrání subjektivní práva vyplývající z práva Společenství, například tím, že přiznávají náhradu škody obětem protiprávního jednání. Úloha vnitrostátních soudů zde doplňuje úlohu orgánů pro hospodářskou soutěž členských států. Mělo by jim proto být umožněno, aby používaly články 81 a 82 Smlouvy v plném rozsahu.*“ Orgány Společenství takto deklarovaly svůj záměr podporovat fyzické a právnické osoby poškozené v důsledku narušení hospodářské soutěže k větší aktivitě, pokud jde o vymáhání této škody u národních soudů.

Soukromoprávní žaloby by tak spolu s veřejnoprávním dohledem příslušných orgánů měly zcela nepochybně tvořit společný, synergicky působící systém ochrany hospodářské soutěže. Eilmansberger v této

---

⁹¹ V tomto směru neexistuje žádná oficiální statistika, která by uváděla počet podaných a úspěšných žalob na náhradu škody v rámci celé Evropské Unie. Evropská Komise ve své Studii podmínek uplatnění nároků na náhradu škody způsobené porušením soutěžních pravidel Společenství ze dne 31. srpna 2004 („*Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules*“) uvádí 60 rozhodnutých soudních sporů o náhradu škody, z nichž pouze v 28 případech byla náhrada škody přiznána (v 8 případech na základě komunitárního práva, v 16 případech na základě národního práva a ve 4 případech jak na základě komunitárního, tak národního práva). Uvedený přehled byl sestaven pouze z informací získaných z národních zpráv o soutěžním právu. Celá studie je volně přístupná na: <http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/actionsdamages/study.html>. [citováno dne 2. ledna 2009].

⁹² ESD, Věc C-453/99 (Courage Ltd proti Bernardu Crehanovi a Bernard Crehan proti Courage Ltd a dalším), rozsudek ze dne 20. září 2001, Sb. 2001, I-06297, ESD, Spojené věci C-295/04 až C-298/04 (Vinzenco Manfredi proti Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA (C-295/04), Antonio Cannito proti Fondiaria Sai SpA (C-296/04) a Nicolò Tricarico (C-297/04) a Pasqualina Murgolo (C-298/04) proti Assitalia SpA), rozsudek ze dne 13. července 2006, Sb. 2006, I-06619.

souvislosti ke vztahu veřejnoprávního a soukromoprávního vynucování norem soutěžního práva uvádí výstižně následující: „V perfektním světě by tyto pravidla (rozuměj soutěžní pravidla) byla účinně a komplexně sledována a vynucována veřejnými orgány, tj. soutěžními orgány vybavenými nezbytnými hmotnými a personálními zdroji. V takovém systému by bylo poškozeným umožněno nárokovat náhradu škody způsobenou protiprávním jednáním obdobným způsobem jako je tomu v trestním řízení. Bohužel svět kartelového práva není perfektní (...) úplná kontrola protisoutěžního jednání a zakázaných praktik pouze prostřednictvím správního řízení zůstává iluzorní představou. (...) Vzhledem k nedostatkům veřejnoprávního vynucení, je zřejmé, že soukromoprávní vynucení má významnou roli v zajištění souladu s články 81 a 82 SES.“⁹³ S tímto závěrem se ostatně ztotožňuje i Komise, podle které podpora uplatňování nároku na náhradu škody způsobené porušením pravidel hospodářské soutěže povede k celkově účinnějšímu vynucování soutěžního práva. Zároveň se pro poškozené podniky a spotřebitele zjednoduší podmínky pro uplatnění jejich nároků vůči škůdcům.⁹⁴

Z toho důvodu si Komise ve své legislativní činnosti za jeden z cílů vytkla vytvoření jednotného systému pravidel pro uplatňování žalob na náhradu škody způsobené porušením soutěžního práva Společenství.

3.1 Pravomoc národních soudů

Zatímco pravomoci orgánů pro hospodářskou soutěž jednotlivých členských států při aplikaci pravidel hospodářské soutěže Společenství jsou vymezeny tak, aby byla zajištěna náležitá kontrola těchto pravidel, úloha vnitrostátních soudů je poněkud jiná. Smyslem činnosti orgánů pro hospodářskou soutěž je ve veřejném zájmu a v souladu s cíli Společenství dohlížet na řádné fungování hospodářské soutěže, odstraňovat negativní

---

⁹³ Eilmansberger, T. The Green Paper on Damages Actions For Breach of the EC Antitrust Rules and Beyond: Reflections on the Utility and Feasibility of Stimulating Private Enforcement Through Legislative Action, CMLR, Kluwer Law International, 2007, číslo 2, str. 423

⁹⁴Viz. <http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/actionsdamages/index.html>. [citováno dne 2. ledna 2009].

následky jejího narušení a v tomto směru aplikovat článek 81 SES. Naproti tomu soudy členských států aplikují antimonopolní pravidla Společenství v rámci soudních sporů mezi dvěma stranami. Této „dělbě rolí“ odpovídá do značné míry i vymezení pravomocí v textu článků 5 a 6 Nařízení č. 1/2003. Podle článku 5 Nařízení č. 1/2003 mají orgány pro hospodářskou soutěž pravomoc používat články 81 a 82 SES a za tím účelem přijímat tato rozhodnutí: (i) požadovat ukončení protiprávního jednání, (ii) nařizovat předběžná opatření, (iii) přijímat závazky a (iv) ukládat pokuty, penále nebo jiné sankce stanovené vnitrostátními předpisy. Vymezení pravomocí orgánů pro hospodářskou soutěž při aplikaci pravidel hospodářské soutěže Společenství tedy reflektuje jejich veřejnoprávní regulatorní funkci. K pravomocím vnitrostátních soudů uvádí článek 6 Nařízení č. 1/2003 pouze to, že mají pravomoc používat články 81 a 82 SES.

Možnost jedinců dovolávat se u vnitrostátního soudu práv vyplývajících z článku 81 SES je založena na teorii přímého účinku a proto není nutná předchozí implementace příslušných práv do národní legislativy. ESD v řadě rozsudků potvrdil, že článek 81 odst. 1 SES (a soutěžní pravidla Společenství obecně) zakládají jednotlivcům přímá práva, kterých se mohou dovolávat u vnitrostátních soudů. Komisi proto nenáleží výlučná pravomoc aplikovat článek 81 odst. 1 SES a tuto pravomoc sdílí s vnitrostátními soudy členských států.⁹⁵ Vnitrostátní soudy jsou oprávněny posuzovat, zda dohody mezi podniky nejsou v rozporu s ustanovením článku 81 odst. 1 SES a vyslovovat jejich neplatnost podle článku 82 odst. 2 SES. Prohlášení kartelové dohody za neplatnou však samo o sobě není dostatečnou sankcí za porušení pravidel hospodářské soutěže. To je zcela zřejmé v případech, kdy jsou kartelovými praktikami poškozeny třetí osoby, včetně spotřebitelů, na které mohou být přeneseny neoprávněně zvýšené ceny zboží a služeb. Účinnými právními prostředky chránícími práva těchto osob jsou především žaloby na odstranění závadného stavu v kombinaci s nároky na náhradu škody. Sankce neplatnosti má mizivý

---

⁹⁵ ESD, C-234/89 (Stergios Delimitis proti Henninger Bräu AG), rozsudek ze dne 28. února 1991, Sb. 1991, I-00935, odst. 45 a ESD, Věc 127-73 (Belgische Radio en Televisie proti SV SABAM a NV Fonior), rozsudek ze dne 30. ledna 1974, Sb. 1974, I-00051, odst. 16

efekt v případě dohod obsahujících tzv. tvrdá omezení (*hard-core cartels*), protože tento typ dohod bývá jen zcela výjimečně uzavírán ve formě právně závazných smluv. Navíc v praxi nejčastěji namítá neplatnost dohody pro rozpor s pravidly hospodářské soutěže jedna z jejích smluvních stran, a to zejména v situaci, kdy mezi stranami dohody dojde ke sporu o její plnění.⁹⁶

Způsob jakým vnitrostátní soudy zajišťují vynucování antimonopolních pravidel Společenství je otázkou právních řádů jednotlivých členských států. Členské státy jsou oprávněny upravit ukládání sankcí za porušení článku 81 odst. 1 SES prostřednictvím své vnitrostátní legislativy, která však musí respektovat obecné zásady komunitárního práva a judikaturu Soudů.⁹⁷ Je očividné, že jednotlivé vnitrostátní právní úpravy se lišily a liší v tak zásadních věcech, jako je vymezení okruhu oprávněných osob, podmínek pro uplatnění nároků na náhradu škody, rozsahu náhrady škody, způsobech procesní obrany atd.⁹⁸ Značná „roztržitost“ právních úprav jednotlivých členských států a z toho vyplývající problémy administrativní povahy představují jeden z důvodů, proč jsou soukromoprávní žaloby na náhradu škody způsobené porušením komunitárního práva v oblasti hospodářské soutěže stále ještě vzácné. V řadě členských států mají navíc pravidla a procesy, jimiž se řídí projednávání žalob o náhradu škody v oblasti antimonopolního práva

---

⁹⁶ Viz Eilmansberger, T., op.cit. sub 93, str. 433 - nicméně tento autor uvádí, že v rámci vztahu mezi smluvními stranami kartelové dohody nelze vždy spoléhat na to, že strana poškozená omezujícími ustanoveními dohody namítne její neplatnost. Důvodem může být jednak nevědomost o protiprávnosti příslušných ustanovení dohody, nebo to, že snaha zachovat dobré vztahy se svým obchodním partnerem je pro stranu dohody hodnotnější, než možnost vymanit se z omezujících ustanovení této protisoutěžní dohody.

⁹⁷ Pouze tři členské státy mají ve svých právních rádech zvláštní právní úpravu pro uplatnění náhrady škody vzniklé porušením soutěžních pravidel Společenství. Dvanáct členských států upravuje specificky náhradu škody, která vznikne na základě porušení vnitrostátních pravidel hospodářské soutěže. Ve zbylých členských státech lze tyto nároky uplatnit prostřednictvím obecných ustanovení o náhradě škody a odpovědnosti za škody. Jak však uvádí pro Komisi zpracovaná Studie podmínek uplatnění nároků na náhradu škody způsobené porušením soutěžních pravidel Společenství ze dne 31. srpna 2004 („*Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules*“), str. 10, samotná existence specifických pravidel pro uplatnění nároku na náhradu škody vzniklé porušením pravidel hospodářské soutěže má marginální vliv na vyšší úspěšnost těchto žalob.

⁹⁸ Reich, N. The „Courage“ Doctrine: Encouraging or Discouraging Compensation for Antitrust Injuries?. CMLR. Kluwer Law International, 2005, číslo 1, str. 36.

obstrukční povahu.⁹⁹ V konečném důsledku tak pro poškozené představuje uplatnění jejich nároku na náhradu škody dlouhý a obtížný proces, jehož specifické stránky (např. obzvláště obtížná důkazní situace poškozených) nejsou v národních právních úpravách dostatečně zohledněny. Jak uvádí Komise ve své studii z roku 2004¹⁰⁰, rozdílný přístup členských států k dané problematice (jak v rovině hmotného práva, tak práva procesního) může vést k rozdílnému nakládání s účastníky soudních sporů, menší předvídatelnosti práva a tudíž vyšší míře právní nejistoty na straně žalobců, jakož i žalovaných.

3.1.1. Rozhodné právo

S cílem posílit právní jistotu účastníků sporu, pokud jde o určení rozhodného práva, kterým se bude řídit jejich vzájemný spor bez ohledu na místo jeho konání, přijal Evropský parlament a Rada dne 11. července 2007 nařízení č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).¹⁰¹ Podle článku 6 odst. 3 tohoto nařízení je rozhodným právem pro mimosmluvní závazkové vztahy, které vznikají z omezení hospodářské soutěže, právo země, jejíž trh je nebo může být narušen. Jestliže je nebo může být narušen trh ve více zemích, může se osoba usilující o náhradu škody rozhodnout žalovat podle práva soudu, u něhož je žaloba podávána. Aby bylo zabráněno jevu nazývanému *forum shopping*, může si žalobce rozhodné právo takto vybrat pouze za předpokladu, že trh v členském státě kde podává žalobu je jedním z trhů přímo a významně narušených omezením hospodářské soutěže, o které se opírá žalobní nárok. Rozhodné právo určené v souladu s ustanovením článku 6 odst. 3 nařízení č. 864/2007 nelze vyloučit dohodou stran. Předmětné nařízení tak usnadňuje situaci poškozených tím, že jim dává možnost zvolit si jedno

---

⁹⁹ Pracovní dokument útvarů Komise, Shrnutí posouzení dopadů, Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, SEC (2008) 406, ze dne 2. dubna 2008, str. 3, odst. 2

¹⁰⁰ Studie podmínek uplatnění nároků na náhradu škody, op. cit. sub 97.

¹⁰¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), Úřední věstník L 199, 31.července 2007, str. 40-49.

rozhodné právo pro jejich spor o náhradu škody i v případě, kdy škoda vznikla ve více členských státech.

3.1.2. Příslušnost soudu

Příslušnost vnitrostátních soudů k projednávání žalob vznesených proti žalovaným s bydlištěm/sídlem v členských státech se řídí nařízením Rady (ES) č. 44/2001.¹⁰² Podle tohoto nařízení může být proti těmto žalovaným podána žaloba před soudem státu, v němž mají bydliště, nebo na základě volby žalobce před soudem státu, ve kterém došlo ke škodné události. Místem, kde došlo ke škodné události může být buď (a) místo, kde došlo k události z níž daná škoda vzešla, nebo (b) místo, kde vznikla samotná škoda, a to podle volby žalobce.

V oblasti kartelového práva se v případě žalob na náhradu škody často uplatní pravidlo upravené v článku 6 odst. 1 nařízení č. 44/2001. Podle tohoto ustanovení může být více osob s bydlištěm či sídlem v různých členských státech žalováno společně před soudem, v jehož obvodu se nachází bydliště či sídlo jednoho ze žalovaných, za předpokladu, že právní nároky jsou spojeny tak úzce, že je účelné je vyšetřit a rozhodnout o nich společně. A to z důvodu, aby se zabránilo vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v oddělených řízeních.

Souvislost mezi jednotlivými právními nároky musí být zjištěna a v zájmu jednotného rozhodování posouzena již při podání žaloby. Souvislost je dána zejména tehdy, pokud žaloby proti více subjektům spolu souvisejí tak úzce, že musí být spojeny do jednoho řízení a rozhodnutí, jež je výsledkem takového řízení, může být vydáno pouze s ohledem na všechny jeho dotčené účastníky. Článek 6 odst. 1 nařízení č. 44/2001 však takovou míru souvislosti mezi jednotlivými právními nároky výslovně nevyžaduje. Spojení žalob proti více subjektům do jednoho řízení tak lze odůvodnit zájmem rozhodnout o žalobách společně, aby se zabránilo vydání

---

¹⁰² Nařízení Rady ES č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Úřední věstník L 12, 16. ledna 2001, str. 1-23.

protichůdných rozhodnutí v totožných kauzách.¹⁰³ Případy, kdy žaloby spolu vzájemně souvisejí z titulu jejich předmětu či důvodu, tedy rovněž spadají do působnosti článku 6 odst. 1 nařízení č. 44/2001.

Vzhledem k tomu, že nařízení č. 44/2001 ani Soudy neposkytly při výkladu uvedeného nařízení vyčerpávající popis situací, při nichž se použije článek 6 odst. 1, je třeba, aby byl režim použití tohoto ustanovení doplněn vnitrostátními procesními pravidly.

3.2 Jednotné uplatňování práva hospodářské soutěže Společenství

Vzhledem k pravomoci Komise i vnitrostátních soudů používat článek 81 SES je potřeba zabývat se blíže problematikou souběžného uplatnění soutěžních pravidel na identický případ ze strany Komise a vnitrostátního soudu. Nevěnují-li vnitrostátní soudy při posuzování určitého jednání náležitou pozornost tomu, zda se již předmětným jednáním nezabývala Komise, riskují, že jejich rozhodnutí bude v rozporu se závěry Komise. Je zřejmé, že takováto situace by představovala nepřípustný zásah do právní jistoty účastníků předmětného řízení a byla v rozporu se zásadou ochrany dobré víry. Základní princip, jímž se řídí vztah mezi Komisí a soudy členských států při vynucování pravidel soutěžního práva Společenství vymezil ESD v rozsudku ve věci *Masterfoods*.¹⁰⁴ V daném případě soud judikoval, že v zájmu zachování právní jistoty dohoda nebo jednání, které již byly předmětem rozhodnutí ze strany Komise, nemohou být vnitrostátním soudem posouzeny v rozporu s rozhodnutím Komise. Tento rozsudek vytváří zajímavý precedent kladoucí zvýšené nároky na vnitrostátní soudy, které musí v rámci své rozhodovací činnosti sledovat, zdali v jimi posuzované věci již neexistuje rozhodnutí Komise. Přesto toto obecné pravidlo nelze bez dalšího vztáhnout na všechny situace, kdy dochází k možnému přeryvu pravomocí Komise a vnitrostátních soudů aplikovat soutěžní pravidla Společenství. Je třeba přihlížet k tomu, jakým

---

¹⁰³ Viz stanovisko generálního advokáta Mengozziho ze dne 24. května 2007, ESD, C-98/06 (Freeport plc. Proti Olle Arnoldssonovi), Sb. 2007, I-08319, odst. 29-30.

¹⁰⁴ ESD, C-344/98 (Masterfoods Ltd proti HB Ice Cream Ltd.), rozsudek ze dne 14. prosince 2000, Sb. 2000, I-11369.

způsobem se Komise dohodou či jednáním zabývala a jakou formu má její rozhodnutí v předmětné věci. Na základě těchto kritérií můžeme rozlišit následující situace:

(i) Komise vydá formální rozhodnutí

Na případy, kdy Komise přijme formální rozhodnutí se vztahují závěry ESD výše uvedeného rozsudku ve věci *Masterfoods*. Princip podle kterého musí národní soudy členských států respektovat rozhodnutí Komise v soutěžních věcech byl následně legislativně zakotven v článku 16 Nařízení č. 1/2003. Vnitrostátním soudům se výslovně ukládá nejen povinnost respektovat již vydaná rozhodnutí Komise podle článku 81 SES, ale musí se také vyvarovat rozhodnutí, která by byla v rozporu s rozhodnutím, jež má Komise v úmyslu přijmout v již zahájeném řízení. Za tímto účelem může vnitrostátní soud přezkoumat, jestli je nezbytné, aby své řízení přerušil.¹⁰⁵ Touto povinností nejsou dotčena práva a povinnosti podle článku 234 SES.¹⁰⁶ Jako příklad rozhodnutí zavazujícího vnitrostátní soud lze uvést rozhodnutí Komise podle článku 10 Nařízení č. 1/2003, který ji umožňuje rozhodnout z vlastního podnětu o nepoužitelnosti článku 81 SES na určitou dohodu, rozhodnutí sdružení podniků nebo jednání ve shodě, vyžaduje-li to veřejný zájem Společenství. Ve spojení s textem článku 16 Nařízení č. 1/2003 je rozhodnutí o nepoužitelnosti podle článku 10 Nařízení č. 1/2003 pro vnitrostátní soudy závazné.

Bez ohledu na výslovnou úpravu článku 16 Nařízení č. 1/2003 se domnívám, že povinnost vnitrostátního soudu respektovat při aplikaci soutěžních pravidel Společenství rozhodnutí Komise lze dovodit přímo z textu článku 10 SES. Členský stát je povinen přijmout veškerá vhodná obecná i zvláštní opatření k plnění závazků, která jsou důsledkem činnosti orgánů Společenství. Rovněž je povinen zdržet se jakýchkoli opatření, jež by mohla ohrozit dosažení cílů Smlouvy. Tyto povinnosti se vztahují na všechny orgány členských států, soudy nevyjímaje. Vázanost soudu

---

¹⁰⁵ Nařízení č. 1/2003, článek 16.

¹⁰⁶ Tj. práva a povinnosti soudů členských států obrátit se na ESD s žádostí o rozhodnutí předběžných otázek.

členského státu rozhodnutím Komise v soutěžních věcech však nevylučuje možnost přezkumu takového rozhodnutí ze strany ESD. Pokud má tedy vnitrostátní soud jiný právní názor než Komise, může danou věc předložit ESD k posouzení jako předběžnou otázku podle článku 234 SES.

(ii) Komise poskytne neformální radu

Případy, kdy Komise vyjadřovala nezávazným způsobem svůj právní názor na určité otázky z oblasti soutěžního práva bylo možné najít především v souvislosti s dřívějším systémem povolování individuálních výjimek. Komise v takovýchto případech vydávala informativní dopisy (tzv. *comfort letters* nebo *closing letters*)¹⁰⁷. Tento systém však fungoval pouze do nabytí účinnosti Nařízení č. 1/2003. Zrušení systému notifikací, v němž účastníci dohody potenciálně ohrožující hospodářskou soutěž žádali Komisi o individuální výjimku ze zákazu dohody a uváděli důvody pro udělení této výjimky, vyvolalo u řady podnikatelů důvodné obavy. Původně byla jakákoli kartelová dohoda, u které nebyla povolena individuální výjimka, zakázána. V současnosti je na účastnících kartelové dohody posoudit, zda jejich dohoda splňuje podmínky pro osvobození podle článku 81 odst. 3 SES. I při vynaložení náležité péče však účastníci kartelové dohody nemohou nikdy zcela jistě vyloučit odlišný názor regulatorního orgánu a s tím související odpovědnostní důsledky. Míra jejich právní jistoty při využívání individuálních výjimek je tedy značně snížena.

Tuto skutečnost zohlednila Rada Evropské Unie v bodu 38 preambule Nařízení č. 1/2003, kde se předpokládá možnost podniků obrátit se na Komisi s žádostí o poskytnutí neformální rady v případech, kdy se objevují nové nebo nevyřešené otázky.¹⁰⁸ V návaznosti na Nařízení č. 1/2003 vydala

---

¹⁰⁷ Tzv. *comfort letters* představovaly neformální ubezpečení soutěžitelů ze strany Komise o neexistenci důvodů pro zahájení řízení o porušení článku 81 SES (ať už proto, že nebyly naplněny podmínky pro jeho aplikaci, či z důvodu splnění podmínek pro udělení individuální výjimky), zatímco tzv. *closing letters* vydávala Komise v těch případech, kdy zahájila řízení a posléze dospěla k závěru, že v tomto řízení nejsou dány podmínky pro vydání formálního rozhodnutí.

¹⁰⁸ Srov. bod 38 preambule Nařízení č. 1/2003: „Právní jistota pro podniky podnikající podle pravidel hospodářské soutěže Společenství přispívá k podpoře inovací a investic. V případech, kdy vzniká skutečná nejistota, protože se při používání těchto pravidel

Komise Oznámení o poskytování neformálních rad¹⁰⁹, v němž upřesňuje podmínky za kterých vydá podnikům na jejich žádost tzv. dopis s neformální radou (anglicky „*guidance letter*“, německy „*Beratungsschreiben*“).

Pokud jde o právní povahu těchto rad, nelze je považovat za závazná rozhodnutí ve smyslu článku 249 SES. Cílem rad je pomoci podnikům kvalifikovaně posoudit jejich dohody a jednání. K vlivu dopisů s neformální radou na rozhodovací proces vnitrostátních soudů a soutěžních úřadů Komise výslovně uvádí, že dopisy nejsou pro vnitrostátní orgány závazné.¹¹⁰ Vnitrostátní soudy mající pravomoc použít článek 81 SES, tak při používání komunitárního soutěžního práva nemusí přihlížet k právnímu názoru Komise obsaženém v dopise s neformální radou. V takovém případě se na vnitrostátní soudy nevztahuje zásada souladu jejich rozhodnutí s rozhodnutím Komise judikovaná ve věci *Masterfoods*. Vydáním dopisu s neformální radou však není dotčeno právo Komise zahájit v dané věci formální řízení podle Nařízení č. 1/2003, ani takový dopis nemá vliv na odlišné posouzení předmětné právní otázky Soudy.

(iii) Komise schválí závazky podniků

Pokud podle článku 9 odst. 1 Nařízení č. 1/2003: „*Komise zamýšlí přijmout rozhodnutí, které nařizuje ukončení protiprávního jednání, a dotyčné podniky nabídnou Komisi závazky takové povahy, že reagují na její výhrady, může Komise svým rozhodnutím prohlásit tyto nabídky pro dotyčné podniky za závazné.*“ Takové rozhodnutí schvalující závazky podniků neřeší, zda došlo nebo ještě dochází k protiprávnímu jednání. Protože nebylo rozhodnuto o porušení soutěžního práva Společenství,

---

objevují nové nebo nevyřešené otázky, mohou mít jednotlivé podniky zájem obrátit se na Komisi s žádostí o neformální rady. Tímto nařízením není dotčena možnost Komise takové neformální rady poskytovat.“

¹⁰⁹ Oznámení Komise o neformálních radách týkajících se nových otázek v individuálních případech souvisejících s články 81 a 82 Smlouvy (*Commission Notice on informal guidance relating to novel questions concerning the articles 81 and 82 of the Treaty that arise in individual cases*), Úřední věstník C 101, 27. dubna 2004, str. 78-80.

¹¹⁰ Tamtéž, odst. 25

nemůže být schválením závazků podniků dotčeno právo orgánů pro hospodářskou soutěž a soudů členských států činit v takových případech závěry a rozhodovat. Tato skutečnost je výslovně uvedena v bodě 13 preambule Nařízení č. 1/2003.

(iv) Probíhá řízení před Komisí

Souběžné projednávání konkrétního jednání před Komisí a vnitrostátními soudy přináší možné riziko vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí. Pokud je řízení před Komisí ukončeno jako první, pak je vnitrostátní soud (jak uvádím výše) při svém rozhodování povinen respektovat rozhodnutí přijaté Komisí. V opačném případě nemůže být Komise v souladu s judikaturou ESD rozhodnutím soudu členského státu vázána, protože takovýto výklad práva by Komisi znemožnil plnit úkoly svěřené jí Smlouvou.¹¹¹

Vhodným způsobem, jak se vnitrostátní soud může vyhnout riziku, že jím vydané rozhodnutí bude v rozporu se závěry Komise je přerušit dané řízení a vyčkat rozhodnutí Komise. Nicméně z komunitárního práva nevyplývá povinnost vnitrostátního soudu takto postupovat.¹¹² Nařízení č. 1/2003 v článku 16 stanovuje vnitrostátnímu soudu toliko povinnost vyvarovat se rozhodnutí, která by byla v rozporu s rozhodnutím, jenž má v již zahájeném řízení Komise v úmyslu přijmout. Jakým způsobem má příslušný soud členského postupovat a jaké procesní prostředky má zvolit však již Nařízení č. 1/2003 (zřejmě záměrně) neřeší. Pouze zmiňuje možnost vnitrostátního soudu přezkoumat, zda je nezbytné přerušit řízení. Ani z textu Nařízení č. 1/2003 však nelze dovodit, že by bylo povinností soudu přerušovat řízení ve věci, ve které Komise zahájila své vlastní

---

¹¹¹ ESD, Věc C-344/98 (Masterfoods), op. cit. sub 104, odst. 48: „Bez ohledu na dělbu pravomocí, za účelem plnění úkolů svěřených Smlouvou, nesmí být Komise vázána rozhodnutím národního soudu při výkladu článků 85 a 86 (dnes 81 a 82) Smlouvy. Z tohoto důvodu je Komise oprávněna přijmout kdykoliv individuální rozhodnutí podle článku 85 či 86 Smlouvy, a to i v případě, kdy dohoda nebo jednání již byly předmětem rozhodnutí národního soudu a rozhodnutí zamýšlené Komisí odporuje tomuto rozhodnutí.“

¹¹² Van Bael, J., Bellis, J.F. Competition Law of the European Community, 4. vydání. Kluwer Law International, 2004, str. 1179.

řízení. Je tedy sice povinností soudu počínat si v takovém případě s náležitou obezřetností, avšak je na jeho vlastním uvážení, jakým způsobem zajistí jednotné uplatňování soutěžních pravidel Společenství. Určitý návod jak v takové situaci jednat představuje pro vnitrostátní soudy Oznámení Komise o spolupráci mezi Komisí a soudy členských států EU.¹¹³ Považuje-li to národní soud za nutné, může se na Komisi obrátit s dotazem, zda zahájila ohledně předmětného jednání řízení, případně v jaké fázi se dané řízení nachází, či jaký je postoj Komise.¹¹⁴ Nemá-li vnitrostátní soud důvodné pochybnosti o tom, jaké bude rozhodnutí přijaté Komisí, nebo pokud již Komise v obdobné věci dříve rozhodovala, může sám vydat rozhodnutí, které bude co do právního výkladu konzistentní se zamýšleným či dřívějším rozhodnutím Komise. V takovém případě není nutné (a z hlediska prodlužování soudního procesu ani vhodné), aby vnitrostátní soud žádal Komisi o poskytnutí informací, nebo vyčkával na její rozhodnutí.

(v) Kartelová praktika podléhá blokové výjimce

Ne zcela jednoznačná je situace, kdy kartelová praktika posuzovaná vnitrostátním soudem spadá do některé z kategorií tzv. blokových výjimek ze zákazu dohod omezujících hospodářskou soutěž. Nařízení o blokových výjimkách zakládají jednotlivcům přímá práva, která jsou vnitrostátní soudy povinny chránit. Proto musí ve své rozhodovací praxi blokové

---

¹¹³ Oznámení Komise o spolupráci mezi Komisí a soudy členských států EU při aplikaci článků 81 a 82 Smlouvy (*Commission Notice on co-operation between the Commission and the courts of EU Member States in the application of Articles 81 and 82 EC*), Úřední věstník C 101, 27. dubna 2004, str. 54 až 64.

¹¹⁴ Tamtéž, čl. 12 a 21. Povinnost Komise poskytnout národním soudům zde vymezený okruh informací vyplývá rovněž z judikatury ESD, viz ESD, C-234/89 (Stergios Delimitis proti Henninger Bräu AG), rozsudek ze dne 28. února 1991, Sb. 1991, I-00935, odst. 53. V rozsudku se uvádí, že národnímu soudu je vždy dovoleno, v rámci použitelných vnitrostátních procesních předpisů, požádat Komisi o informaci týkající se stavu jakéhokoli řízení, které Komise zahájila nebo o informaci o pravděpodobnosti vydání rozhodnutí. Za stejných podmínek může národní soud kontaktovat Komisi za účelem získání informací ekonomické a právní povahy, pokud použití článků 85 a 86 Smlouvy vyvolává v konkrétním případě zvláštní obtíže. Obdobně též ESD, spojené případy C-319/93, C-40/94 a C-224/94 (Dijkstra a ostatní proti De coöperatieve vereniging Zuivelcoöperatie Campina Melkunie VA a Willem de Bie a ostatní proti De Coöperatieve Zuivelcoöperatie Campina Melkunie BA), rozsudek ze dne 12. prosince 1995, Sb. 1995, I-04471, odst. 34.

výjimky respektovat. Přímý účinek blokových výjimek však nemůže vnitrostátní soud vést k tomu, aby svým výkladem měnil rozsah blokové výjimky a rozšiřoval její působnost na kategorie dohod na které se nevztahuje.¹¹⁵ Vnitrostátní soud také nemůže rozhodnout o odnětí blokové výjimky v konkrétním případě. Na rozdíl od Komise a národních orgánů pro hospodářskou soutěž, kterým je tato pravomoc svěřena článkem 29 Nařízení č. 1/2003.

Na základě výše uvedeného rozboru zastávají někteří autoři názor, podle kterého, vztahuje-li se na předmětnou dohodu bloková výjimka, mají vnitrostátní soudy vyslovit platnost takovéto dohody podle komunitárního práva.¹¹⁶ Podle jiné skupiny autorů je však právní povaha blokových výjimek po obrácení zákazového principu kartelů v princip legální výjimky sporná.¹¹⁷ Nařízení č. 1/2003 výslovně stanoví, že dohody, rozhodnutí a jednání ve vzájemné shodě podle článku 81 odst. 1 SES se bez předchozího rozhodnutí zakazují. Splňují-li tyto dohody, rozhodnutí a jednání ve shodě podmínky článku 81 odst. 3 SES, nezakazují se, aniž by k tomu bylo nezbytné předchozí rozhodnutí. J. Bejček se proto domnívá, že účastníci kartelové dohody by, bez ohledu na existenci blokové výjimky, měli provést analýzu takovéto dohody z hlediska jejího souladu s podmínkami článku 81 odst. 3 SES. Jednání subjektů neslučitelné s článkem 81 odst. 3 SES by nemělo být ze zákazu podle čl. 81 odst. 1 vyňato na základě blokové výjimky. Osobně se přikláním spíše k druhému názorovému proudu. Vzhledem k ne zcela ujasněnému vztahu mezi Nařízením č. 1/2003 a předpisy o blokových výjimkách by jednotliví podnikatelé měli postupovat s náležitou obezřetností, nespoléhat se pouze na blokovou

---

¹¹⁵ Viz rozhodnutí ve věci *Delimitis*, op. cit. sub. 95, odst. 46

¹¹⁶ Viz Van Bael, J., Bellis, J.F., op. cit. sub 112, str. 1179

¹¹⁷ Viz Bejček, J. Podpora inovací a (nebo) ochrana soutěže. *Právní rozhledy*, 2006, číslo 1, str. 2 a zde citovaní autoři. Preambule Nařízení č. 1/2003 sice stanoví, že Komisí přijatá nařízení o blokových výjimkách zůstávají v platnosti, v normativní části Nařízení č. 1/2003 se však zakazuje jednání v rozporu s čl. 81 odst. 1 SES, s výjimkou podle čl. 81 odst. 3 SES. Proto podle Bejčka ani bloková výjimka nezbavuje soutěžitele povinnosti sebehodnocení a nesnímá z nich odpovědnost za porušení zákonného zákazu, pokud se neprokáže naplnění podmínek podle čl. 81 odst. 3 SES. Jako další argument je uváděno, že Nařízení č. 1/2003 je novějším předpisem nežli nařízení o blokových výjimkách a proto by mělo mít před blokovými výjimkami přednost.

výjimku, ale zabývat se rovněž tím, zda jejich dohoda skutečně splňuje podmínky předpokládané článkem 81 odst. 3 SES.

V rámci řízení týkajícího porušení článku 81 SES by vnitrostátní soud neměl své rozhodnutí o platnosti dohody založit pouze na zjištění, že daná dohoda účastníků podléhá blokové výjimce. Naopak je na účastnících dohody nést důkazní břemeno a prokázat existenci skutečností podmiňujících využití individuální výjimky podle článku 81 odst. 3 SES.

3.3 Nárok na náhradu škody

Před nabytím účinnosti Nařízení č. 1/2003 se právo Společenství k otázce náhrady škody způsobené porušením norem soutěžního práva výslovně nevyjadřovalo. Rámcová úprava hospodářské soutěže obsažená ve Smlouvě náhradu škody neřeší a ani sekundární právo neposkytovalo v tomto ohledu zcela nezpochybnitelný právní základ. Zastánci práva na náhradu škody argumentovali ve prospěch existence tohoto nároku především obecnými zásadami komunitárního práva.¹¹⁸ A to zásadami rovnocennosti a efektivity, které vyžadují, aby členský stát poskytl jednotlivcům účinnou ochranu jejich subjektivních práv nabytých na základě komunitárního práva. V souladu se zásadou rovnocennosti nesmí být pravidla upravující vynucení práv přiznaných komunitárním právem méně výhodná než pravidla upravující vynucení práv přiznaných národním právním řádem. Zásada efektivity zase zabraňuje členskému státu učinit vynucování komunitárního práva prakticky nemožným nebo nepřiměřeně obtížným.¹¹⁹ Ačkoliv tedy členský stát disponuje ve své legislativní

---

¹¹⁸ Mezi zastánce práva na náhradu škody za porušení soutěžního práva Společenství patřila tradičně odborná veřejnost ve Velké Británii a Irsku, zatímco kontinentální právní věda zastávala v této věci spíše odmítavá stanoviska. Viz Komninos, A., P. New Prospects for Private Enforcement of EC Competition Law: *Courage v. Crehan and the Community Right to Damages*, CMLR, Kluwer Law International, 2002, číslo 3, str. 456-457.

¹¹⁹ Stálá judikatura ESD, viz ESD, Věc-33/76 (Rewe proti Landwirtschaftskammer für das Saarland), rozsudek ze dne 16. prosince 1976, Sb. 1976, I-01989, odst. 5, ESD, Věc-45/76 (Comet BV proti Produktschap voor Siergewassen), rozsudek ze dne 16. prosince 1976, Sb. 1976, I-02043, odst. 12-16, ESD, Věc 68/79 (Hans Just proti Ministeriet for Skatter og Afgifter), rozsudek ze dne 27. února 1980, Sb. 1980, I-00501, odst. 25, ESD, Věc-199/82 (Amministrazione delle Finanze dello Stato proti Spa San Giorgio), rozsudek ze dne 9. listopadu 1983, Sb. 1983, I-03595, odst. 14,

činnosti značnou mírou uvážení a volnosti, je vždy vázán povinností poskytnout účinnou ochranu subjektivním právům vyplývajícím z práva Společenství. Z tohoto důvodu musí členský stát zajistit těmto právům adekvátní ochranu, nikoliv ochranu minimální.¹²⁰ Přiznání náhrady škody národním soudem lze proto za určitých podmínek považovat za jedinou účinnou ochranu subjektu, kterému vznikla v důsledku kartelového jednání škoda.¹²¹

3.4 Stěžejní judikatura týkající se náhrady škody

Zcela zásadním rozsudkem v oblasti vymáhání náhrady škody na základě porušení soutěžních pravidel Společenství je rozhodnutí ve věci *Courage*.¹²² Skutkový základ předmětného sporu spočíval ve smluvním závazku pana Crehana odebírat dohodnutý objem dodávek piva výhradně od společnosti Courage. Na obranu proti žalobě o zaplacení dlužné částky za odběr piva, kterou proti němu společnost Courage podala u anglického soudu, namítl pan Courage neplatnost smlouvy pro rozpor s článkem 81 odst. 1 SES. Zároveň u soudu uplatnil nárok na náhradu škody způsobené mu údajně nepřiměřenými cenami piva, jenž byl povinen odebírat.¹²³

Předmětný spor se dostal k ESD, který judikoval, že: „*účinnost článku 81 SES a zejména praktický efekt zákazu podle článku 81 odst. 1 SES by byl ohrožen, pokud by nebylo kterékoli osobě umožněno nárokovat*

ESD, Spojené věci 331/85, 376/85 a 378/85 (Bianco a Girard proti Directeur Général des Douanes des Droits Indirects), rozsudek ze dne 25. února 1988, Sb. 1988, I-01099, odst. 12, ESD, Věc-104/86 (Komise Evropských společenství proti Italské republice), rozsudek ze dne 24. března 1988, Sb. 1988, I-01799, odst. 7, ESD, Spojené věci 123 a 330/87 (Léa Jeunehomme a Société anonyme d'étude et de gestion immobilière "EGI" proti Belgickému státu), rozsudek ze dne 14. července 1988, Sb. 1988, I-04517, odst. 17, ESD, C-96/91 (Komise Evropských Společenství proti Španělskému království), rozsudek ze dne 9. června 1992, Sb. 1992, I-03789, odst. 12 a ESD, Spojené věci C-6/90 a C-9/90 (Andrea Francovich a Danila Bonifaci a další proti Italské republice), rozsudek ze dne 19. listopadu 1991, Sb. 1991, I-05357, odst. 43.

¹²⁰ Reich, N. Horizontal Liability in EC Law: Hybridization of Remedies for Compensation in Case of Breaches of EC Rights. CMLR, Kluwer Law International, 2007, číslo 44, str. 708

¹²¹ Van Bael, J., Bellis, J.F., op. cit. sub 112, str. 1181

¹²² ESD, C-453/99 (Courage proti Crehan Ltd.), rozsudek ze dne 20. září 2001, Sb. 2001, I-06297

¹²³ V této souvislosti je důležité zmínit, že anglické právo neumožňuje smluvní straně neplatné smlouvy domáhat se náhrady škody na druhé smluvní straně. Viz ESD, C-453/99 (Courage proti Crehan Ltd.), op.cit. sub 122, odst. 11

náhradu škody způsobenou jí dohodou nebo jednáním omezujícím nebo narušujícím hospodářskou soutěž. Právo na náhradu škody naopak posiluje působení soutěžních pravidel Společenství a odrazuje od takovýchto dohod a jednání, které často zůstávají neodhaleny.“ Článek 81 SES proto musí mít přednost před vnitrostátními předpisy, podle kterých se smluvní strana smlouvy způsobilé narušit hospodářskou soutěž nemůže domáhat náhrady škody způsobené plněním takové smlouvy. ESD rovněž potvrdil, že při neexistenci relevantních pravidel v oblasti komunitárního práva, je na právním řádu každého členského státu, aby určil příslušné vnitrostátní soudy a stanovil procesní pravidla, jimiž bude zajištěna ochrana práv přímo vyplývajících s práva Společenství.¹²⁴ Členský stát musí postupovat v souladu s již zmiňovanými zásadami rovnocennosti a efektivity.

Ačkoliv se v daném případě domáhala náhrady škody jedna ze smluvních stran kartelové dohody, ESD přistoupil k širšímu vymezení okruhu oprávněných osob a přiznal právo domáhat se náhrady *kterékoli osobě* (srovnej výraz „*any individual*“ v anglické verzi rozsudku nebo „*jedermann*“ v německé) které bude způsobena škoda. Takovými osobami budou zejména nepřímí odběratelé, tedy osoby, které se subjektem porušujícím soutěžní pravidla nejsou v přímém vztahu, ale na něž je v konečném důsledku přenesena navýšená cena produktů nebo služeb. Podle mého názoru může být poškozenou osobou i spotřebitel stojící na samotném konci celého distribučního řetězce. Nutno podotknout, že závěry ESD ohledně vymezení okruhu oprávněných osob se v tomto případě shodovaly i se stanoviskem generálního advokáta.¹²⁵

Pozici, kterou zaujal k otázce náhrady škody v rozhodnutí *Courage*, ESD opětovně potvrdil v rozsudku ve věci *Manfredi*.¹²⁶ Zároveň se ESD v tomto případě blíže vyjádřil k některým aspektům souvisejícím s

---

¹²⁴ Tamtéž, odst. 26-27, 29 a 36.

¹²⁵ Viz stanovisko generálního advokáta Mischo ve věci C-453/99 (*Courage* proti *Crehan Ltd.*), ze dne 22 března 2001, Sb. 2001, I-06297, odst. 38: „*Osoby, jímž prospívá tato ochrana (rozuměj ochrana před škodlivými účinky zakázané dohody – pozn. autora), jsou především třetí osoby, tj. spotřebitelé a soutěžitelé negativně ovlivnění zakázanou dohodou.*“

¹²⁶ ESD, Spojené věci C-295/04 až 298/04 (*Vincenzo Manfredi* proti *Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*, *Antonio Cannito* proti *Fondiarria Sai SpA*, *Nicolò Tricarico* a *Pasqualina Murgolo* proti *Assitalia SpA*), rozsudek ze dne 13. července 2006, Sb. 2006, I-06619

vymáháním nároků na náhradu škody na základě porušení čl. 81 SES, jako je např. otázka možného promlčení nároku, nebo výše náhrady škody. V posuzovaném případě došlo na italském pojišťovacím trhu ke kartelovým dohodám a jednáním ve shodě mezi pojišťovacími společnostmi, které spočívaly ve vzájemné výměně informací. Takto vyměňované informace umožňovaly navýšení pojistného v rámci povinného pojištění občanskoprávní odpovědnosti bez ohledu na podmínky trhu. Kartelové dohody mezi pojišťovacími společnostmi byly národním úřadem pro ochranu hospodářské soutěže prohlášeny za neplatné, což umožnilo poškozeným klientům podat podle národního práva žaloby na vrácení části zaplaceného pojistného navýšeného na základě protiprávních kartelových dohod. Během vnitrostátních řízení uplatnily pojišťovací společnosti v rámci své procesní obrany námitku promlčení předmětných nároků. Z těchto důvodů italský soud řízení přerušil a položil ESD mimo jiné tyto předběžné otázky:

- (i) musí být článek 81 SES vykládán v tom smyslu, že je třeba mít za to, že promlčecí lhůta návrhu na náhradu škody založeného na tomto článku počíná běžet ode dne kdy ke kartelové dohodě došlo, nebo ode dne, kdy byla kartelová dohoda ukončena?
- (ii) musí být článek 81 SES vykládán v tom smyslu, že pokud vnitrostátní soudce shledá, že náhrada škody, která může být přiznána na základě vnitrostátního práva, je v každém případě nižší než výhoda získaná podnikem, který újmu způsobil, musí i bez návrhu přiznat poškozeným třetím osobám náhradu škody s povahou sankce, která je nezbytná k tomu, aby odškodnění bylo vyšší než výhoda získaná podnikem, za účelem odrazení od uzavírání kartelových dohod zakázaných článkem 81 SES?

ESD postupoval při svých úvahách v daném případě konzistentně se závěry vyslovenými ve starším rozhodnutí *Courage*. Především opětovně zdůraznil přímý účinek článku 81 SES ve vztazích mezi jednotlivci a s ním

související práva jednotlivců jako procesních subjektů, která musí být vnitrostátními soudy chráněny. Proto je: „každá osoba oprávněna uplatňovat neplatnost dohody nebo jednání zakázaného článkem 81 SES a, pokud existuje **příčinná souvislost** mezi ní a utrpěnou újmou, požadovat náhradu uvedené újmy.“¹²⁷ Úprava procesních podmínek výkonu tohoto práva, včetně použití pojmu příčinná souvislost, je otázkou vnitrostátního práva, při respektování již zmiňovaných zásad rovnocennosti a efektivity. Stejným způsobem musí být, při neexistenci právní úpravy Společenství, řešena vznesená předběžná otázka týkající se běhu promlčení lhůty.

Okamžik od kterého běží promlčecí lhůta pro podání návrhu na náhradu škody proto bude určen podle vnitrostátních právních předpisů. Pokud ovšem vnitrostátní předpisy určují jako rozhodný okamžik pro běh promlčecí lhůty den, kdy došlo ke kartelové dohodě (což je i daný případ – pozn. autora), může to znemožnit výkon práva na náhradu škody způsobené touto dohodou. Podle ESD: „přísluší vnitrostátnímu soudu ověřit, zda vnitrostátní pravidlo, na základě kterého promlčecí lhůta pro požadování náhrady škody způsobené kartelovou dohodou zakázanou čl. 81 SES počíná běžet dnem, kdy ke kartelové dohodě došlo, zvláště pokud toto vnitrostátní pravidlo rovněž stanoví krátkou promlčecí lhůtu, která nemůže být přerušena, v praxi znemožňuje nebo nadměrně ztěžuje výkon práva požadovat náhradu utrpěné újmy.“¹²⁸

Stejně tak i druhá předběžná otázka by měla být řešena prostřednictvím vnitrostátního právního řádu a neexistuje-li na úrovni komunitárního práva příslušná úprava, musí být rozsah náhrady škody vymezen právní úpravou členského státu. Z toho vyplývá, že: „pokud může být v rámci vnitrostátních žalob obdobným žalobám založeným na pravidlech hospodářské soutěže přiznána zvláštní náhrada škody, jako je exemplární nebo represivní náhrada škody, musí být rovněž možné ji přiznat v rámci uvedených žalob.“¹²⁹ Bez ohledu na vnitrostátní právní úpravu jednotlivých členských států musí právo poškozených osob

---

¹²⁷ Tamtéž, odst. 61

¹²⁸ Tamtéž, odst. 82

¹²⁹ Tamtéž, odst. 99. Právo Společenství však nebrání vnitrostátním soudům dbát na to, aby ochrana práv zajištěných právním řádem Společenství nevedla k bezdůvodnému obohacení oprávněných osob.

požadovat náhradu způsobené škody zahrnovat nejen skutečnou škodu (*damnum emergens*), ale i ušlý zisk (*lucrum cessans*) včetně zaplacení úroků. Pokud jde o placení úroků, ESD již dříve uvedl, že při plné náhradě utrpěné škody nelze nebrat v potaz faktory, jako je např. uplynutí určité doby, které mohou snížit její hodnotu. Přiznání úroků podle vnitrostátních právních předpisů musí být proto považováno za nezbytnou složku náhrady škody.¹³⁰

Význam obou zde uváděných judikátů (*Courage a Manfredi*) spočívá především v tom, že ESD výslovně potvrdil „horizontální účinek“ subjektivních práv jednotlivců založených komunitárním právem v oblasti hospodářské soutěže. Jinými slovy, soukromé osoby mohou být odpovědné jiným soukromým osobám za škodu, kterou jim způsobí porušením jejich subjektivních práv vyplývajících přímo z práva Společenství. Protože článek 81 SES zakládá jednotlivcům přímá práva, je vymáhání náhrady škody vzniklé v důsledku jeho porušení nezbytnou součástí účinné kontroly nad dodržováním pravidel hospodářské soutěže. ESD proto při svém rozhodování vycházel zejména z principu plného účinku Smlouvy (*effet utile*).

Obě rozhodnutí podporují trend naznačený v Nařízení č. 1/2003, kterým je podpora efektivnějšího soukromoprávního vymáhání pravidel hospodářské soutěže prostřednictvím žalob na náhradu škody. Pokud jde o úpravu konkrétních hmotněprávních a procesněprávních podmínek pro tyto žaloby, při neexistenci relevantní právní úpravy v komunitárním právu odkazuje ESD na jednotlivé vnitrostátní právní řády.¹³¹ Autonomie členských států při úpravě těchto podmínek však není neomezená. Právní

---

¹³⁰ ESD, C-271/91 (M. Helen Marshall proti Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority), rozsudek ze dne 2. srpna 1993, Sb. 1993, I-04367, odst. 31.

¹³¹ K procesní autonomii národního práva viz např. ESD, spojené věci C-430/93 a C-431/93 (Jeroen van Schijndel a Johannes Nicolaas Cornelis van Veen proti Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten), rozsudek ze dne 14. prosince 1995, Sb. 1995, I-04705, odst. 17-19. V rozsudku se uvádí, že při neexistenci práva Společenství v dané věci je na právním řádu členského státu, aby určil příslušné soudy a stanovil podrobná procesní pravidla pro řízení, kterými mají být chráněna práva odvozená z přímého účinku práva Společenství. Vyvstanou-li otázky, zdali ustanovení národního práva činí uplatnění komunitárního práva nemožným nebo nepřiměřeně obtížným, musí být zkoumán účel předmětného ustanovení, jeho vývoj a specifické rysy s ohledem na řízení před národními soudy ve všech stupních. Ve světle této analýzy je třeba vzít do úvahy obecné zásady národního právního řádu, jako je zajištění práva na soudní obranu, zásadu právní jistoty či zajištění řádného soudního procesu.

úprava v rámci jednotlivých členských států musí být na takové úrovni, aby zajistila účinnou ochranu práv nabytých na základě práva Společenství.

4. PROBLEMATICKÉ ASPEKTY NÁHRADY ŠKODY

Jakkoliv lze rozhodnutí ESD ve věcech *Courage* a *Manfredi* považovat za průlomová pokud jde o vyjasnění podmínek, za nichž může být přiznána náhrada škody způsobené porušením soutěžních pravidel Společenství, existuje v této oblasti i nadále řada přinejmenším sporných otázek. Existence určité míry právní nejistoty tak může být tím důvodem, proč řada poškozených subjektů neuplatňuje své nároky soudní cestou.¹³²

4.1 Osoby oprávněné k náhradě škody

Prvním problematickým bodem je, ač se to může na první pohled jevit poněkud absurdním, samo vymezení okruhu osob oprávněných nárokovat náhradu škody. ESD přiznává právo na náhradu škody každé osobě, která prokáže příčinou souvislost mezi protisoutěžním jednáním a vznikem škody. Nicméně přiznání náhrady škody osobám, které se vědomě podílely na zakázané dohodě a svým jednáním přispěly k narušení hospodářské soutěže by bylo v rozporu s obecným právním principem, podle kterého by nikdo neměl mít užitek z vlastního nepoctivého jednání (*nemo turpitudinem suam allegans auditur*)¹³³.

Z tohoto důvodu je potřeba upřesnit okruh oprávněných osob. Obdobné úvahy vedly ESD v rozhodnutí *Courage* k závěru, že vnitrostátní soudy mohou odmítnout nárok smluvní strany kartelové dohody na náhradu

---

¹³² Woods, D., Sinclair, A., Ashton, D. Private Enforcement of Community Competition Law: modernization and the road ahead. CPN, 2004, číslo 2. Tito autoři uvádí zajímavý názor, podle kterého počet úspěšných žalob o náhradu škody zkresluje celkový obraz o účinnosti soukromoprávního vymáhání soutěžního práva v rámci Společenství. Důvodem má být skutečnost, že řada soukromoprávních sporů je vyřešena prostřednictvím mimosoudního vyrovnání, jehož součástí je obvykle závazek mlčenlivosti. Veřejnost se proto o takovýchto sporech často vůbec nedoví. Počet úspěšných žalob tak představuje pouze malou část soukromoprávního vymáhání soutěžního práva. Nicméně i tito autoři si uvědomují specifika tohoto procesu a značné překážky, jimž poškození čelí.

¹³³ Nikdo se nemůže dovolávat svého nepoctivého jednání – tato obecná právní zásada je zcela nepochybně součástí práva Společenství. Viz ESD, Věc 90-71 (Giorgio Bernardi proti Evropskému parlamentu), rozsudek ze dne 13. července 1972, Sb. 1972, I-00603, odst. 10, nebo ESD, Věc 39-72 (Komise Evropských společenství proti Italské republice), rozsudek ze dne 7. února 1973, Sb. 1973, I-00101, odst. 10.

škody, pokud má tato strana „významnou odpovědnost“ za narušení hospodářské soutěže. Vnitrostátní soudy mají proto v řadě případů nelehký úkol posoudit, zdali se strana dožadující se náhrady škody nepodílela významným způsobem na narušení hospodářské soutěže. Za tímto účelem by měl vnitrostátní soud podle ESD posoudit ekonomické a právní souvislosti dohody, tržní sílu a jednání jednotlivých stran dohody. ESD k tomu dále uvedl: *„je úkolem vnitrostátního soudu zjistit zda strana, která tvrdí, že jí vznikla škoda v důsledku uzavření dohody způsobilé narušit hospodářskou soutěž, se nachází ve slabší pozici. A to v takové míře, že je tím omezena nebo vyloučena její svoboda vyjednat podmínky dohody a způsobilost vyhnout se vzniklé škodě nebo snížit její rozsah.“*¹³⁴

Jak uvádí Van Bael¹³⁵, lze vymezit zhruba tři modelové situace, u nichž je pravděpodobné, že poškozená strana kartelové dohody nenese významnou odpovědnost za narušení hospodářské soutěže a proto by neměla být omezována ve svém právu domáhat se náhrady škody po ostatních účastnících kartelové dohody. Za prvé jde o situaci, kdy dohoda, která by byla sama o sobě platná, je neplatnou, protože je součástí sítě obdobných smluv společně narušujících hospodářskou soutěž. Smluvní strana jedné z těchto dohod nemůže nést odpovědnost za protisoutěžní účinky vyplývající ze sítě dohod na niž nemá vliv. Druhým případem je existence vzorových smluv, které porušují předpisy soutěžního práva a jejichž podmínky nejsou v jednotlivých případech vyjednávány. Soudy by v případě takovýchto vzorových smluv měly zvážit to, že smluvní strana uzavírající dohodu obsahující protisoutěžní ustanovení o kterých nejednala (a pravděpodobně ani neměla možnost jednat), nemá významnou odpovědnost za narušení hospodářské soutěže. A konečně by neměla mít významnou odpovědnost za narušení hospodářské soutěže ani strana, která je po uzavření platné dohody (rozuměj dohody neodporující čl. 81 SES) nucena přistoupit na změnu sjednaných podmínek způsobujících rozpor této dohody se soutěžními pravidly Společenství.

---

¹³⁴ ESD, Věc C-453/99 (Courage), op.cit. sub 122, odst. 33

¹³⁵ Van Bael, J., Bellis, J.F., op. cit. sub 112, str. 1183 až 1184.

Samozřejmě ani výše uvedené případy neznamenaají, že by vnitrostátní soud nebyl povinen dále zkoumat okolnosti a podmínky uzavření kartelové dohody. Na druhou stranu by bylo nespravedlivé přehlížet podstatně slabší pozici některých účastníků kartelových dohod a přenášet na ně stejný díl odpovědnosti za protisoutěžní jednání, jako na podniky, které si při porušování soutěžních pravidel počínaly aktivněji, nebo které za tímto účelem využívaly své větší tržní síly. Možnost odepřít účastníku kartelové dohody na základě vnitrostátních právních předpisů jeho právo domáhat se náhrady škody nesmí totiž vést k nepřípustnému omezení nebo dokonce vyloučení tohoto práva.

4.2 Bezdůvodné obohacení

S přiznáním náhrady škody souvisí i otázka možného bezdůvodného obohacení na straně obětí protisoutěžního jednání. Nakoupením zboží, jehož cena byla zvýšena v důsledku porušení kartelového práva vzniká odběrateli škoda v tom rozsahu, v jakém kupní cena převyšuje běžnou tržní cenu. V praxi obchodních vztahů však není nikterak výjimečné, že podnikatel zakalkuluje své zvýšené náklady způsobené zakázanými kartelovými praktikami třetích osob do ceny svého produktu a v podstatě přenesse břemeno negativních důsledků protisoutěžního jednání na své odběratele. Přiznání náhrady škody tomuto podnikateli by mohlo být považováno za jeho bezdůvodné obohacení. Proto je potřeba zabývat se otázkou, nakolik je možné modifikovat právo na náhradu škody mající svůj základ v komunitárním právu vnitrostátními právními předpisy tak, aby se omezilo riziko jeho zneužití. V již zmiňovaných rozsudcích *Courage* a *Manfredi* se ESD k této problematice vyjádřil ve velmi obecné rovině, když na základě své předchozí judikatury uvedl, že komunitární právo nebrání vnitrostátním soudům přijmout taková opatření, aby ochrana práv garantovaných komunitárním právem nevedla k bezdůvodnému obohacení těch, kdo tato práva požívají.¹³⁶

---

¹³⁶ ESD vycházel ze svých dřívějších závěrů, že při rozhodování o rozsahu náhrady škody je třeba vzít do úvahy skutečnost, zda žalobce nepřenesl znevýhodnění na kterém zakládá svůj žalobní nárok do prodejních cen svých produktů. Viz ESD, Věc 238/78

Takto formulovaný závěr však podle mého názoru nepřináší do odpovědnostních vztahů v oblasti kartelového práva potřebnou jistotu, protože nechává nezodpovězenou zcela zásadní otázku. A to jakým způsobem mají vnitrostátní soudy přistupovat k tzv. přenesení nákladů z poškozeného na jeho odběratele. Mají připustit obhajobu žalovaného založenou na přenesení nákladů a jejím prostřednictvím omezit rozsah náhrady škody přiznané žalobci z důvodu možného bezdůvodného obohacení? Nebo je správný opačný přístup? Řada autorů naopak tvrdí, že členové protiprávního kartelu by neměli profitovat z povoleného jednání svých odběratelů, kteří mohou být schopni (ale také nemusí) promítnout škodu, která jim byla kartelem způsobena do vyšších cen vlastních produktů. Z tohoto důvodu by členové kartelu měli odpovídat svým odběratelům v plném rozsahu.¹³⁷ Protože právo Společenství tuto otázku neřeší, postupují vnitrostátní soudy v těchto případech v souladu s vnitrostátními právními předpisy a judikaturou, což však v konečném důsledku opět vede k nejednotné aplikaci soutěžního práva Společenství. Navíc, jak zjistila srovnávací studie Komise, většina členských států žádná pravidla upravující otázku možné obhajoby založené na přenesení nákladů nemá a v řadě členských států neexistuje v této oblasti ani uspokojivá judikatura.¹³⁸ O jednotné aplikaci soutěžních pravidel Společenství tak nelze mnohdy hovořit ani v rámci jednotlivých členských států, což k posílení právní jistoty adresátů příslušných právních norem rozhodně nepřispívá.

Této skutečnosti si je vědoma i Komise a otázku přípustnosti obhajoby založené na přenesení nákladů (tzv. „*passing-on defence*“) zařadila do své Zelené knihy o náhradě škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES (dále jen „**Zelená kniha**“). Podle názoru

---

(Ireks-Arkady GmbH proti Radě a Komisi Evropských společenství), rozsudek ze dne 4. října 1979, Sb. 1979, I-02955, nebo ESD, Spojené věci C-441/98 a 442/98 (Kapniki Michaílidis AE proti Idryma Koinonikon Asfaliseon), rozsudek ze dne 21. září 2000, Sb. 2000, I-07145, odst. 31 a násl.

¹³⁷ Na podporu tohoto názoru např. Reich, N. Horizontal Liability in EC Law: Hybridization of Remedies for Compensation in Case of Breaches of EC Rights. CMLR, Kluwer Law International, 2007, číslo 44, str. 733-734.

¹³⁸ Podrobněji Studie podmínek uplatnění nároků na náhradu škody způsobené porušením soutěžních pravidel Společenství („*Srovnávací studie*“), op.cit. sub 97, odst. 1-88.

Komise: „komplikuje obhajoba založená na přenesení nákladů výrazně žaloby o náhradu škody, poněvadž přesné rozložení škod v celém zásobovacím řetězci se jen velmi těžko dokazuje. Potížemi s dokazováním jsou zatíženy rovněž spory vedené nepřímými odběrateli, kteří nemusí být schopni dokázat rozsah jim způsobených škod a příčinnou souvislost s protiprávním jednáním.“¹³⁹ Na druhé straně, pokud by byla obhajoba založená na přenesení nákladů zcela vyloučena, je nezbytné přijmout opatření (ať už na úrovni Společenství nebo na úrovni členských států) zabraňující tomu, aby účastník kartelu byl povinen platit několikrát tu samou škodu, tj. platit jak přímému odběrateli, tak jeho zákazníkům, na které byly přeneseny negativní důsledky kartelového jednání.

Za vhodnější přístup proto považuji umožnit odškodnění pouze přímému odběrateli a omezit rozsah náhrady škody, která mu může být přiznána o částku přenesenou odběratelem na další subjekty v obchodním řetězci. Pokud by bylo odběrateli takové přenesení prokázáno, nemohl by v tomto rozsahu nárokovat náhradu škody z důvodu bezdůvodného obohacení. Nárok na náhradu škody vůči porušiteli by tak přešel na subjekty, na které byla přenesena navýšená cena, tedy na nepřímě odběratele. Tento přístup by byl konzistentní s existující judikaturou ESD ve věcech bezdůvodného obohacení. Problémy spojené s dokazováním zmíněné Komisí by pak bylo třeba řešit přijetím takových procesních pravidel, které by usnadnily důkazní břemeno nepřímým odběratelům.

Na základě debaty probíhající po publikování zelené knihy v roce 2005 vydala Komise v roce 2008 navazující bílou knihu o žalobách o náhradu škody (dále jen „**Bílá kniha**“). Po zvážení výše uvedených protichůdných názorů v ní navrhuje umožnit žalovaným stranám, v případě žaloby o kompenzaci neoprávněně navýšené ceny, dovolávat se na svou

---

¹³⁹ Zelená Kniha – Žaloby o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2005) 672, 19. prosince 2005, odst. 2.4. Komise v této souvislosti navrhla k diskusi čtyři možné přístupy: (i) povolit obhajobu založenou na přenesení nákladů, (ii) vyloučit obhajobu založenou na přenesení nákladů s tím, že žalobu by na porušitele mohl podat pouze přímý odběratel, (iii) vyloučit obhajobu založenou na přenesení nákladů a připustit žaloby přímých i nepřímých odběratelů a (iv) rozdělit proces na dvě části, kdy nejprve s vyloučením obhajoby založené na přenesení nákladů může žalovat, kterýkoliv z postižených a následně jsou zvýšené náklady rozděleny mezi všechny poškozené strany.

obhajobu přenosu takové ceny na další osobu. Důkazní břemeno přenosu ceny by však zůstalo na žalovaném, s tím, že toto důkazní břemeno by nemělo být lehčí než to, které nese žalobce ve vztahu k prokázání škody.¹⁴⁰ Smyslem takto navrhované úpravy důkazního břemene je, aby lehčí důkazní břemeno při prokazování přenosu ceny neohrozilo účinnost žalob o náhradu škody a neznevýhodnilo pozici žalobce. Pokud jde o pozici nepřímých odběratelů, Komise vychází ze závěru ESD, že každá osoba, která prokáže příčinou souvislost s protiprávním jednáním se může domáhat náhrady škody. Z tohoto důvodu svědčí právo na náhradu škody i nepřímým odběratelům.

Na druhou stranu si však Komise uvědomuje těžkou důkazní situaci těchto subjektů nacházejících se ve vzdálenějších částech distribučního řetězce při prosazování jejich nároků. Čím vzdálenější je poškozený od prvního přenesení zvýšené ceny, tím hůře se mu bude prokazovat, zda skutečně k přenesení ceny došlo, případně jaký byl její rozsah. V kombinaci s připuštěním obhajoby založené na přenesení ceny, by tak mohlo dojít i k situacím, kdy žalovaný nebude povinen nahradit komukoliv škodu způsobenou porušením antimonopolních pravidel. Taková situace by nastala, pokud by nepřímý odběratel neunesl své důkazní břemeno, zatímco žalovaný by současně proti jemu „blíže postaveným“ žalobcům úspěšně uplatnil námitku přenesení ceny.¹⁴¹ Na základě svých analýz dospěla Komise k závěru, že mnohem pravděpodobnějším scénářem je, že žalovaný škůdce unikne jakémukoliv soukromoprávnímu postihu, než že bude muset čelit několikanásobné násobné náhradě škody. Z tohoto důvodu považuje Komise za vhodné ulehčit nepřímým odběratelům důkazní situaci. Za tímto účelem navrhuje, aby u nepřímých odběratelů platila vyvratitelná domněnka, že na ně bylo nezákonné navýšení ceny přeneseno v celé výši.¹⁴²

---

¹⁴⁰ Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2008) 165, 2. dubna 2008, str. 8.

¹⁴¹ Pracovní dokument Komise k Bílé knize o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES (*Commission Staff Working Paper accompanying the White Paper on Damage actions for breach of EC antitrust rules*), KOM(2008) 165, 2. dubna 2008, str. 66.

¹⁴² Bílá kniha, op.cit. sub 140, str. 8.

Žalovaný by tak byl nucen prokazovat, že přenos ceny na žalobce se neuskutečnil, nebo se uskutečnil pouze částečně.¹⁴³

Takto formulovaná pravidla umožňují podání několika souběžných (nebo za sebou následujících) žalob více odběrateli nacházejícími se v různých částech distribučního řetězce. Podle mého názoru proto není pro žalovaného zas až tak nereálnou hrozbou riziko několikanásobné náhrady škody (mající původ v jednom nezákonném navýšení ceny). Komise v této souvislosti vydala pro vnitrostátní soudy obecné doporučení plně využívat všech mechanismů, které mají k dispozici podle práva svého státu, Společenství i mezinárodního práva, aby předešly příliš nízké nebo naopak příliš vysoké kompenzaci škody způsobené porušením soutěžního práva.¹⁴⁴ Ponecháme-li stranou vnitrostátní procesní předpisy, mohou soudy v případě souběžných nároků uplatněných v různých členských státech postupovat podle Nařízení Rady ES č. 44/2001. Jsou-li u soudů různých členských států zahájena navzájem související řízení, může soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, řízení přerušit.¹⁴⁵ Soud však nemá povinnost takto postupovat a využití této možnosti závisí plně na jeho posouzení okolností daného případu.

Pokud nedojde k přerušení později zahájených řízení, je třeba vyjasnit si, jaké dopady na ostatní řízení bude mít vydání rozhodnutí v jednom z nich. Jak uvádí Komise, obě strany v jednotlivých řízeních nejsou (až na výjimečné případy) totožné, proto nemůže rozsudek vydaný v jednom řízení zavazovat soudy rozhodující ve zbylých řízeních. Na druhé

---

¹⁴³ Naproti tomu ve Spojených státech Amerických, které jsou známé svojí „žalobní kulturou“ umožňuje tamní úprava soutěžního práva soudům odmítnout obhajobu založenou na přenesení nákladů, jakož i nároky nepřímých odběratelů právě kvůli problémům spojeným s dokazováním a kalkulací přenesených nákladů. K tomu Analýza ekonomických modelů pro výpočet náhrady škody (*Analysis of economic models for calculation of damages*) ze dne 31.8.2004 publikovaná na: http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/actionsdamages/economic_clean_en.pdf. [citováno dne 2. ledna 2009]. Základ této úpravy spočívá v tezi, že je pouze obchodním rozhodnutím žalobce, zda a jakým způsobem bude schopný přenést kartelem neoprávněně navýšenou cenu na své vlastní odběratele. Nutno však dodat, že z tohoto poměrně striktního pravidla existují určité výjimky a samotné pravidlo je ve Spojených státech Amerických předmětem obrovské kritiky a v řadě států bylo již opuštěno. Viz. Reich, op.cit. sub 120, str. 733 a zde uváděná literatura a judikatura amerických soudů.

¹⁴⁴ Bílá kniha, op.cit. sub 140, str. 9.

¹⁴⁵ Nařízení Rady ES č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Úřední věstník L 12, 16. ledna 2001, str. 1-23, článek 28 odst. 1.

straně může být rozsudek vydaný v předchozím řízení použit jako důkazní prostředek v pozdějších řízeních. Byl-li např. žalovaný účastník kartelové dohody odsouzen v prvním řízení k povinnosti zaplatit odškodné svému přímému odběrateli, může mu tento rozsudek posloužit ve sporu s nepřímým odběratelem, jako rozhodující důkaz vyvracející domněnku přenosu navýšené ceny na nepřímého odběratele. A naopak, žalobce (ať už v postavení přímého nebo nepřímého odběratele) může na podporu svých tvrzení uplatnit dřívější rozsudek, kterým byl žalovaný zbaven povinnosti zaplatit odškodnění buď (a) přímému odběrateli z důvodu přenosu nákladů nebo naopak (b) nepřímému odběrateli z důvodu neexistence přenosu nákladů.¹⁴⁶

4.3 Předběžná opatření

Právní řády členských států Společenství chrání práva jednotlivců nejen prostřednictvím následné reparace závadného stavu (např. náhradou způsobené škody), ale běžně umožňují osobám, jejichž práva jsou ohrožena či dotčena využít prostředků předběžné ochrany. Typicky se jedná o předběžná opatření, kterými může soud účastníku řízení nařídit něco vykonat, nebo se naopak určitého jednání zdržet.¹⁴⁷

I po přijetí průlomových rozsudků *Courage* a *Manfredi* není zcela zřejmé, nakolik lze obdobných instrumentů využít v komunitárním kartelovém právu. Přípustnost využívání předběžných opatření v soutěžních věcech na základě komunitárního práva je zatím otevřenou otázkou, která dosud nebyla rozhodovací praxí Soudů spolehlivě potvrzena či vyvrácena. Podle Reicha¹⁴⁸ umožňuje komunitární právo nařízení předběžného opatření v soutěžních věcech, jsou-li splněna kritéria stanovená rozhodnutím ESD ve věci *Camera Care*.¹⁴⁹ V předmětném rozhodnutí ESD potvrdil právo Komise vydat předběžné opatření v naléhavých případech, s tím, že musí být splněny další podmínky. Těmito

¹⁴⁶ Pracovní dokument, op.cit. sub 141, str. 68.

¹⁴⁷ Např. § 74 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění.

¹⁴⁸ Reich, N. The „Courage“ Doctrine: Encouraging or Discouraging Compensation for Antitrust Injuries?, op. cit. sub 98, str. 63.

¹⁴⁹ ESD, Věc 792/79 R (Camera Care Ltd. Proti Komisi), usnesení ze dne 17. ledna 1980, Sb. 1980, I-00119.

podmínkami jsou: (i) hrozba vzniku neodstranitelné újmy, (ii) existence veřejného zájmu na vydání takového opatření, (iii) dočasnost přijatého opatření a (iv) ohled na oprávněné zájmy podniku, jehož se předběžné opatření týká. Stejně tak by se měl uvedenými pravidly analogicky řídit vnitrostátní soud aplikující komunitární soutěžní pravidla a provést test vyváženosti mezi zvažovaným předběžným opatřením a naléhavostí zájmu poškozené osoby.

Rovněž generální Jacobs se ve svém stanovisku ve věci *AOK Bundesverband* argumentuje ve prospěch přípustnosti předběžného opatření v soutěžních věcech a uvádí, že: „náhrada škody i předběžná opatření by na základě komunitárního práva měly být k dispozici každému, kdo utrpí v důsledku takového jednání (rozuměj jednání porušujícího čl. 81 SES) škodu.“¹⁵⁰ Vzhledem ke svým právním závěrům se však ESD v této věci otázkou předběžného opatření bohužel vůbec nezabýval.

V obecné rovině se k problematice předběžných opatření ESD vyjádřil v rozsudku ve věci *Muños*¹⁵¹, kde potvrdil právo jednotlivců na předběžné opatření v soukromoprávních vztazích, je-li potřebné k dosažení účelu zamýšleného právním předpisem Společenství. Nicméně závěry tohoto rozsudku vyžadují další upřesnění a specifikaci, mají-li být bez problémů aplikovány na konkrétní případy, zejména v oblasti kartelového práva. Především je potřeba blíže vymezit okruh osob oprávněných podat návrh na vydání předběžného opatření tak, aby byla vyloučena realizace tohoto oprávnění ze strany osob, jejichž práva nejsou dotčena.¹⁵² Dále by bylo vhodné v souladu s rozhodnutím ve věci *Camera Care* podrobněji definovat základní podmínky pro využití předběžného opatření (nejen) v soutěžních věcech (např. dobu trvání, mechanismy zabraňující jeho zneužití apod.).

---

¹⁵⁰ Stanovisko generálního advokáta Jacobse ve Spojených věcech C-264/01, C-306/01, C-354/01 a C-355/01 (*AOK Bundesverband* a další proti *Ichthyol-Gesellschaft Cordes, Hermani & Co.* a dalším), ze dne 22. května 2003, Sb. 2004, I-02493, odst. 104.

¹⁵¹ ESD, Věc C-253/00 (*Antonio Muñoz y Cia SA* a *Superior Fruiticola SA* proti *Frumar Ltd* a *Redbridge Produce Marketing Ltd.*), rozsudek ze dne 17. září 2002, Sb. 2002, I-07289, odst. 30-31.

¹⁵² Eilmansberger, T. The relationship between rights and remedies in EC law: in search of the missing link. CMLR. Kluwer Law International, 2004, číslo 5, str. 1228.

V této souvislosti považuji za značný nedostatek legislativních návrhů Komise v oblasti soukromoprávního vymáhání antimonopolního práva Společenství (viz kapitola 5 této práce), že se zaměřují výhradně na otázky související s náhradou škody. Možnost posílit soukromoprávní složku vymáhání soutěžního práva prostřednictvím předběžných opatření je tak zcela opomíjena. Přitom právě předběžná opatření mohou být velmi efektivním prostředkem ochrany podniků proti jednání narušujícímu hospodářskou soutěž. Jejich hlavní výhodou oproti soukromoprávním žalobám je poskytnutí včasné ochrany před negativními důsledky kartelového jednání bez nutnosti složitě prokazovat a vyčíslvat způsobenou škodu.

5. LEGISLATIVNÍ NÁVRHY KOMISE A BUDOUCÍ VÝVOJ

Bílá kniha Komise obsahuje souhrn problematických aspektů vymáhání náhrady škody způsobené porušením antimonopolních pravidel Společenství a navrhovaná opatření, která mají ve všech členských státech zajistit minimální jednotný standart ochrany poškozených.¹⁵³ Legislativní činnost Komise v této oblasti směřuje k vytvoření efektivního právního rámce umožňujícího snadnější vymáhání náhrady škody, který by měl doplnit systém veřejnoprávního vymáhání antimonopolních pravidel účinným systémem soukromoprávního vymáhání. Není tedy záměrem nahradit jeden systém systémem druhým. Z tohoto hlediska je třeba přistupovat k prosazování soukromých žalob na náhradu škody obezřetně a nesnižovat opatřeními na podporu soukromoprávního vymáhání účinnost stávajícího systému veřejnoprávního vymáhání.

5.1 Programy shovívavosti

Nezbytnou a velmi efektivní součástí veřejnoprávního vymáhání antimonopolních pravidel jsou tzv. programy shovívavosti umožňující aplikovat mírnější režim sankcí na účastníky kartelové dohody, kteří dobrovolně oznámí účast na takovéto dohodě a spolupracují s regulačními orgány při jejím vyšetřování. Právě podniky využívající výhod poskytnutých v rámci programů shovívavosti jsou v současné době hlavním zdrojem informací vedoucích k odhalení nejzávažnějších případů narušení hospodářské soutěže.¹⁵⁴ Zjednodušení podmínek, za nichž mohou osoby

---

¹⁵³ Některé názory, podle kterých by bylo vhodnější ponechat odstranění těchto problematických aspektů na právních řádech jednotlivých členských státech považují za již překonané. Takovýmto přístupem nezajistí překonání např. procesních rozdílů při vymáhání náhrady škody v jednotlivých členských státech. Ty mohou být odstraněny pouze legislativními opatřeními na úrovni Společenství. K tomu Eilmansberger, T. *The relationship between rights and remedies in EC law: in search of the missing link*, op.cit. sub 120, str. 1234 – 1235.

¹⁵⁴ Z nedávných případů bych uvedl využití programů shovívavosti např. při odhalení kartelové dohody na základě informací papírenské skupiny Sappi, viz SPS, Spojené věci T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 a T-136/02 (Bolloré SA a další proti Komisi), rozsudek ze dne 26. dubna 2007, Sb.

poškozené kartelovými praktikami uplatňovat náhradu škody, by v rozporu s veřejným zájmem mohlo odradit řadu účastníků kartelových dohod od využití programů shovívavosti. Důvod je nasnadě. Dobrovolným přiznáním účasti na kartelové dohodě může být jejímu účastníku sice odpuštěna nebo snížena případná pokuta ze strany regulatorního orgánu, ale na druhé straně na sebe tento účastník bere riziko soukromoprávních žalob.¹⁵⁵ Nejenže na sebe přitahuje pozornost potenciálních poškozených, ale zároveň jim usnadňuje důkazní břemeno tím, že nerozporuje existenci kartelové dohody a svou účast na ní. Ačkoliv v současné době nejsou v rámci Společenství tyto žaloby na náhradu škody ještě příliš časté, nelze vyloučit, že s jejich rozvojem by případné škody jimi způsobené mohly mnohonásobně převýšit ekonomické výhody, které účastníku kartelové dohody přinese program shovívavosti. Někteří autoři dokonce kategoricky prohlašují existenci programů shovívavosti za neslučitelnou s rozvojem soukromého vymáhání soutěžního práva.¹⁵⁶

Komise proto navrhuje přijmout opatření vyvažující negativní soukromoprávní důsledky spolupráce účastníka kartelové dohody s regulatorními orgány v rámci programů shovívavosti. Tato opatření by podle Komise měla mít dvě roviny, které zabrání tomu, aby se pod potenciální hrozbou soukromoprávních žalob snížila atraktivita programů shovívavosti, či rozsah a úplnost informací jejich prostřednictvím získávaných. Především by z důvodu ochrany podniku žádajícího o shovívavost měl být omezen přístup k důkazům a informacím tímto podnikem poskytnutých. Před zveřejněním by byla chráněna všechna dobrovolná oznámení podniků adresovaná Komisi v souvislosti s existencí kartelu a účastí podniku na něm. Návrh vychází ze současné praxe Komise

---

2007, II-00947, nebo odhalení kartelové dohody v oblasti vitamínových výrobků, viz SPS, Spojené věci T-101/05 a T-111/05 (BASF AG a UCB SA proti Komisi), rozsudek ze dne 12. prosince 2007, Sb. 2007, II-04949.

¹⁵⁵ Sama Komise ve svém Oznámení o ochraně před pokutami výslovně uvádí, že skutečnost, že podniku byla na základě jeho účasti v programu shovívavosti poskytnuta ochrana před pokutami nebo pokuta snížena, nemá vliv na soukromoprávní důsledky jeho jednání podle článku 81 SES. Viz Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, Úřední věstník C 298, 8. prosince 2006, str. 17-22, článek 39.

¹⁵⁶ Hodges, Ch. Competition enforcement, regulation and civil justice: What is the case?. CMLR, Kluwer Law International, 2006, číslo 5, str. 1381.

neposkytovat stranám soukromoprávního sporu jakékoliv informace sdělené podnikem v rámci programu shovívavosti.¹⁵⁷ Stejným způsobem bude Komise postupovat i v případě žádostí ze strany vnitrostátních soudů a z důvodu ochrany zájmů Společenství jim tyto informace neposkytne. Výslovně to Komise předjímá ve svém Oznámení o spolupráci se soudy členských států EU¹⁵⁸, kde se v bodě 26 uvádí, že: „Komise může odmítnout poskytnout vnitrostátním soudům informace ze zásadních důvodů spočívajících v potřebě chránit zájmy Společenství nebo potřebě vyhnout se ovlivnění své činnosti a nezávislosti, zejména ohrožením plnění úkolů jí svěřených.“ Z tohoto důvodu neposkytne Komise vnitrostátním soudům informace, které jí sdělil žadatel v programu shovívavosti bez souhlasu tohoto žadatele. Lze zajisté argumentovat tím, že oznámení není právně závazným aktem a Komise nemůže svým vlastním aktem svévolně omezovat rozsah informací poskytovaných vnitrostátním soudům. Tím spíše, že článek 15 odst. 1 Nařízení č. 1/2003 jí ukládá povinnost zaslat vnitrostátním soudům informace, které má v dispozici, mají-li být vnitrostátními soudy aplikovány články 81 a 82 SES. Nicméně formulace bodu 26 Oznámení o spolupráci je v podstatě pouze přepisem právního názoru již dříve formulovaného ESD.¹⁵⁹

Ochrana informací by neměla být podmíněna tím, zda je žadatel v programu shovívavosti úspěšný a je mu prominuta nebo snížena pokuta. Za účelem motivace podniků k účasti na programech shovívavosti a posílení jejich právní jistoty navrhuje Komise chránit před zveřejněním

---

¹⁵⁷ Tato praxe se opírá o ustanovení článku 4 Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1049/2001 ze dne 30. května 2001 o přístupu veřejnosti k dokumentům Evropského parlamentu, Rady a Komise, Úřední věstník L 145, 31. května 2001, str. 43-48. Předmětný článek upravuje výjimky z povinnosti orgánů Společenství zajistit veřejnosti přístup k dokumentům kterými tyto orgány v souvislosti se svou činností disponují. Podle názoru Komise by zpřístupnění prohlášení učiněných podniky v rámci programu shovívavosti mohlo být v rozporu s určitými veřejnými či soukromými zájmy, například ochranou účelu inspekcí a vyšetřování, a to i po vydání rozhodnutí. Viz Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, op.cit. sub 155, bod 40.

¹⁵⁸ Oznámení Komise o spolupráci mezi Komisí a soudy členských států EU při aplikaci článků 81 a 82 Smlouvy, op.cit. sub 113.

¹⁵⁹ ESD, Věc C-2/88 Imm (J.J.Zwartvelt a další), usnesení ze dne 6. prosince 1990, Sb. 1990, I-04405, odst. 11, nebo ESD, Věc C-275/00 (Communauté européenne, représentée par la Komise Evropských společenství proti First NV a Franex NV), rozsudek ze dne 26. listopadu 2002, Sb. 2002, I-10943, odst. 49.

veškerá prohlášení, tedy i ta učiněná neúspěšnými žadateli. Takto chráněny by byly informace poskytnuté jak v rámci programů shovívavosti na úrovni Společenství, tak v rámci programů shovívavosti členských států, v souvislosti s možným porušením článku 81 SES. A to i v případě, že by se souběžně uplatňovalo vnitrostátní soutěžní právo.

Druhým opatřením navrhovaným Komisí pro zachování stávající atraktivity programů shovívavosti je možné omezení soukromoprávní odpovědnosti úspěšných žadatelů, kterým byla prominuta pokuta. Toto omezení soukromoprávní odpovědnosti by se netýkalo přímých a nepřímých smluvních partnerů úspěšného žadatele. Jedinými subjekty oprávněnými vymáhat náhradu škody po úspěšném žadateli o prominutí pokuty by byli poškození, kteří od úspěšného žadatele přímo nakoupili zboží či službu, jejíž cena byla v důsledku kartelové dohody zvýšena (tj. přímí smluvní partneři), nebo ti, kdo následně toto zboží či služby nakoupili (ať už přímo nebo prostřednictvím třetích osob) od přímých smluvních partnerů žalovaného (tj. nepřímí smluvní partneři). Úspěšný žadatel by tak neodpovídal za škodu poškozenému, který produkty zdražené v důsledku kartelové dohody nenakoupil (přímo či nepřímo) od úspěšného žadatele, nebo kterému byla škoda způsobena zbožím či službami nakoupenými od jiného účastníka kartelové dohody.¹⁶⁰ Důkazní břemeno ohledně rozsahu omezení odpovědnosti by nesl podnik, jemuž byla pokuta prominuta.

Zatímco první záměr Komise spočívající v ochraně informací poskytnutých žadatelem o shovívavost je chápán a podporován většinou právnické veřejnosti, možnost omezit občanskoprávní odpovědnost podniku, kterému byla prominuta pokuta vyvolává značně kontroverzní reakce. V rámci veřejné debaty po publikování Zelené knihy se řada respondentů vyslovila pro striktní oddělení veřejnoprávního a soukromoprávního vymáhání soutěžních pravidel Společenství. Z tohoto důvodu zásadně odmítají zvýhodnění podniku v soukromoprávní rovině, jako určitou odměnu za jeho působení v oblasti veřejnoprávní. Rovněž je poukazováno existenci práva poškozených domoci se v plném rozsahu

---

¹⁶⁰ Pracovní dokument, op.cit. sub 141, str. 88.

náhrady škody a na to, že zajištění efektivního fungování programů shovívavosti nemůže toto právo omezovat.

Domnívám se, že tyto názory je třeba vzít v rámci budoucích legislativních prací do úvahy. Jednou z obecných zásad občanskoprávních řízení je rovnost stran a jakékoliv zvýhodnění některé ze stran sporu např. tím, že je omezován rozsah její odpovědnosti za protiprávní jednání, byť může být motivováno veřejným zájmem, je nebezpečným průlomem do této zásady. Otevřenou otázkou rovněž zůstává, jaký by mělo omezení či vyloučení soukromoprávní odpovědnosti úspěšného žadatele dopad na ostatní účastníky kartelové dohody. Ponesou tyto podniky náklady na náhradu škody, které budou odpuštěny úspěšnému žadateli? Rovněž může nastat hypotetická situace, kdy budou ostatní členové kartelové dohody vyjma úspěšného žadatele v konkurzní situaci, či z jiného důvodu nebudou schopni plnit své závazky k náhradě škody. Není v takovém případě vyloučení odpovědnosti úspěšného žadatele za škodu v příkrém rozporu se závěrem ESD podle kterého má poškozený nárok na plnou náhradu způsobené škody? Nutno přiznat, že sama Komise si je problematičnosti této otázky očividně vědoma a v případě možného omezení soukromoprávní odpovědnosti úspěšných žadatelů své návrhy neformuluje tak razantním způsobem, jako je tomu v případě ochrany informací poskytnutých podniky žádajícími o shovívavost. Závěrem Komise je pouze to, že daná problematika musí být dále řádně analyzována a zkoumána.

5.2 Kolektivní vymáhání

Přiznání práva na náhradu škody všem osobám poškozeným v důsledku porušení článku 81 SES je pouze základním předpokladem toho, aby soukromé vymáhání soutěžního práva plnilo svou funkci a stalo se přinejmenším rovnocenným doplňkem veřejnoprávních sankčních mechanismů. Druhou rovinou této problematiky představuje vytvoření právního rámce, který zajistí efektivní fungování soukromoprávních žalob v systému soutěžního práva.

Především v případech, kdy je škoda rozptýlena mezi velké množství nepřímých odběratelů (např. konečných spotřebitelů), je velmi nepravděpodobné, že by jednotliví poškození uplatnili své nároky vůči škůdci soudní cestou. Kromě už uvedených procesních překážek je dalším důvodem zjevný nepoměr mezi vysokými náklady případného soudního sporu, jeho délkou a obtížností na straně jedné a relativně nízkou výší způsobené škody na straně druhé. Neuplatní-li však poškození (respektive jejich značná část) svá práva na náhradu škody, snižuje se tím logicky odstrašující účinek žalob a tím pádem i efektivita soukromoprávního vymáhání soutěžního práva jako celku. Komise proto vyvíjí činnosti směřující k vytvoření a aplikaci účinných mechanismů kolektivního vymáhání náhrady škody, které by tyto problémy odstranily.

V Zelené knize předložila Komise odborné veřejnosti dva možné způsoby, jak spojit do jedné žaloby nároky více poškozených osob v případech, kdy je škoda rozptýlena mezi řadu poškozených s relativně nízkou individuální škodou. Těmito vzájemně se doplňujícími mechanismy kolektivního vymáhání by měly být (i) *žaloby podávané v zastoupení kvalifikovanými subjekty* (např. sdružením spotřebitelů) a (ii) *kolektivní žaloby*.¹⁶¹ I přes řadu negativních reakcí¹⁶², které jsou zdůvodněny především obavou z významného nárůstu neopodstatněných a šikanózních žalob, Komise tento koncept neopustila ani v Bílé knize. Naopak, s cílem zajistit jeho plně efektivní fungování, se podrobněji zabývá souvisejícími otázkami, jako je vymezení skupiny poškozených, způsob jejího zastupování, kontrolní mechanismy, které mají poškození k dispozici při uplatňování svých nároků nebo stanovení výše náhrady škody a její dělba mezi jednotlivé poškozené. Jednotlivé návrhy Komise jsou následující:

---

¹⁶¹ Viz Zelená kniha, op. cit. sub 139, str. 9

¹⁶² Např. reakce na Bílou knihu Komise připravená Mezinárodní obchodní komorou v Paříži (*Comments on the Commission's White Paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules*), dokument číslo 225/650 ze dne 15. června 2008, str. 2. Dokument je volně přístupný na <http://www.iccwbo.org/policy/competition.html>, nebo na http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments.html. [citováno dne 2. ledna 2009].

5.2.1. Žaloby podané v zastoupení

Tento druh žalob by mohl být podáván právníckými či fyzickými osobami zastupujícími dva a více poškozených, kteří by sami nebyli stranou soudního řízení. Komise ve svém návrhu vymezuje dva typy entit oprávněných zastupovat skupiny poškozených při vymáhání náhrady škody.¹⁶³ První skupinu by tvořil předem určený okruh osob oprávněných zastupovat poškozené osoby na základě pověření příslušného členského státu. K získání pověření by daný subjekt musel splnit právním předpisem stanovená kritéria, čímž by byl podle Komise zachován jistý prvek veřejné kontroly nad činností tohoto subjektu.¹⁶⁴

Aspekt veřejné kontroly je podle Komise dostatečnou zárukou toho, že nedojde ke zneužívání tohoto práva a podávání šikanózních žalob. Podle mého názoru je Komise v tomto případě neopodstatněně optimistická a (možná záměrně) opomíjí samu podstatu fungování tzv. kvalifikovaných subjektů, jejichž primárním cílem bude vymáhat odškodnění pro zastupované osoby. Je sporné, zda tyto kvalifikované subjekty budou schopné objektivně posoudit opodstatněnost nároků vznesených vůči jednotlivým podnikům. S tím souvisí permanentní riziko, že veškeré aktivity kvalifikovaných subjektů budou směřovat pouze k maximalizaci vysouzených částek bez ohledu na skutečný veřejný zájem, kterým je efektivní a nenarušené fungování hospodářské soutěže. Nelze zcela opomíjet ani další významný aspekt zmiňovaný např. Ch. Hodgesem¹⁶⁵, podle kterého je pravděpodobné, že podstatnou část žalobců budou tvořit konkurenční podniky, jejichž motivací bude spíše než dosažení náhrady

¹⁶³ Pracovní dokument, op. cit. sub 141, str. 19

¹⁶⁴ Příkladem fungování obdobného mechanismu, včetně možných kritérií pro ustanovení do funkce „kvalifikovaného subjektu“ by mohla být Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/27/ES ze dne 19. května 1998 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany spotřebitelů, Úřední věstník L 166, str. 51-55, kde ve v článku 3 uvádí následující: „*oprávněným subjektem se rozumí každý subjekt nebo organizace, které byly zřízeny řádně podle práva členského státu a mají oprávněný zájem zajistit dodržování ustanovení v článku 1 (tj. ochrana kolektivních zájmů spotřebitelů v působnosti směrnice – pozn. aut.), zejména (a) jeden nebo více nezávislých veřejnoprávních subjektů, které jsou výhradně odpovědné za ochranu zájmů podle článku 1 v členských státech, ve kterých takové orgány existují a (b) organizace, jejichž cílem je hájit zájmy uvedené v článku 1 v souladu s kritérii, která jsou stanovena předpisy vnitrostátního práva.*“

¹⁶⁵ Viz Hodges, Ch., op.cit. sub 156, str. 1395.

škody snaha uškodit konkurentům, případně získat přístup k jejich důvěrným informacím.

Druhou skupinu kvalifikovaných subjektů by měly tvořit entity pověřené členským státem *ad hoc* k podání žaloby v souvislosti s konkrétním porušením antimonopolních pravidel Společenství. Na rozdíl od prvního typu kvalifikovaných subjektů by v tomto případě entity pověřené členským státem *ad hoc* zastupovaly pouze své členy nebo jejich část. Tuto úlohu by mohla plnit např. sdružení na ochranu spotřebitelů, případně různá obchodní sdružení hájící zájmy svých členů.

Vzhledem k tomu, že porušení norem soutěžního práva postihuje v konečném důsledku spotřebitele i konkurenční podniky v řadě členských států, měly by oba typy kvalifikovaných entit být oprávněné, získají-li povolení v kterémkoliv členském státu Společenství, podat žalobu i v dalších státech Společenství, aniž by podléhaly jakékoliv další registrační povinnosti či schvalovacímu procesu.

5.2.2. Kolektivní žaloby

Koncept kolektivních žalob počítá se spojením jednotlivých nároků všech poškozených do jediné žaloby. Na rozdíl od žalob podávaných v zastoupení kvalifikovanými subjekty by v tomto případě byli účastníky soudního řízení přímo poškození a nikoliv je zastupující entita. Předpokládaná atraktivita institutu kolektivních žalob spočívá především v tom, že spojením jednotlivých nároků v jeden sníží poškození své náklady vynaložené na soudní řízení. Přehlížet nelze ani další podstatnou výhodu kolektivních žalob, kterou je možnost poškozených sdílet důkazy a tím celkově posílit svoji pozici ve sporu o náhradu škody.¹⁶⁶

Záměrem Komise je zavedení tzv. „*opt-in*“ systému kolektivních žalob, kdy poškození musí předem vyjádřit svůj výslovný souhlas s podáním kolektivní žaloby. Žaloba se tedy podává pouze jménem osob, které si výslovně přejí spojit své jednotlivé nároky do jedné žaloby. Tím,

---

¹⁶⁶ Komise za výhodu, kterou institut kolektivní žaloby poškozeným přináší, považuje také „morální podporu mezi jednotlivými poškozenými“. Viz Pracovní dokument, op. cit. sub 141, str. 20.

že jsou jednotliví poškození, stejně jako jejich nároky, v žalobě identifikovaní, se zvyšuje náročnost celého soudního sporu, protože žalovaný má možnost bránit se žalobě zpochybňováním konkrétních nároků jednotlivých poškozených. Z tohoto důvodu lze očekávat nižší okruh poškozených, kteří by byli ochotni uplatnit své nároky soudní cestou, než by tomu bylo v případě tzv. „opt-out“ systému. Varianta opt-outu, kdy by bylo možné podat žalobu jménem skupiny blíže jednotlivě neidentifikovaných osob, které by musely případně ze žaloby výslovně vystoupit byla Komisí rovněž zvažována. Nakonec však byla zamítnuta s tím, že s sebou přináší mnohem větší riziko excesů.¹⁶⁷ V této souvislosti Komise především poukazovala na zvýšené nebezpečí toho, že poškození ztratí vliv na vedení sporu a jejich zástupce bude vedením sporu sledovat především vlastní zájmy.¹⁶⁸

Žaloby podané v zastoupení a kolektivní žaloby by měly tvořit vzájemně se doplňující a fungující celek. Nelze totiž vyloučit, že kvalifikované subjekty nebudou disponovat dostatečnými zdroji (ať už finančními či personálními) k vymáhání nároků všech poškozených, zvláště v případech, kdy půjde o vzájemně nesouvisející porušení soutěžního práva. U kvalifikovaných subjektů může také často dojít ke střetu zájmů, pokud např. členem stejné obchodní komory bude jak subjekt porušující předpisy kartelového práva, tak poškozený. Proto musí mít poškození v takovém případě zachovánu možnost spojit své nároky do jedné kolektivní žaloby.

Výše uvedené však v žádném případě nevylučuje právo poškozených podat individuální žalobu o náhradu škody, pokud si tak přejí.¹⁶⁹ V takovém případě však musí fungovat kontrolní mechanismy zabraňující tomu, aby poškození byli vícekrát odškodněni za jedenkrát způsobenou škodu. Nutno podotknout, že právě v tomto ohledu jsou návrhy Komise značně nepropracované a tak jedinou zmíněnou „zárukou“ bránící

---

¹⁶⁷ Viz Šilhán, J. Bílá kniha o soukromém vymáhání antitrustového práva. Obchodní právo, 2008, číslo 7-8, str.16, kde autor v souvislosti s opt-out systémem hovoří o nebezpečí přílišné „amerikanizace“ antitrustového práva a uvádí, že systém opt-in je bližší tradičním podobám evropských právních řádů.

¹⁶⁸ Pracovní dokument, op. cit. sub 141, str. 21

¹⁶⁹ Bílá kniha, op.cit. sub 140, str. 4.

několikanásobnému odškodnění za jednu újmu je informační povinnost kvalifikovaných subjektů vůči osobám, které zastupují.

5.3 Přístup k důkazům

Charakteristickým rysem provázejícím vymáhání soutěžního práva je značná důkazní náročnost. Z tohoto důvodu disponují národní soutěžní úřady širokými pravomocemi, které jim umožňují efektivně vyšetřovat případné porušení soutěžního práva a shromažďovat důkazy¹⁷⁰ nezbytné k jeho prokázání.

Pozice poškozených v soukromoprávních sporech je však mnohem obtížnější, protože je běžné, že veškeré důkazy (nebo jejich značná část) o protiprávním jednání podniku jsou v jeho držení a poškození nedisponují legálními prostředky, na jejichž základě by získali k těmto důkazům přístup. A právní úpravy civilního soudního řízení v převážné většině členských států Společenství žádné prostředky k překonání této strukturální informační asymetrie nenabízí.¹⁷¹ Nutno podotknout, že poškození v řadě případů o existenci těchto důkazů ani nemusí vědět. Rovněž příslušný soud, který je oprávněn si důkazy vyžádat, nemusí být schopen potřebné důkazy efektivně shromáždit, protože prostě neví, jaké důkazy se mohou u účastníků řízení nacházet.¹⁷²

Další problém představují rozdílné právní úpravy civilního soudního řízení v jednotlivých členských státech. ESD opakovaně judikoval, že v případě neexistence určitých pravidel na komunitární úrovni musí vnitrostátní soudy při aplikaci práva Společenství postupovat podle národního právního řádu v souladu se zásadami rovnocennosti a efektivity (viz kapitola 3 této práce). Ukládá-li proto národní právo v obdobných případech žalované straně povinnost zpřístupnit určité kategorie důkazů, musí být tato pravidla využita i při vymáhání soutěžního práva

---

¹⁷⁰ Podle recentní judikatury ESD může Komise při prokazování kartelové dohody vycházet i z důkazů od anonymního zdroje, viz ESD, Věc C-411/04 P (Salzgitter Mannesmann GmbH proti Komisi), rozsudek ze dne 25. ledna 2007, Sb. 2007, I-00959.

¹⁷¹ Becker, R., Bessot, N. a De Smijter E. The White Paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules. CPN, 2008, číslo 2, str. 9.

¹⁷² Petr, M. Bílá kniha o náhradě škody způsobené porušením soutěžního práva. Právní zpravodaj, 2008, číslo 10, str. 6.

Společenství.¹⁷³ Poměrně podrobný systém pravidel pro zpřístupnění důkazů lze najít především v zemích s anglosaskou právní kulturou, tedy v zemích, kde dokazování v civilním řízení stojí především na stranách sporu. Právní postavení žalobce i výsledek jeho sporu se tak může v identických případech lišit podle toho, ve kterém členském státu svůj nárok uplatní. Rozdíly v rozhodovací praxi soudů jednotlivých členských států způsobené odlišnými procesními předpisy vedou ke značné právní nejistotě na straně poškozených. V konečném důsledku představuje tato nejistota jeden z důvodů, proč systém soukromoprávního dohledu nad dodržováním pravidel hospodářské soutěže není v rámci Společenství rovnocennou alternativou dohledu veřejnoprávnímu.

Vzhledem k těmto skutečnostem si Komise v Zelené knize položila otázku, zdali by neměla existovat zvláštní pravidla týkající se poskytnutí listinných důkazů v civilním řízení o náhradu škody podle článků 81 a 82 SES. Zároveň popsala tři možné varianty právní úpravy zpřístupnění důkazů žalobcům. Těmito variantami jsou: (a) zpřístupnění jednotlivých relevantních a žalobcem dostatečně identifikovaných dokumentů, (b) zpřístupnění určitých typů (kategorií) dokumentů a (c) povinnost každé strany sporu poskytnout ostatním stranám seznam relevantních dokumentů ve svém držení.¹⁷⁴ Převážná většina respondentů souhlasila s potřebou zajistit na úrovni komunitárního práva minimální úroveň zpřístupňování důkazů mezi stranami v případě žalob o náhradu škody způsobné porušením antimonopolních pravidel. Při posuzování jednotlivých variant bylo přihlédnuto k názoru, že pro odstranění informační asymetrie u tohoto typu soudních sporů není příliš praktické požadovat po žalobci přesnou identifikaci konkrétního důkazu, který mu má být žalovaným zpřístupněn. V praxi je totiž mnohdy nemožné požadovat po žalobci identifikaci

---

¹⁷³ Viz ESD, Věc C-526/04 (Laboratoires Boiron proti Urssaf), rozsudek ze dne 7. září 2006, Sb. 2006, I-07529, odst. 55: „Pokud za těchto podmínek vnitrostátní soud konstatuje, že ponechání důkazního břemene (...) na takové farmaceutické laboratoři, jako je Boiron, může znemožnit nebo nadměrně ztížit předložení takového důkazu z toho důvodu, že se tento důkaz zejména vztahuje k údajům, které taková laboratoř nemá, je za účelem zajištění dodržení zásady efektivity povinen použít všechny procesní prostředky, které mu dává vnitrostátní právo, mezi nimiž je právo nařídít provedení nezbytného dokazování, včetně předložení aktu nebo písemnosti některým účastníkem řízení nebo třetí osobou.“

¹⁷⁴ Zelená kniha, op.cit. sub 139, str. 5.

dokumentu, o jehož existenci nemusí ani vědět. Rovněž soudy mohou mít problém dostatečně určitě identifikovat dokumenty, jejichž předložení po žalovaném žádají.¹⁷⁵

5.3.1. Podmínky pro zpřístupnění důkazů

Bílá kniha proto navrhuje, aby vnitrostátní soudy měly za určitých podmínek pravomoc nařídit stranám řízení nebo třetím stranám zpřístupnění přesně vymezené kategorie relevantních důkazů. Mechanismus zpřístupnění důkazů v oblasti antitrustového práva Společenství by tak fungoval na obdobném principu jako v případě směrnice o vymáhání práv duševního vlastnictví (směrnice 2004/48/ES)¹⁷⁶ Cílem Komise je vytvořit podobný vyvážený systém, který by zabránil možným excesům spočívajícím ve zneužívání práva na zpřístupnění důkazů k získání důvěrných informací žalovaného podniku, či jeho vydírání.¹⁷⁷ Příkaz ke zpřístupnění informací by tak mohl vydat pouze soud rozhodující o žalobě na náhradu škody za splnění následujících podmínek.

První podmínkou pro zpřístupnění důkazů je, že návrhověl (záměrně se zde vyhýbám pojmu žalobce, protože popsany mechanismus zpřístupnění dokumentů by měl v zájmu zachování rovnosti zbraní fungovat oběma směry) předložil veškerá fakta a důkazní prostředky, které si obvykle může opatřit a z nichž je pravděpodobné, že je jeho nárok

---

¹⁷⁵ Pracovní dokument, op.cit. sub 141, str. 24, bod 71.

¹⁷⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví, Úřední věstník L 157, str. 45-86, článek 6 odst. 1: „Členské státy zajistí, aby na žádost strany, která poskytla obvyklé důkazní prostředky dostatečné na podporu jejích tvrzení a při prokazování těchto tvrzení uvedla i důkazní prostředky, které jsou pod kontrolou protistrany, mohly příslušné soudní orgány nařídit protistraně předložení takových důkazních prostředků, s výhradou ochrany důvěrných informací.“

¹⁷⁷ V oblasti soutěžního práva se v této souvislosti ustálil výraz „*discovery blackmail*“, tedy jakési vydírání prostřednictvím požadavku na zpřístupnění dokumentů. Především v americkém antimonopolním právu se lze setkat s rozsáhlými povinnostmi zpřístupnit v rámci sporu protistraně širokou škálu dokumentů, což je pro dotčený podnik značně finančně i časově náročné. S tím souvisí riziko, že i v případech, kdy není žalobní nárok důvodný, mohou žalované podniky raději přistoupit na mimosoudní vyrovnání, aby se vyhnuly nákladnému plnění informačních povinností vůči žalobci. Podrobně je tato problematika včetně detailní analýzy amerického kartelového práva rozebrána v externí studii připravené pro Komisi, viz dokument Making antitrust damages actions more effective in the EU: welfare impact and potential scenarios, ze dne 21. prosince 2007, str. 350 a násl. Publikovaný na http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actions_damages/documents.html#link3. [citováno dne 2. ledna 2009].

důvodný. Posouzení důvodnosti nároku bude vždy záviset na konkrétních okolnostech daného případu, nicméně soudy by podle Komise měly brát zřetel na to, jaké informace lze po žalobci v úvodní fázi tohoto typu sporů požadovat.¹⁷⁸

Druhou podmínkou je, že navrhovatel soudu prokázal, že i při vynaložení veškerého úsilí, které lze od něj rozumně očekávat, není schopen získat požadované důkazy jiným způsobem.

Navrhovatel musí dále dostatečně upřesnit kategorie důkazů, jejichž zpřístupnění se dovolává. Na tento požadavek pak logicky navazuje poslední podmínka, a to, aby se jednalo o zpřístupnění informací pro danou věc relevantní, nutné a přiměřené.¹⁷⁹ Soud by měl při rozhodování o vydání příkazu ke zpřístupnění důkazů zvážit nejen rozsah a povahu požadovaných kategorií informací, ale také hodnotu sporu a závažnost tvrzeného narušení či ohrožení hospodářské soutěže.

5.3.2. Další aspekty zpřístupnění důkazů

Za jednu z potenciálních slabin takto navrženého režimu zpřístupňování důkazů je považována ochrana důvěrných informací.¹⁸⁰ Ve sporech týkajících se kartelového práva může být značná část informací, které mají prokázat porušení antimonopolních pravidel, informacemi důvěrného charakteru. Existuje proto reálné riziko zneužití práva na zpřístupnění důkazů k získání důvěrných informací konkurenčních podniků. A ochrana důvěrných informací (respektive obchodního tajemství) je jednou z obecných zásad práva Společenství.¹⁸¹

---

¹⁷⁸ O důvodný nárok půjde například v situaci, kdy žalobce prokáže, že se žalovaný účastnil kartelu týkajícího se produktu X na území Y po dobu Z a doloží nákup tohoto výrobku od žalovaného na tomto území a v době trvání kartelu. Pak bude pravděpodobné, že žalobce utrpěl v důsledku kartelového jednání žalovaného škodu a za splnění dalších podmínek by mu měl být přiznán přístup k relevantním důkazům držený žalovaného. Viz Pracovní dokument, op.cit. sub 141, str. 32, bod 102.

¹⁷⁹ Bílá kniha, op.cit. sub 140, str. 5.

¹⁸⁰ Např. Reakce Mezinárodní obchodní komory na Bílou knihu Komise (*Comments on the Commission's White Paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules*), dokument číslo 225/650 ze dne 15. června 2008, str. 2 [citováno dne 2. ledna 2009]. Dostupný z <http://www.iccwbo.org/policy/competition.html>.

¹⁸¹ ESD, Věc C-450/06 (Varec SA proti Belgickému státu), rozsudek ze dne 14. února 2008, Sb. 2008, I- 00000, odst. 48-49, ESD, Věc C-36/92 P (Samenwerkende Elektriciteits-Productiebedrijven (SEP) NV proti Komisi Evropských společenství),

Na druhou stranu je třeba dát za pravdu Komisi v tom, že bezprecedentní ochrana důvěrných informací by de facto znemožnila výkon jiného garantovaného práva Společenství a to práva na náhradu škody. Pokud by se strana, jíž je adresován příkaz ke zpřístupnění důkazů mohla bránit pouhým poukazem na důvěrný charakter informací, které mají být zpřístupněny, bylo by prakticky téměř nemožné zjistit náležitě skutkový stav daného sporu.¹⁸² Právo na ochranu důvěrných informací proto do určité míry brání výkonu práva na náhradu škody. V případech tohoto rozporu mezi dvěma subjektivními právy je třeba vycházet z existující judikatury ESD, podle níž musí vnitrostátní soudy postupovat tak, aby zajistily spravedlivou rovnováhu mezi základními právy chráněnými Společenstvím.¹⁸³

Při posuzování oprávněných zájmů žalobce i žalovaného musí vnitrostátní soud vycházet z konkrétních okolností daného případu a proto je velmi obtížné činit v této souvislosti jakékoliv obecné závěry. Nicméně způsob, jakým by vnitrostátní soudy měly rozpor mezi právem na ochranu důvěrných informací a právem na zpřístupnění důkazů rozhodovat, naznačila Komise ve svém pracovním dokumentu k Bílé knize. Pro vyloučení či omezení práva na zpřístupnění důkazů musí oprávněné zájmy vlastníka důvěrných informací zcela nepochybně převážit nad zájmy žalobce. Podle Komise se zájmy žalobce běžně shodují s veřejným zájmem, kterým je účinná kompenzace škody způsobené porušením antimonopolních pravidel.¹⁸⁴

Účelem zavedení povinnosti zpřístupnit, za splnění výše uvedených podmínek, určité kategorie důkazů je odstranění informační asymetrie ve

---

rozsudek ze dne 19. května 1994, Sb. 1994, I-01911, odst. 37 a ESD, Věc 53/85 (AKZO Chemie BV a AKZO Chemie UK Ltd proti Komisi Evropských společenství), rozsudek ze dne 24. června 1986, Sb. 1986, I-01965, odst. 28.

¹⁸² Právní předpisy Společenství v některých případech s omezením práva na ochranu důvěrných informací výslovně počítají. Např. podle článku 27 odst. 2 Nařízení č. 1/2003 nesmí právo na ochranu důvěrných informací bránit Komisi ve sdělování a užívání informací nezbytných k předložení důkazu o protiprávním jednání podniku. Nicméně tuto úpravu nelze použít na soukromoprávní vztahy mezi podniky.

¹⁸³ Viz ESD, Věc C-275/06 (Productores de Música de España (Promusicae) proti Telefónica de España SAU), rozsudek ze dne 29. ledna 2008, Sb. 2008, I-00271, odst. 70. V daném případě se ESD sice zabýval střetem práva na ochranu osobních údajů a práva na ochranu vlastnictví a účinnou soudní ochranu, nicméně zde vyslovené závěry lze v plném rozsahu analogicky aplikovat i na popisovanou situaci.

¹⁸⁴ Pracovní dokument, op.cit. sub 141, str. 36, bod 116.

sporech o porušení předpisů kartelového práva. Z logiky věci se tato povinnost musí týkat i důkazů v neprospěch strany, které je adresován soudní příkaz k zpřístupnění důkazů. Nelze proto aplikovat právní zásadu *nemo tenetur edere instrumenta contra se*¹⁸⁵, která je součástí právních řádů v některých členských státech Společenství. Vnitrostátní soudy by proto měly mít možnost ukládat sankce k efektivnímu vynucení této povinnosti a sankcionovat zničení důkazů. V rámci kontrolních a donucovacích mechanismů je kromě tradičního ukládání pokut zvažována i možnost vykládat zneprístupněné nebo zničené důkazy v neprospěch strany, která svou povinnost takto porušila.¹⁸⁶

Záměr Komise usnadnit žalobcům přístup k důkazům a zatraktivnit soukromoprávní vymáhání soutěžního práva se jeví jako logický a chvályhodný počin. Nicméně celý koncept zpřístupňování důkazů ve sporech o náhradu škody způsobené porušením kartelových předpisů vychází z premisy, že postavení žalobce je v tomto případě ve srovnání s jinými soukromoprávními spory mnohem komplikovanější. Tento základní předpoklad však není podpořen výsledky žádného empirického výzkumu, který by ospravedlnil vytváření zvláštních procesních pravidel pouze pro jeden druh civilního soudního řízení. Ačkoliv tedy v zásadě souhlasím s mechanismy, které by stranám sporu měly zajistit přístup k důkazům v držení protistrany, mám pochybnosti, nakolik jsou taková opatření potřebná. Zásadním problémem je, že na tuto otázku nebyla dosud poskytnuta uspokojivá odpověď. Podpora soukromoprávního vymáhání soutěžního práva není dle mého názoru dostatečně pádným důvodem k zásahu do obecné zásady rovného postavení účastníků soudního řízení (a je nepochybné, že povinnost zpřístupnit důkazy vychyluje rovnováhu sil ve prospěch žalobce). Takovému zásahu by mělo předcházet přesvědčivé zdůvodnění, proč preferovat subjekty poškozené kartelovým jednáním před jinými poškozenými.

---

¹⁸⁵ Nikdo není povinen vydávat důkazy proti sobě.

¹⁸⁶ Pracovní dokument, op.cit. sub 141, str. 39, bod 130.

5.4 Vázanost rozhodnutím soutěžních úřadů

Jedním z aspektů žalob o náhradu škody způsobené porušením předpisů kartelového práva je problematika tzv. následných žalob. Jedná se o žaloby, kdy se žalobce se svým nárokem obrátil na soud až poté, co příslušný orgán (Komise nebo národní soutěžní úřad) v rámci správního řízení rozhodl, že se žalovaný porušení soutěžního práva skutečně dopustil. Princip vázanosti vnitrostátního soudu rozhodnutím Komise o porušení článku 81 (nebo 82) SES, který vyplývá z rozhodnutí ESD ve věci *Masterfoods*¹⁸⁷ a následně byl upraven v čl. 16 odst. 1 nařízení č. 1/2003 je podrobně analyzován v části 3.2 této práce. Na tomto místě bych pouze doplnil, že vázanost vnitrostátních soudů rozhodnutím Komise se týká výroku rozhodnutí, který musí být vykládán ve světle jeho odůvodnění.¹⁸⁸ Na rozhodnutí Komise o porušení článku 81 (nebo 82) SES proto lze v následném občanskoprávním řízení o náhradu škody spoléhat jako na nevyvratitelný důkaz.

Na druhou stranu, právo Společenství neupravuje závaznost rozhodnutí národních soutěžních úřadů o porušení článků 81 a 82 SES pro soudy členských států a na úrovni vnitrostátního práva je taková úprava spíše výjimečná.¹⁸⁹ Ve většině členských států musí soudy u nichž je podána žaloba o náhradu škody přezkoumat skutkovou podstatu a právní otázky, které již prošetřil specializovaný správní orgán. Taková duplikace skutkové a právní analýzy podle Komise značně zvyšuje náklady, prodlužuje řízení a zvyšuje nevyzpytatelnost žaloby o náhradu škody pro poškozené osoby.¹⁹⁰ Pokud by rozhodnutí národního soutěžního úřadu bylo pro vnitrostátní soud obecně závazné, situace žalobce by se značně zjednodušila, protože by nemusel prokazovat porušení zákona na straně žalovaného; důkazní břemeno ve vztahu ke vzniku škody a její výši, jakož i

---

¹⁸⁷ ESD, C-344/98 (*Masterfoods Ltd proti HB Ice Cream Ltd.*), rozsudek ze dne 14. prosince 2000, Sb. 2000, I-11369.

¹⁸⁸ SPS, Věc T-266/97 (*Vlaamse Televisie Maatschappij NV proti Komisi*), rozsudek ze dne 8. července 1999, Sb. 1999, II-02329, odst. 151.

¹⁸⁹ Právní úpravu podle které se soud nesmí odchýlit od předchozího rozhodnutí národního soutěžního úřadu o porušení kartelového práva lze nalézt v právních řádech Spolkové republiky Německo, Velké Británie a Maďarska.

¹⁹⁰ Bílá kniha, op.cit. sub 140, str. 6.

příčinné souvislosti mezi porušením práva a škodou by na něm ovšem spočívalo i nadále.¹⁹¹

Komise proto navrhuje přijmout pravidlo, podle kterého by vnitrostátní soud projednávající žalobu o náhradu škody způsobené porušením kartelového práva Společenství nemohl přijmout rozhodnutí, které by bylo v rozporu s pravomocným rozhodnutím, v němž národní soutěžní úřad členského státu konstatoval porušení článku 81 nebo 82 SES (nebo v rozporu s pravomocným rozsudkem odvolacího soudu, který rozhodnutí správního orgánu potvrdil). Podmínkami pro aplikaci tohoto pravidla by byla (a) totožnost deliktu a protiprávně jednajícího podniku a (b) vydání pravomocného rozhodnutí ve správním řízení.¹⁹² U první podmínky je třeba zdůraznit, že se nejedná o požadavek totožnosti všech účastníků, jako je tomu v případě pravidla *res iudicata*, ale pouze protiprávně jednajícího subjektu. V převážné většině případů totiž žalobce vystupující v civilním soudním řízení nebyl účastníkem předchozího správního řízení u národního soutěžního úřadu.

Logika takto nastavených podmínek spočívá v tom, že v rámci pravomocně skončeného správního řízení mohl podnik stíhaný pro porušení kartelového práva uplatnit veškeré argumenty na svou obranu, případně využít veškerých opravných prostředků podle vnitrostátního práva. Opětovné přezkoumávání identické skutkové a právní otázky při projednávání žaloby o náhradu škody proto není nutné a ani žádoucí. Zcela zásadním problémem je však otázka vázanosti vnitrostátního soudu rozhodnutím správního orgánu jiného členského státu. Komise nepovažuje rozlišování účinků rozhodnutí národního soutěžního úřadu podle jeho původu za důvodné. Nicméně se nebrání tomu, aby vnitrostátní legislativa umožnila výjimku ze závaznosti rozhodnutí soutěžního úřadu jiného členského státu Společenství z důvodu výhrady veřejného pořádku.¹⁹³

---

¹⁹¹ Petr, M., op.cit. sub 172, str. 7

¹⁹² Uvedené pravidlo je navrženo v Bílé knize (Bílá kniha, op.cit. sub 140, str. 6) a detailně odůvodněno v Pracovním dokumentu (Pracovní dokument, op.cit. sub 141, str. 43 až 47).

¹⁹³ Zřejmě by se jednalo o obdobné pravidlo, jako je výjimka z uznávání rozhodnutí soudů jiných členských států podle článku 34 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Úřední věstník L 12, 16. ledna 2001, str. 1-23:

Odpůrci přeshraničního účinku rozhodnutí národních soutěžních úřadů poukazují především na rozdíly v právní úpravě správního řízení jednotlivých členských států. Zejména se jedná o odlišné nároky na dokazování, či rozdílnou úroveň zkušeností a zázemí jednotlivých soutěžních úřadů. Z těchto důvodů je možnost, že by rozhodnutí soutěžních úřadů mohla mít přímý vliv na výsledky soudního řízení v jiných členských státech podrobena značné kritice.¹⁹⁴

Osobně se domnívám, že tyto argumenty nejsou natolik přesvědčivé, aby ospravedlnily omezení vázanosti vnitrostátního soudu pouze na rozhodnutí soutěžního úřadu téhož státu. Kartelové dohody podléhající článku 81 SES mají převážně účinky na území více členských států. Naproti tomu oprávněným zájmem žalobce je z důvodů procesní ekonomie vymáhat náhradu škody pouze u jednoho soudu (a tento postup výslovně umožňuje článek 6 odst. 1 Nařízení č. 44/2001, k tomu blíže v části 3.1.2 této práce). Může tak dojít k situaci, kdy soutěžní úřad v jednom členském státě rozhodne o porušení článku 81 SES, zatímco žaloba je následně podána v jiném členském státě. Pokud by soud nebyl předchozím rozhodnutím správního orgánu jiného členského státu o porušení kartelového práva vázán, mohlo by dojít k nejednotné aplikaci článků 81 a 82 SES na totožný případ. V zájmu zachování právní jistoty adresátů právních norem by takové situaci mělo být zabráněno. Uvedené omezení by také bylo v rozporu s cílem Komise, kterým je ulehčení žalobní situace poškozených a podpora soukromoprávního vymáhání soutěžního práva.¹⁹⁵

„Rozhodnutí se neuznává, je-li takové uznání zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, v němž se o uznání žádá.“

¹⁹⁴ Kritický postoj k této části Bílé knihy zaujal např. Spolkový svazu německého průmyslu (*Bundesverband der Deutschen Industrie, BDI*) nebo Nizozemská advokátní komora (*Dutch Bar Association*). Viz připomínky těchto organizací k Bílé knize, [citováno dne 2. ledna 2009] dostupné z http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments.html.

¹⁹⁵ Stanovisko českého Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže je v tomto bodě shodné s návrhem Komise. Viz Stanovisko úřadu k Bílé knize (*The position of the Office to the White Paper on Damages Actions*), body 34 a 35, přístupné mimo jiné na <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/kartely-a-dominance/soukromopravni-vymahani/>. [citováno dne 2. ledna 2009]. Nicméně úřad by uvítal podrobnější vyjasnění toho, co se rozumí „konečným rozhodnutím“ soutěžního úřadu, protože např. v České republice jsou rozhodnutí úřadu přezkoumávána Krajskými soudy, jejichž rozsudky mohou být dále podrobena přezkumu ze strany Nejvyššího správního soudu a někdy i Ústavního soudu. Protože takový soudní přezkum může trvat i několik let, bylo

V případě, že by vnitrostátní soud nesouhlasil s právními závěry soutěžního úřadu, měl by právo (respektive v některých případech povinnost) položit v souladu s článkem 234 SES ESD předběžnou otázku týkající se výkladu SES. Nelze proto tvrdit, že by princip vázanosti soudu rozhodnutím soutěžního orgánu o porušení kartelového práva Společenství byl prolomením zásady soudcovské nezávislosti.

5.5 Další otázky související se soukromoprávním vymáháním kartelového práva

Komise se v Bílé knize věnuje i dalším praktickým otázkám souvisejícím s deklarovanou podporou soukromoprávního vymáhání soutěžního práva prostřednictvím žalob na náhradu škody. Zejména se jedná o problematiku promlčecích lhůt, zavinění, výpočtu výše náhrady škody, či nákladů řízení.

(i) Promlčecí lhůty

Časové omezení nároku na náhradu škody skrze promlčecí lhůty představuje jeden ze základních pilířů právní jistoty adresátů právních norem. Na druhou stranu příliš krátké promlčecí lhůty mohou fakticky zabránit účelnému uplatňování nároku na náhradu škody.¹⁹⁶ Jak již potvrdil ESD, vnitrostátní právní úprava promlčení nesmí v praxi znemožnit nebo nadměrně ztížit výkon práva požadovat náhradu utrpěné újmy.¹⁹⁷ K takové situaci však může velmi snadno dojít, pokud se běh promlčecí lhůty odvíjí od okamžiku uzavření kartelové dohody. V řadě případů se pak poškozená osoba o protiprávním jednání a škodě dozví až po uplynutí promlčecí lhůty.

Z tohoto důvodu Komise navrhuje, aby v případě trvajících a opakovaných kartelových deliktů začala promlčecí lhůta běžet teprve po

---

by vhodné přesně definovat, ve které fázi lze rozhodnutí soutěžního úřadu považovat za konečné.

¹⁹⁶ Becker, R., Bessot, N. a De Smijter E., op. cit. sub 171, str. 8.

¹⁹⁷ ESD, Spojené věci C-295/04 až C-298/04 (Manfredi), op. cit. sub 126, odst. 81 a 82.

celkovém ukončení protiprávního jednání.¹⁹⁸ Obecně by promlčecí lhůta neměla začít běžet dříve, než lze rozumě očekávat, že se poškozená osoba o protiprávním jednání dozví. Stanovit minimální délku promlčecí lhůty nepovažuje Komise v současné době za nutné, vzhledem k tomu, že otázku vhodně nastavené délky promlčecí lhůty ovlivňuje celá řada dalších procesních pravidel, jako je např. možné stavění či přetržení promlčecí lhůty.¹⁹⁹

Další rovinou problému je otázka běhu promlčecích lhůt ve vztahu k následným žalobám při zavedení vázanosti soudu rozhodnutím správního orgánu o porušení článku 81 SES (viz kapitola 5.4). Aby měla tzv. vázanost soudů rozhodnutím správního orgánu pro poškozené praktický význam, musí být zabráněno uplynutí promlčecí lhůty v průběhu veřejnoprávního řízení předcházejícího následné žalobě. Komise pro tyto případy preferuje novou promlčecí lhůtu v délce nejméně dvou let. Ta by měla začít běžet od právní moci rozhodnutí správního úřadu o protiprávním jednání podniku, z něhož vychází následná žaloba.²⁰⁰

(ii) Požadavek zavinění

Právní řády některých členských států vyžadují, jako obligatorní podmínku pro uplatnění nároku na náhradu škody, prokázání zavinění. V zájmu sjednocení podmínek pro vymáhání škody způsobené porušením antimonopolních pravidel Společenství navrhuje Komise zavést v těchto

---

¹⁹⁸ V tomto případě Komise logicky navazuje na závěry ESD ve výše citovaném rozhodnutí ve věci Manfredi, viz ESD, Spojené věci C-295/04 až C-298/04 (Manfredi), op. cit. sub 126, odst. 78, 79.

¹⁹⁹ ESD například judikoval, že promlčecí lhůta v délce jednoho roku pro náhradu škody způsobené opožděnou implementací směrnice do národního práva, nečiní uplatnění nároku nepřiměřeně obtížným či nemožným. Viz ESD, Věc C-261/95 (Rosalba Palmisani proti Istituto nazionale della previdenza sociale – INPS), rozsudek ze dne 10. července 1997, Sb. 1997, I-04025, odst. 29.

²⁰⁰ Bílá kniha, op.cit. sub 140, str. 9: „Komise dává přednost možnosti stanovit novou promlčecí lhůtu (...) před možností pozastavit běh promlčecí lhůty po dobu řízení před orgány pro ochranu hospodářské soutěže či soudy. Ve druhém případě by totiž mohlo být pro žalobce (a žalované) v některých případech obtížné přesně vypočítat zbývající období, protože datum zahájení a ukončení řízení prováděného orgánem pro ochranu hospodářské soutěže není vždy veřejně známo. Navíc pokud by k pozastavení došlo ke konci promlčecí lhůty, nemusela by zbýt dostatečně dlouhá doba na přípravu žaloby.“

státech vyvratitelnou právní domněnku zavinění.²⁰¹ Ta by se uplatnila, pokud by žalobce prokázal porušení článku 81 a/nebo 82 SES. Oporu pro uplatnění vyvratitelné právní domněnky zavinění lze nalézt i v předchozí judikatuře ESD, podle níž by vnitrostátní právo mělo pro vznik odpovědnosti za porušení přímo aplikovatelných právních norem Společenství omezit požadavek zavinění na zcela mimořádné situace.²⁰² Žalovaný by se odpovědnosti mohl zprostit pouze v případě, pokud prokáže, že k porušení článku 81 a/nebo 82 SES došlo v důsledku omluvitelného omylu.

Podmínky pro vyvinění z důvodu omluvitelného omylu by podle Komise měly být vykládány restriktivně, aby tímto způsobem nedocházelo ke zneužívání možnosti vyvinít se ze zavinění. Proto by měl být omyl považován za omluvitelný pouze tehdy, pokud by si rozumná osoba při vynaložení vysoké míry obezřetnosti nemohla být vědoma, že její jednání omezuje hospodářskou soutěž.²⁰³ Při jistém zjednodušení by měla platit nepřímá úměra, čím závažnější narušení hospodářské soutěže, tím nižší pravděpodobnost, že si osoba jednající s vyžadovanou mírou obezřetnosti nemůže být vědoma protisoutěžních účinků či cílů svého jednání. Omluvitelným omylem rovněž nemůže být omyl právní, protože pouhá neznalost práva nikoho neomlouvá. V této souvislosti je nerozhodné, jestliže si podnik porušující článek 81 a/nebo 82 SES nebyl vědom svého protiprávního jednání.²⁰⁴

---

²⁰¹ Vzhledem k tomu, že v České republice se v těchto případech řídí režim náhrady škody obchodním zákoníkem, který je založen na principu objektivní odpovědnosti, nemá tento návrh na český právní řád praktický dopad.

²⁰² ESD, Spojené věci C-46/93 a C-48/93 (Brasserie du Pêcheur SA proti Bundesrepublik Deutschland a The Queen proti Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd a další), rozsudek ze dne 5. března 1996, Sb. 1996, I-01029, odst. 79.

²⁰³ Bílá kniha, op. cit. sub 140, str. 7.

²⁰⁴ A to i v případě, kdy se podnik porušující předpisy práva na ochranu hospodářské soutěže řídil právní radou poskytnutou kvalifikovaným subjektem. Viz SPS, Věc T-175/95 (BASF Lacke + Farben AG proti Komisi), rozsudek ze dne 19. května 1999, Sb. 1999, II-01581, odst. 152. Obdobně též ESD, Věc 71-74 (Frubo proti Komisi), rozsudek ze dne 15. května 1975, Sb. 1975, I-563, odst. 19 a násl.

(iii) Výše náhrady škody a náklady řízení

Bílá kniha Komise vychází ze závěrů ESD, podle kterého má každý poškozený nárok na náhradu škody sestávající se ze dvou složek, a to skutečné škody a ušlého zisku, včetně úroků z prodlení.²⁰⁵ Ačkoliv Zelená kniha obsahovala původně i návrh připouštějící náhradu částky přesahující způsobenou škodu²⁰⁶, byl tento záměr (zřejmě z obavy před přílišným příklonem k americkému systému soukromoprávního vymáhání) opuštěn. Náhrada škody by tak měla plnit pouze kompenzační funkci a nikoliv doplňovat represivní složku veřejnoprávního vymáhání kartelového práva.

Vzhledem k obtížnému výpočtu způsobené škody (zejména pokud jde o kalkulaci ušlého zisku) plánuje Komise vydat nezávazné pokyny (tzv. *guidelines*) pro vyčíslení náhrady škody. Prostřednictvím přibližných metod výpočtu a zjednodušených pravidel odhadu ztrát chce Komise usnadnit situaci nejen poškozeným, ale rovněž poskytnout určitý návod i pro soudy rozhodující tyto spory.

Členskými státním je rovněž doporučeno upravit procesní pravidla týkající se náhrady nákladů řízení tak, aby podání odůvodněných žalob o náhradu škody nebránily vysoké náklady na straně žalobců. Nicméně konkrétní způsob úpravy Komise nenavrhuje a zůstává pouze u doporučení ve velmi obecné rovině.

Ve srovnání s legislativními návrhy, které jsou blíže rozebrány v částech 5.1 až 5.4 této práce, nepředstavují zde prezentovaná opatření nikterak zásadní průlom do stávajících pravidel civilního soudního řízení v převážné většině členských států. Z tohoto důvodu by se jejich přijetí nemělo setkat s výraznějším odporem.

---

²⁰⁵ Viz ESD, Spojené věci C-295/04 až C-298/04 (Manfredi), op. cit. sub 126 a ESD, C-271/91 (M. Helen Marshall proti Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority), op. cit. sub 130.

²⁰⁶ De Smijter E., Stroom C. a Woods D., Green Paper on damages actions for breach of EC antitrust rules, CPN, 2006, číslo 1, str. 2.

6. ZÁVĚR

Předkládaná práce by měla být uceleným pojednáním o problematice týkající se žalob na náhradu škody způsobené porušením článku 81 Smlouvy a v širším kontextu i jistým zamyšlením nad směřováním budoucího vývoje soukromoprávní kontroly nad dodržováním kartelového práva v rámci Společenství. Nejprve byly rozebrány základní znaky kartelových jednání zakázaných článkem 81 Smlouvy. Neurčitost pojmů definujících kartelové jednání neslučitelné se společným trhem není dle mého názoru nedostatkem, neboť umožňuje orgánům aplikujícím komunitární soutěžní právo flexibilně reagovat na nové nedovolené praktiky podniků narušující hospodářskou soutěž.

Ve stěžejní části práce jsem se zabýval problematikou vymáhání náhrady škody způsobené porušením výše uvedeného ustanovení Smlouvy. Z důvodu neexistence relevantní právní úpravy na úrovni Společenství panovaly dlouhou dobu pochybnosti, zda lze takový nárok na náhradu škody uplatnit bez opory ve vnitrostátní legislativě. Vzhledem k tomu, že článek 81 Smlouvy má přímý účinek, mohou se jednotlivci domáhat u vnitrostátních soudů ochrany práv založených tímto ustanovením. Pravomoc národních soudů rozhodovat spory o porušení článku 81 (případně 82) Smlouvy byla navíc v rámci reformy soutěžního práva výslovně zakotvena v Nařízení č. 1/2003. Ačkoliv článek 81 odst. 2 Smlouvy prohlašuje zakázané kartelové praktiky za neplatné, nelze považovat tuto sankci ve vztahu k třetím osobám poškozeným kartelovým jednáním za dostatečnou. Členské státy proto musí v souladu zásadami rovnocennosti a efektivity poskytnout jednotlivcům účinnou ochranu jejich subjektivních práv vyplývajících z práva Společenství. Domnívám se, že v soukromoprávních vztazích je jedinou účinnou formou takové ochrany přiznání náhrady škody těm, kdo utrpěli škodu v důsledku porušení antimonopolních předpisů (zejména článku 81 Smlouvy).

Přípustnost soukromoprávního vymáhání náhrady škody byla postupně potvrzena judikaturou ESD, který přiznal jakékoli osobě právo

nárokovat náhradu škody způsobenou jí dohodou nebo jednáním omezujícím nebo narušujícím hospodářskou soutěž. Bez ohledu na vnitrostátní právní úpravu jednotlivých členských států mají oběti protisoutěžního jednání právo uplatnit nárok nejen na náhradu skutečné škody, ale i na ušlý zisk a úroky z prodlení. Závěry ESD vnáší do právní praxe potřebnou jistotu v odpovědnostních vztazích mezi soukromými osobami a potvrdily názory většiny odborné veřejnosti o horizontálních účincích článku 81 Smlouvy. Soukromé osoby tak mohou být odpovědné jiným soukromým osobám za škodu, kterou jim způsobí porušením jejich subjektivních práv vyplývajících přímo z práva Společenství. Zatímco ESD definoval základní zásady pro vymáhání náhrady škody, řešení řady konkrétních hmotně-právních a procesně-právních podmínek tohoto procesu zůstává v gesci právních řádů jednotlivých členských států. Navzdory aplikaci obecných principů v komunitárním právu, které jsou obsaženy v ústavních tradicích společným všem členským státům, praxe ukazuje, že v každém členském státě Společenství je vymáhání uvedených nároků vykonáváno odlišným způsobem, což ohrožuje jednotné a úplné prosazení předpisů dané oblasti a nezohledňuje specifické aspekty uvedené níže.

I když rozhodnutí ESD představují pro osoby poškozené kartelovým jednáním pozitivní impuls k vymáhání jejich nároků, je tento typ soudních sporů v rámci Společenství spíše výjimečný. Srovnávací studie zadané Komisí prokazují, že právní řady většiny států Společenství neobsahují speciální pravidla pro vymáhání náhrady škody způsobené porušením kartelového práva a i v těchto případech se postupuje podle obecných pravidel pro vymáhání náhrady škody. Obecný režim náhrady škody však není pro oblast kartelového práva zcela vhodný, protože nezohledňuje mnohá specifika, kterým osoby poškozené kartelovým jednáním čelí. Mezi tato specifika patří zejména obtížná důkazní situace poškozených, neboť převážná většina důkazů bývá v držení účastníků kartelové dohody a poškození nejsou vždy v přímém obchodním vztahu s podnikem účastnícím se kartelového jednání, či nezřídka široký okruh poškozených.

Dalším problematickým aspektem, na který v této práci upozorňuji, je otázka možného využití institutu předběžného opatření v soutěžních věcech

na základě komunitárního práva. ESD v obecné rovině právo jednotlivců na předběžné opatření v soukromoprávních vztazích potvrdil, je-li potřebné k dosažení účelu zamýšleného právním předpisem Společenství. Spolu s právem na náhradu škody by předběžné opatření mělo tvořit rovnocenné mechanismy obrany proti jednáním v rozporu s článkem 81 Smlouvy. Nicméně podmínky pro využití předběžného opatření jsou judikaturou upraveny pouze v hrubých rysech. V rámci podpory soukromoprávní složky dohledu nad dodržováním soutěžního práva by bylo proto vhodné výslovně upravit podmínky pro uplatnění předběžného opatření v evropském soutěžním právu. Rovněž je potřeba sjednotit doposud rozdílný přístup národních právních řádů k otázce tzv. přenášení nákladů, tedy námitky žalovaného účastníka kartelu, že žalobce přenesl škodu způsobenou mu kartelem na své zákazníky.

Pozitivním impulzem pro rozvoj soukromoprávního vymáhání soutěžního práva v evropských podmínkách je Komisí připravovaný soubor opatření na úrovni Společenství směřující k odstranění všech výše uvedených překážek. Navrhovaná opatření vychází z kompenzačního principu, na jehož základě je náhrada škody chápána jako skutečné odškodnění způsobené újmy, nikoliv jako sankce za protiprávní jednání. Podle této koncepce se zásadně nepřipouští několikanásobné náhrady škody (typické pro Spojené státy americké). Druhým principem připravené koncepce soukromoprávního vymáhání je jeho subsidiarita ve vztahu k veřejnoprávnímu vymáhání. Soukromoprávní žaloby by tedy v žádném případě neměly snižovat účinnost stávajícího systému veřejnoprávního vymáhání soutěžního práva.

V této souvislosti je třeba zajistit paralelní fungování dvou do značné míry neslučitelných institutů, jakými jsou žaloby o náhradu škody a programy shovívavosti. Vzhledem k tomu, že programy shovívavosti představují hlavní zdroj informací vedoucích k odhalování a potrestání nejzávažnějších kartelových praktik, je potřeba zachovat jejich atraktivitu i v případě rozvoje žalob na náhradu škody, protože případná účast podniků v programu shovívavosti usnadňuje důkazní břemeno žalobců v případném soukromoprávním sporu o náhradu škody. Za tímto účelem navrhuje

Komise mimo jiné omezit rozsah odpovědnosti úspěšného žadatele o shovívavost. Ačkoliv je motivace Komise v tomto případě zřejmá (tj. nezmařit přitažlivost programů shovívavosti) a sledovaný cíl ospravedlnitelný, popsany způsob jeho dosažení budí oprávněné pochybnosti. Případné omezení odpovědnosti za škodu je totiž v rozporu se závěry formulovanými judikaturou ESD, na jejímž základě má každý poškozený právo na plnou kompenzaci způsobené škody. Prolomení této obecné právní zásady ve prospěch veřejnoprávních mechanismů je značně problematické a lze očekávat, že se v řadě členských států Společenství setká s odmítavými reakcemi.

Navzdory výhradám části odborné veřejnosti ohledně „privatizace“ vymáhání soutěžního práva, s odůvodněním, že více než veřejný zájem budou soukromoprávními žalobami sledovány majetkové zájmy žalobců a konkurenční boj podniků, lze iniciativu Komise na poli soukromoprávního vymáhání jen uvítat. Jsem přesvědčen, že hlavní přínos konceptu Komise spočívá především v posílení působení soutěžních pravidel Společenství prostřednictvím úspěšné realizace práva na náhradu škody a současně ve zdůraznění preventivní funkce tím, že odrazuje od dohod a jednání, které často zůstávají neodhaleny. Jsem názoru, že jedinou skutečně účinnou formou boje proti dohodám a jednáním narušujícím hospodářskou soutěž je úspěšná symbióza soukromoprávní a veřejnoprávní složky dohledu nad soutěžními pravidly²⁰⁷, protože veřejnoprávní složka v praxi naráží na limity personálních a finančních zdrojů regulátorů hospodářské soutěže. Je nesporné, že úspěšná implementace soukromoprávního vymáhání do právních řádů členských států Společenství bude jedním z významných mezníků modernizace evropského soutěžního práva a obrovským přínosem

---

²⁰⁷ Sama Komise jde v případě soukromoprávního vymáhání příkladem, o čemž svědčí žaloba na náhradu škody podaná Komisí proti účastníkům tzv. „výťahového kartelu“, tj. proti čtyřem výrobcům výťahů účastnícím se kartelové dohody o sjednocení cen, sdílení informací a rozdělení trhů. Podrobnosti o této žalobě jsou obsaženy v tiskovém prohlášení Komise dostupném na <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction>. [nahlíženo dne 2. ledna 2009]. Jak zde uvádí evropská komisařka pro hospodářskou soutěž paní Neelie Kroes, cílem Komise je vymáháním svého práva na náhradu škody dát pozitivní příklad i ostatním obětem kartelových praktik (jen pro úplnost dodávám, že žalobě předcházelo rozhodnutí Komise ze dne 21. února 2007, kterým byla účastníkům uvedeného kartelu uložena pokuta, viz rozhodnutí COMP/E 1/38.823 PO, dostupné na <http://ec.europa.eu/comp-competition/antitrust/cases/decisions/38823/en.pdf>.

pro další hospodářský rozvoj Společenství. Efektivní ochrana hospodářské soutěže tak v konečném důsledku přispěje k většímu blahobytu spotřebitelů.

Resumé

The purpose of this work is to provide its readers with comprehensive legal analysis of possibilities and limits of practical enforcement of the European Communities' (the "EC") antitrust rules through the damage actions for infringement of Article 81 of the Treaty Establishing the European Community (the "**Treaty**"). The work should, in broader context, contribute to the current discussion about the implementation and future development of so-called private enforcement of EC competition rules.

Given the complexity of its subject-matter, the work was structured into several chapters, which are logically linked to each other. At the outset, the elementary characteristics of the collusive practices falling within the prohibition of Article 81 of the Treaty were briefly analyzed. The main purpose of such analysis was to draw attention to certain issues, which may arise in connection with attempts to define the prohibited conduct under Article 81 of the Treaty.

The core part of the work deals with practical enforcement of EC competition rules through actions for compensation of damage caused by breach of Article 81 of the Treaty. It was disputable for a long time, whether the European competition law enables the aggrieved parties to lodge such claims for compensation of damage without any specific legal regulation on national basis. In other words, the question was – are all parts of article 81 of the Treaty directly applicable? The affirmative answer was repeatedly given by the Court of Justice of the European Communities (the "**Court**"), which added that the national courts are obliged to apply the community law in accordance with principles of equivalence and effectiveness. The application of these principles means that the enforcement of rights conferred by the community law can not be impossible, excessively difficult or less favorable than those governing similar domestic actions.

The Treaty declares any practices prohibited by Article 81 automatically void. However, the nullity sanction does not seem to be

sufficient redress for the third parties negatively affected by prohibited practices. Therefore, it may be concluded that the compensation by national court for damage resulting from EC competition law infringement is the only effective remedy for parties harmed by antitrust infringement. In addition, the Regulation No. 1/2003 explicitly stipulates that the national courts are authorized to apply Articles 81 and 82 of the Treaty.

The availability of private enforcement mechanism on the basis of EC law was subsequently confirmed by the case-law of the Court in its well known decisions *Courage* and *Manfredi*. According to the Court, any individual can claim damages for loss caused to him by a contract or by conduct liable to restrict or distort competition. The conclusion of the Court brings necessary certainty to the legal practice, because it confirms prevailing opinion that individuals may be liable to other individuals for a loss caused by a breach of subjective rights arising under Article 81 of the Treaty. While the Court defined the basic principles of damage compensation, the specific aspects of damage actions are, in the absence of EC rules, regulated by the national civil and procedural rules. However, the traditional legal systems of member states do not provide effective mechanisms for antitrust damage claims and asserting of such claims may be excessively difficult. The claimants must face different approaches taken in the members states with respect to this type of damage actions and such diversity considerably increase a level of their legal uncertainty. As proven by comparative legal studies initiated by the European Commission, the prevailing majority of member states do not have specific rules for antitrust damage actions. It appears that the standard national rules on civil liability and civil procedure do not seem to be an appropriate for specific antitrust damage claims, due to some specificities in the field of antitrust damage claims. These specificities include, in particular, the difficult access of claimants to the evidence of the antitrust infringement, or the fact that the victims are frequently not in direct relationships with the infringer and the damage is spread over the large number of victims.

Further disputable aspect of the private enforcement elaborated herein is the potential use of preliminary injunctions against competition

law infringements. Generally, the preliminary injunction is, in accordance with applicable case law of the Court, available to each individual for protection of his/her subjective rights, if necessary in order to achieve the objectives set forth by EC law. I believe that the preliminary injunction in conjunction with the damage action should constitute two cornerstone protective mechanisms against the breach of Article 81 of the Treaty. However, the conditions for use of preliminary injunction are laid down by the case law of the Court only vaguely. Therefore, as part of effort to facilitate the private enforcement of antitrust law, it would be advisable to enact the legislation expressly regulating the use of preliminary injunction in EC competition law cases.

The positive impulse for the further development of private enforcement of EC competition law might be a set of measures proposed by EC Commission in its White Paper on damages actions for breach of EC antitrust rules (accompanied with Commission staff working paper). Generally, the proposed measures are based compensation principle, pursuant to which the damages is deemed to be a compensatory instrument for the loss of victims (including the loss of profit). Therefore, the compensation of damages should not be regarded as a penalty for antitrust law infringement and the victims should not be awarded with multiple of the suffered loss. The Commission made clear that it does not intent to implement the US antitrust litigation system within the EC. The second major principle of the proposed legislation relating is the complementary role of private enforcement to public enforcement. Thus, the measures proposed by the Commission should create an effective system of private enforcement through damage actions without jeopardizing the effectiveness of public enforcement.

In conclusion, it is summarized that the main benefit of the proposed measures consists in improvement of effectiveness of EC competition rules through antitrust damage actions. Despite the skepticism of some authors quoted herein, who are afraid that the private enforcement system might be abused for pursuing the private interests of competitors instead of promoting public welfare, the Commission's activities with respect to the

private enforcement should be supported. The effective private enforcement may be an additional incentive for undertakings to obey the EC competition rules. Simultaneously, the successful implementation of private enforcement on the basis of EC legal framework will be one of the significant milestones of the modernization of EC competition law.

Klíčová slova

soukromé vymáhání	private enforcement
škoda	damage
podnik	undertaking

SEZNAM LITERATURY

- Becker, R., Bessot, N., De Smijter E.* The White Paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules. *Competition Policy Newsletter*, 2008, číslo 2
- Bejček, J.* Podpora inovací a (nebo) ochrana soutěže. *Právní rozhledy*, 2006, číslo 1
- Bellamy, Ch., Child, G.* European Community law of competition. 5. vydání. Londýn: Sweet&Maxwell, 2001
- Bishop, S., Walker, M.* The Economics of EC Competition Law: Concepts, Application and Measurement. Londýn: Sweet&Maxwell, 2002
- Brouwer, W., Goyder, J., Mes, D.* Developments in EC competition law in 2007: An overview. *Common Market Law Review*. Kluwer Law International, 2008, číslo 4
- Capobianco, A.* Information Exchange Under EC Competition Law, *Common Market Law Review*, Kluwer Law International, ročník 2004, číslo 5
- De Smijter E., Stroop C., Woods D.* Green Paper on damages actions for breach of EC antitrust rules, *Competition Policy Newsletter*, 2006, číslo 1
- Demetriou, M., Gray, M.* Developments in EC competition law in 2006: An overview. *Common Market Law Review*. Kluwer Law International, 2007, číslo 5
- Drijber, B.J.* Annotation to Joined Cases C-264/01, C-306/01 a C-355/01. *Common Market Law Review*. Kluwer Law International, 2005, číslo 2
- Eilmansberger, T.* The Green Paper on Damages Actions For Breach of the EC Antitrust Rules and Beyond: Reflections on the Utility and Feasibility of Stimulating Private Enforcement Through Legislative Action, *Common Market Law Review*, Kluwer Law International, 2007, číslo 2
- Eilmansberger, T.* The relationship between rights and remedies in EC law: in search of the missing link. *Common Market Law Review*. Kluwer Law International, 2004, číslo 5
- Faull, J., Nikpay, A.* The EC Law of Competition. Oxford: University Press, 1999
- Goyder, D.G.* EC competition law. 4 vydání. Oxford: University Press, 2003

Hodges, Ch. Competition enforcement, regulation and civil justice: What is the case?. CMLR, Kluwer Law International, 2006, číslo 5

Immenga, U., Mestmäcker, E.J. EG Wettbewerbsrecht. Komentář. Díl I. Mnichov: C.H.Beck, 1997

Jones, A., Sufrin, B. EC Competition Law, 2. vydání. Oxford, 2007

Kindl, J. Podnik nebo soutěžitel...záleží na tom?. Právní Rozhledy. 2006, číslo 5

Kindl, J. Pojem narušení hospodářské soutěže – obecná východiska a konkrétní aplikace. Právní Rozhledy. 2005, číslo 10

Kominos, A. P. New Prospects for Private Enforcement of EC Competition Law: Courage v. Crehan and the Community Right to Damages, Common Market Law Review, Kluwer Law International, 2002, číslo 3

Munková, J. Podnik jako adresát normy v soutěžním právu. Právní rozhledy. 2004, číslo 17

Nazzini, R. Article 81 EC between time present and time past: A normative critique of “restriction of competition” in EU law. Common Market Law Review. Kluwer Law International. 2006, číslo 2

Petr, M. Bílá kniha o náhradě škody způsobené porušením soutěžního práva. Právní zpravodaj, 2008, číslo 10

Reich, N. Horizontal Liability in EC Law: Hybridization of Remedies for Compensation in Case of Breaches of EC Rights. Common Market Law Review, Kluwer Law International, 2007, číslo 3

Reich, N. The „Courage“ Doctrine: Encouraging or Discouraging Compensation for Antitrust Injuries?. Common Market Law Review, Kluwer Law International, 2005, číslo 1

Šilhán, J. Bílá kniha o soukromém vymáhání antitrustového práva. Obchodní právo, 2008, číslo 7-8

Tichý, L. a kol. Evropské právo. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006

Van Bael, J., Bellis, J.F. Competition Law of the European Community. 4. vydání. Kluwer Law International, 2004

Vaughan, D., Lee, S., Kennelly, B., Riches, P. EU Competition Law: General Principles. Richmond: Richmond Law and Tax Ltd, 2006

Völcker, S.B. Developments in EC Competition Law in 2004: An Overview. Common Market Law Review. Kluwer Law International, 2005, číslo 6

Wils, W.P.J. The undertaking as subject of EC competition Law and the imputation of infringements to natural or legal persons. *European Law Review*, 2000, číslo 25

Woods, D., Sinclair, A., Ashton, D. Private Enforcement of Community Competition Law: modernization and the road ahead. *Competition Policy Newsletter*, 2004, číslo 2

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE

Kroes, N. Reinforcing the fight against cartels and developing private antitrust damage actions: two tools for a more competitive Europe, [naposledy navštíveno dne 2.ledna 2009]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/documents.html#link3>

Monti, M. Competition in professional services: New light and new challenges. Berlín, přednáška pro Spolkovou Advokátní Komoru ze dne 21. března 2003, [naposledy navštíveno dne 30. listopadu 2008]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/comm/competition/speeches/text/sp2003>

Studie podmínek uplatnění nároků na náhradu škody způsobené porušením soutěžních pravidel Společenství (*Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules*), [naposledy navštíveno dne 2.ledna 2009]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/actionsdamages/study.html>

Zelená kniha – Žaloby o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2005) 672, 19. prosince 2005

Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2008) 165, 2. dubna 2008

Pracovní dokument k Bílé knize o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES (*Commission Staff Working Paper accompanying the White Paper on Damage actions for breach of EC antitrust rules*), KOM(2008) 165, 2. dubna 2008

Analýza ekonomických modelů pro výpočet náhrady škody (*Analysis of economic models for calculation of damages*), [naposledy navštíveno dne 2.ledna 2009]. Dostupné z http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/actionsdamages/economic_clean_en.pdf

Reakce na Bílou knihu Komise připravená Mezinárodní obchodní komorou v Paříži (*Comments on the Commission's White Paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules*), [naposledy navštíveno dne 2.ledna 2009]. Dostupné z <http://www.iccwbo.org/policy/competition.html>

Making antitrust damages actions more effective in the EU: welfare impact and potential scenarios (externí studie připravená pro Evropskou komisi), [naposledy navštíveno dne 2.ledna 2009]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/documents.html#link3>

Připomínky Spolkového svazu německého průmyslu k Bílé knize, [naposledy navštíveno dne 2.ledna 2009]. Dostupné z http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments.html

Připomínky Nizozemské advokátní komory k Bílé knize, [naposledy navštíveno dne 2.ledna 2009]. Dostupné z http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments.html

Stanovisko českého Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže k Bílé knize, [naposledy navštíveno dne 2.ledna 2009]. Dostupné z <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/kartely-a-dominance/soukromopravni-vymahani/>